

România literară

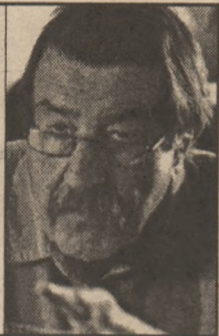
Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

7 - 13 august 2002
(Anul XXXV)

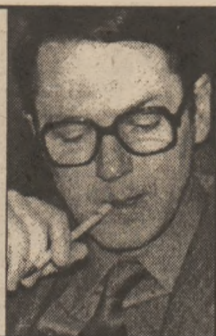
31

literatură

paginile
26 Avangardă
27 editorială
Günter Grass

memorii

paginile
18 Gelu Ionescu
19 la
Heidelberg

document

paginile
20 Victimele
21 comunismului

Sașa Pană
"născut în '02"

Văzut de Victor Brauner

Centenar SAȘA PANĂ

"Prin nesfârșiturile
de pampas
ale poemului"

Un eseu de Nicolae Ţone

(pag. 15-17)

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

Scriitorii vechi și criticii noi

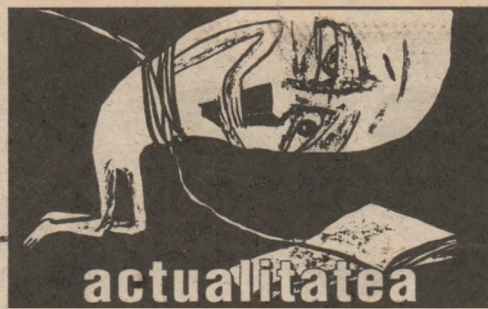
DEEA acestui editorial pleacă de la cronică literară pe care o publicăm în numărul de față al revistei, ca și de la alte articole, recenzii ori simple consemnări pe care criticii din noua generație le-au consacrat în ultima vreme unor scriitori din generațiile vechi. Nu numai în *România literară*, firește. Înainte de orice, vreau să fac câteva precizări. Judecățile tinerilor critici nu sînt în discuție. Le aparțin și dau socoteală pentru ele. N-am de gînd să "apăr" pe nimeni, indiferent de ce cred eu însumi despre scriitorul în cauză sau despre operele lui recente, fie că e vorba de Nicolae Breban, fie de Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu sau Fănuș Neagu. N-aș dori nici ca gestul meu să fie interpretat drept cenzură. O revistă poate, din cînd în cînd, să amine un text, să-l "perie" ori chiar să-l refuze. Tocmai fiindcă le respect colaboratorilor noștri părerea, am procedat diferențiat: publicăm, iată, cronică de azi despre un roman al lui N. Breban, așa cum am publicat-o pe aceea despre Fănuș Neagu, dar am scos din pagină una despre culegerea de articole a Ilenei Mălăncioiu. Motivele țin de politica revistei și nicidecum de cenzură. Cea mai bună dovadă o constituie faptul că am publicat de-a lungul timpului opinii felurite și contradictorii, deseori în dezacord cu ale noastre, ca redactori. Problema nu e, așadar, de îngredire a libertății de exprimare și nu mă interesează dacă autorii vechi încep să aibă dificultăți cu noii critici. Pînă la un punct, e normal să se întîmple așa. Dar mă preocupă dificultățile – de a-i citi și de a-i înțelege – pe care noii critici le au cu scriitorii vechi.

Din mai toate comentariile negative ale criticilor tineri la opere ale unor scriitori considerați canonici rezultă o anumită idee de literatură. O formulează limpede autorul cronicii la *Voința de putere*: "...Scriitorul român afirmat în anii '60-'80 [...] a crezut că este luptător și [...] s-a trezit după '89 că nu știe prea multe despre literatură, că și-a dus lupta cu arme extrem de rudimentare, cum ar fi metafora, parabola..." Și încă: "...Se insistă pe acele câteva găselnițe narrative care au prins cîndva, dar care acum nu pot stîrni unui cititor contemporan decît un zîmbet ironic de

compătîmire". (Într-un mod încă și mai tranșant este pusă problema într-o notă din pagina culturală a unui cotidian care se referă la Ana Blandiana: "Se zice că s-ar fi opus regimului comunist. [...] Nu m-am lămurit din ce motive, fiindcă mare poetă a făcut-o regimul comunist și nu libertatea, dar, în fine, o eroină în plus nu face rău la nimeni. Așa cum n-a făcut rău nici regimului comunist care și-a văzut de cincinale și congelări, care ne-a furat copilăria și ne-a umilit pe vecie taman în timp ce scriitorii benchetuiiau la sărbătorile metaforei"). Despre ce e vorba, în definitiv? Literatura anilor '60-'80 este citită de criticii tineri ca o bătălie inefficientă cu un regim insensibil la metaforele esopice ale autorilor ei. Scriitorii ar fi predicat în pustiu o "morală" de nimeni ascultată. În sfîrșit, după Revoluție, ar fi trebuit ca ei să descopere, dar n-au făcut-o, că habar n-aveau de adevărata literatură, că instrumentele lor erau rudimentare, reușind să stîrnească doar un zîmbet de compătîmire cititorului contemporan.

Nu mă împac deloc cu acest mod de a vedea lucrurile. El denotă o aroganță care nu se sprijină pe cunoașterea impactului social al operelor literare din deceniile de comunism. Las intenționat deoparte valoarea literară a acestor opere, care au fost, cum altfel?, de toată mîna, dar dintre care n-au lipsit capodoperele. Impactul social a fost, el, remarcabil. Putem afirma că, alături de disidența politică, atîta cîtă a fost la noi, a existat o disidență artistică al cărei rol în dizolvarea comunismului nu merită a fi subapreciat. Asta nu mai ține de subiectivitatea noastră, ține de istorie. E curios că tocmai criticii tineri, care pun preț pe pragmatism, pe "eficiența" atitudinilor intelectuale, nu interpretează corect rolul jucat de literatură în spulberarea mitologiei comuniste. E adevărat, desigur, că intelectualii au vorbit deseori în pustiu. Și Voltaire, și Diderot, și Jean-Jacques Rousseau au vorbit în pustiu la vremea lor, dar din asta a ieșit Revoluția Franceză. Și Havel și Mrchník au predicat la pereții celulelor unde erau închiși. A trebuit să vină 1989 pentru ca puterea celor fără putere, cum i-a numit Havel pe intelectuali, să-și dovedească importanța istorică.

(Continuare în pag. 7)

actualitatea

ÂND pe ocolite, când direct, când voalat, când asurzitor, zvonul că foarte curând nu vor fi bani pentru plata pensiilor răzbate tot mai frecvent dinspre guvernanta spre opinia publică. N-am observat, însă, până acum, vreo urmă de neliniște în rândul celor vizați. Dacă zvonul se va adevăra, situația va fi de-o gravitate excepțională. Se știe — sau nu se știe! — că una dintre destinațiile împrumuturilor externe ale României a fost plata pensiilor. La un moment dat, F.M.I.-ul a pus piciorul în prag, amenințând că va tăia linia de credit — ceea ce, practic, a și făcut. În aceste condiții, guvernul va trebui să găsească alte surse de finanțare. Oricât de mizerabile ar fi pensiile românilor, tot se ajunge la cifre astronomice, având în vedere că populația de vârstă a treia o covârșește numeric pe aceea activă.

De vreun an, de când s-a lansat pentru prima oară — ca un discret balon de încercare — informația privind evaporarea fondului de pensii, încerc să dibui ce soluție preconizează guvernul pentru a ieși din acest cerc de foc. Cum soluția împrumutului extern a căzut, cum PIB-ul gâfăie sub povara securității reformate-sau ne-, cum minoritatea aflată în câmpul muncii nu mai suportă alte taxe, chiar eram curios ce mârșăvie vor inventa pesedeii. Și cred c-am descoperit-o. E vorba de legea asigurării obligatorii a locuitorilor.

În principiu, n-ai cum să nu fii de acord ca omul să-și asigure apartamentul ori casa. În lumea civilizată, e de neimaginat ca un proprietar să nu alerge la prima firmă de asigurări deindată ce-a intrat în posesia unei locuințe. Între altele, și pentru că acolo există proprietari adevărați, și nu surrogate de proprietari, așa cum suntem noi. Vocabula iliesciană privind „ocrotirea” proprietății a reușit să creeze o mentalitate a provi-

contrafort

de Mircea Mihaies

Ecorșeul lui Arvinte

zoratului, o de-responsabilizare a cetățeanului și un refuz obstinat al acestuia de a-și asuma în special riscurile ce decurg din statutul de proprietar. Nu e greu de ghicit aici o prelungire a fascinației statului-părinte, care se îngrijește de toate nevoile bietului cetățean-copil.

Pe de altă parte, într-o lume liberă e iarăși de neimaginat să ți se facă binele cu forța. Statul oferă toate posibilitățile, dar nu te obligă să fii fericit împotriva propriei dorințe. „Pedagogia” exercitată față de popor de către guvernul Năstase are, după cum vom vedea, cu totul alte resorturi. Îl vedeți pe George Bush obligându-l pe fermierul din Dakota să-și asigure casa și grajdurile? Sau pe Chirac sfătuindu-l părintește pe viticultorul din Burgundia să aibă grijă de butoaiele cu vin? Să presupunem că într-o țară înapoiată precum România guvernarea trebuie să-și asume și astfel de inițiative didactice. Să presupunem chiar că inițiativa năstăsiotă are și un dram de îndreptățire practică: frecvența inundațiilor, a alunecărilor de teren, ba chiar și a cutremurelor a produs pagube imense, suportate, în cele din ur-

mă, de buget, pentru că păgubiții nu posedau nici un fel de asigurare.

DACĂ lucrurile ar fi rămas în această fază, nu era nimic de zis. Din contră, dl Năstase s-ar fi dovedit un adevărat social-democrat, chinuit de insomnii de grija celor mulți și săraci. Dar alta e durerea premierului. În cot îl doare pe posesorul de multiple case de cocioabele luate de viitură prin Moldova, în Sălaj ori în Oltenia. Nu acoperișul de deasupra capetelor nefericite ale votanților săi îl obsedează pe dl Năstase, ci amarătele de sute de mii de lei ce-or fi rămas prin buzunarele pantalonilor rupți ai cetățeanului. Viclenia e prea grosolană pentru a nu ieși la suprafață precum petele de ulei.

În ce constă escrocheria? În obligativitatea ca asigurările să se producă doar la acele instituții unde C.E.C.-ul deține acțiuni majoritare. C.E.C.-ul, adică fostul loc de muncă al lui Camenco Petrovici și al atâtor alte genii într-ale falimentării. Strategia e simplă: C.E.C.-ul aparține, practic, statului. În calitatea sa de stăpân, acesta face cu banii aflați

în conturi absolut ce vrea. Poate să-i investească, poate intra în parteneriate cu oricâte Caritasuri și F.N.I-uri fără ca vreun muritor să poată interveni. Și, evident, pot fi direcționați spre pensionari, printr-un simplu gest prim-ministerial.

N-ar fi nimic nou, pentru că de multă vreme România funcționează după principiul anterului lui Arvinte: îndemnată foarfecă guvernamentală decupează un petic din față pentru a-l coase în spate, și invers, după cum o arată direcția crivățului care bate necontentit asupra țărișoarei. Ultimul an și jumătate a transformat drama în tragedie: paltonul e de-acum fereniță. Așa că s-a trecut la decuparea bucăților de piele. Păgubosul, amarătul, inventivul nostru croitor s-a metamorfozat într-un Frankenstein respingător, într-un covor de carne peticită, în care singura parte rămasă — deocamdată — întreagă sunt ochii vicleni ai primului ministru.

„Programul social va fi finanțat fără rezerve, chiar dacă va trebui să luăm bani din altă parte”, a declarat recent gureșul ministru al protecției sociale, Sârbu. Aș nota, mai întâi, ambi-

gua folosire a expresiei, „fără rezerve”. Gura păcătosului adevăr graiește! De unde atâtea rezerve, când miliardarii de sub pulpana puterii au supt ultima firimitură din măduva bugetului? Or, stralucita inițiativă de a-i obliga pe proprietarii de case să devină depunători la C.E.C. ar putea fi chiar răspunsul dorit la esopica propoziție a protectorului-șef al nației defavorizate.

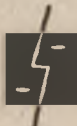
ACEASTĂ nouă escrocherie cu final previzibil va fi o încununare a politicii de hoții supervizate de la centru a P.S.D.-ului. Probabil dl Năstase a socotit că românii posesori de apartamente sau case sunt suficienți de înstăriți pentru a mai suporta un tun pus la cale în Palatul Victoria. Asta dovedește cât de bine își cunoaște suptușii. Incapacitatea de-a plăti întreținerea la bloc a majorității locuitorilor prosperei României ar fi trebuit măcar să-l pună pe gânduri pe dl Năstase în privința solvabilității cetățeanului. Faptul că s-a hotărât să vâre cu forța pe gâtul primăriilor catastrofalele centrale termoelectrice dovedește că premierul știe ceva-ceva — ba poate chiar prea mult. Printr-o mișcare șmechera, ar dori să transfere acum, după lungi ani de spoliere, responsabilitatea pentru dezastrul național asupra primăriilor.

Vor exista, firește, primari ireponsabili care vor prelua fără să cârtească monștrii purtători de pagube de pe care statul a știut să ia zeci de piei. Dar această mișcare nu înseamnă decât a trage la fund administrațiile locale, obligate să plătească oalele sparte. Evident că premierului nici nu-i trece prin cap să însoțească transferul CET-urilor către primării cu sumele corespunzătoare din fondul protecției sociale. În felul acesta, el speră să rămână cu niște bani din care să zvârle câteva firimituri nenorociților cărora numai și numai pentru că trăim într-o lume civilizată li se spune pensionari. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PĂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 6, 7, 8, 18, 19, 20, 21, 28), SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 2, 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 22, 24, 25), ECATERINA IONESCU (pag. 2, 23, 26, 27, 29, 30, 31, 32).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.
Tehnoredactare computerizată: ANCA FIRESCU,
IONELA STANCIU, EDUARD CANDET.
Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei

133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81). Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuse Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare

Obsesiva, irepresibila imagine

ÂND duiosul voievod, cu oarecare variații de temperament, Vlad Țepeș - vezi corul istoricilor de profesie patrioți - armoniza cerințele simțurilor răsfațându-și cu izul sângelui spumos mirosul, iar auzul cu urletele celor tocmai trași în țepă la cerdac, imaginea sugerează că, procedând astfel impunea respectul rangului într-un moment de lapsus instituțional, în paralel cu asanarea unor moravuri prea încarnate spre a fi modificate prin simplul instrument al persuasiunii.

Alcătuirea unui parchet general anume însărcinat cu eradicarea corupției de la 100.000 de țehini în sus nefiind la muntea vremii, nici modalitatea de a privi gales/autoritar în ochii fiecărui privitor trei-patru ori pe zi - avea să mai facă un potop de ani până la născocirea televizorului și a permanentei sale tachinări de către premier -, domnitorul muntean se mulțumea a-și făuri o dublă imagine, între sublim și odios, între inger al dreptății și... vampir! Între a fi iubit sau temut, el a întâmpinat opțiunea lui Machiavelli. Dacă se înșela sau nu pe sine, nu știm.

Nu a fost cazul altora. Când, în caleașca de stații lungi, țarina Ecaterina (cea Mare!) gonia furtunos prin ceea ce, ifose, numea Taurida, descurcările Potiomkin îi arăta sate și orașele, viu colorate și pestriț populate de toate

semințiile imperiului, al căror unic cusur era că toate casele de-a lungul șoselei - altele nu erau - aveau un singur perete. Folosind aceeași droașcă, împăratul Iosif al II-lea, poftit să participe la punerea pietrei fundamentale a unei catedrale - a mântuirii? -, nota că împărăteasa pusese prima cărămidă, iar el pe cea din urmă.

DE imagine era obsedat și fanariotul cu sania trasă de cerbi, vara, peste hârtoape acoperite cu zahăr - tos! Și la fel groful ce poruncise a i se lipi, cu clei moale, diamante pe cizme, spre a se desprinde, în zăduful balului, ca netrebnică gunoaie. Tributar superbiei, nefericitul suveran Ludovic al XVI-lea, singurul Bourbon cinstit, cum s-a spus, urma sfatul unui pișicher, bancher într-un timp, de a ascunde falimentul prin organizarea de fastuoase petreceri și aruncarea de bani pe fereastră. Falsa imagine n-a păcălit pe nimeni. Dimpotrivă, bănuat a tăinui averi uriașe, Altân-bey - prințul aurului - Constantin Brâncoveanu, și-a pierdut capul pentru că ceea ce se credea despre dânsul era adevărat. Atât de capricios operează imaginea, de la un pol la altul!

Chiar figuri ale unei singure direcții - cel Bun, cel Rău, cel Mare, cel Groaznic dispun de un regim de ambiguitate, după unghiul în care ne situăm în fața oglinzii istoriei. Petru cel Mare mai era și crud, Ivan cel Groaznic a unificat Rusia ș.a.m.d. Într-o împrejurare, Napoleon

Bonaparte a făcut o criză de furie cu teribile imprecății, când a citit într-un ziar - cu toatele erau ale Puterii - laude la adresa blândeții sale: optase pentru imaginea războinicului vindicativ.

Cel mai de timpuriu au înțeles importanța imaginii despotii Orientului, magicieni ai protocoalelor, demoni ai regiei, dispensatori de fast și de fantastice onoruri, fii ai soarelui, infailibili, norocul sau pierzania fiecărui muritor de pe întinsele ținuturi. De la ei s-au inspirat comunismele de nuanță instaurată, cu magnificele lor parade și exhibiții de flămuri, de tablii purtând un singur chip. În acele largi spații minuțios pregătite pentru delirul la ordin a admirat ca-n vis Ceaușescu arta de a acoperi cu cântece, jonglerii, marșuri și urale, imaginea realității. Poate că nu s-a crezut zeu, ci numai prea mare pentru o țară așa de mică, dar atunci a început construirea acelor vaste clădiri, mai late decât Cnososul și Coloseul roman, printre care o Bibliotecă Națională în ale cărei caturi încap larg cele șaptezeci și șapte de ministere ale Apocalipsei. Atâta doar că numerele scamatorului, costisitoare la culme și cu repertoriu sec, îmbătrâniseră odată cu el, peste imagine se așternuse colbul, ca și pe imensele șantiere cu circuri ale foamei. O simplă suflare a șters praful, cu imagine cu tot. (Mulți o numesc Revoluție, i se poate spune și așa).

Dacă, prin urmare, imaginea suferă de efemeritate, de precaritate adesea, iar rizorul trebuie să schimbe frecvent concepția spectacolului, nu mai puțin timpului unei imagini diferă, după intensitatea duratei, postulată de Bergson. Un sfert de veac a rezistat imaginea lui Ceaușescu, de-a lungul căruia nu doar el a albit, patru decenii și mai bine a durat comunismul, cu puseuri de extremă intensitate și perioade de adormire, ca bilanț a ticăloșit o lume și un ambient. Scuză, oare, pentru ce a urmat?

Despre imaginea României în ultimul deceniu al veacului ce trecu, propunându-ne într-un nou mileniu, ne lipsește darul descripției, vâna unui Dante, răca unui Jonathan Swift, verbul lui Arghezi, dar, ca supraviețuitori - căci, atenție, numărul celor care au pierit altfel decât prin glonț este cu mult mai mare decât s-ar bănuși - constatăm numai discrepanța dintre ceea ce expunea multicolorul album al eternei și fascinantei de muls României și ceea ce ochiul străinului cam pretutindeni vedea: peticele murdare ale mizeriei. Dacă vom afirma că mai bine de un deceniu diriguitorii s-au ocupat cu ceea ce le impunea imanența urgenței, propria-le îmbogățire, atunci recunoaștem spontan și herculeanele lor eforturi de a-și înmulți casele, fermele, elesteiele, pachetele de acțiuni, de a apuca din văzduh miile de miliarde de lei volante - reușită pe toată linia, mai de invidiat cum nu se poate.

Că, între timp, natalitatea unui popor, reputat prin prolificitate, a scăzut sub indicele mortalității, înregistrând o pierdere de un milion de oameni, că populația unei țări a îmbătrânit, ca în poveștile de groază în care tinerelului

vlăstar într-o clipă îi crește un bărbos până la pământ, că din puținii copii la vârsta școlarizării încă și mai puțini calcă pragul școlii, toate acestea se rezumă în constatarea statistică a unui trai cu 40% scăzut față de anul 1989, an de criză răsurnătoare de regim. Victimelor situației le stau la îndemână două reacții, cu ținte diferite: a da vina pe specificul absolut stresant al tranziției, ca fenomen de soiul cataclismelor, sau a-și îndrepta degetul acuzator către administratorii crizei. Pare-se că, fie și visceral, aceasta este reacția insului unanim.

Mai sărac decât înainte, mai amenințat în privința zilei de mâine, de la care așteaptă primejdii, românul unanim de astăzi refuză imaginea care i se propune, a unei guvernări ce-l are în vedere în primul rând; în consecință, toamnă peste ea vitriolul unui singur cuvânt: corupție!

A oricare infecție, dincolo de lucrarea medicamentului conține reacția organismului. Când aceasta este leneșă, îndoielnică, șovăitoare, soarta pacientului este în mare pericol - medicii o știu. Dacă, în anul de grație 2002, prag al admiterii României în NATO, Puterea ar fi răspuns cu întreaga energie acuzației, aplicând tratamentul dur, singurul eficient, al amputării, cangrena ar fi putut fi evitată. Înființarea unui parchet special urmând a-i judica pe cei ce jefuiesc comunitatea cu mai mult de 100.000 de euro, cuvântul de ordine ca, în sânul partidului ce guvernează de unul singur, rufele să fie spălate în familie, închiderea unui dosar ce încă nu fusese deschis, au în vedere ceea ce interesează esențial Puterea: obsesiva imagine.

Dacă eradicarea unui viciu vechi, ajuns în stadiul în care înrobește subiectul, cere extrema intervenție pentru zilele ce urmează se preferă pudrarea și injecțarea bolnavului cu întăritoare, spre a zămbi vizitatorilor. Pentru o mai certă reușită, acestuia i se va servi dulceață, întocmai cum școlarii duși cu dubițe ARO la clase vor căpăta un corn și un pahar de lapte, pensionarii, un covrig cu sare și o halbă de bere, salariații bugetari un spor de 3,8%, șomerii o mie de metri pătrați de pământ cultivabil. Așijderi, nene Iancule, fiecărui ins în dificultate cu plățile i se va interzice, precum mai an Sidex-ului, să-și achite facturile - până când se va găsi și pentru el un cumpărător din străinătate - maharajah de preferință. Resursele se vor procura, firește, după rețeta lui Conu' Leonida.

Și nu numai atât: baronilor organizațiilor județene nu li se va mai spune astfel. Propunem: binefăcătorii, iubiții părinți de județe. Ce naiba: baroni, într-o republică! Ei își vor declara, dimpreună cu toți miniștrii, deputații, senatorii, înalții demnitari în fine, averile celui mai tăcut dintre duhovnici. Pentru excese, vor fi certați, în cerc închis, ca să nu mai calce cu stângul. Cum, însă, viețuim într-un regim de stânga, lucrul nu va produce consternare, poate nici chiar mirare: averile lor sunt de dreapta și asta creează un echilibru, primește noi alianțe electorale, în pregătire. Imaginea va fi, prin urmare, salvată. Iar dacă nu va fi așa, atunci, ce are să se întâmple?

Barbu Cioculescu

Radio Europa Liberă

Grila de programe

Luni-vineri:

06.00-06.30 *Dis-de-dimineața cu Europa Liberă*

07.00-07.05 *Știrile*

08.00-08.05 *Știrile*

09.00-09.05 *Știrile*

10.00-10.05 *Știrile*

11.00-11.10 *Breviarul dimineții*

14.00-14.05 *Știrile*

16.00-16.05 *Știrile*

18.00-18.30 *Europa Liberă în direct*

19.00-19.05 *Știrile*

19.05-20.00 *Actualitatea*

20.00-20.05 *Știrile*

21.00-21.05 *Știrile*

21.05-22.00 *Actualitatea în Republica Moldova*

Sâmbătă:

07.00-07.05 *Știrile*

08.00-08.05 *Știrile*

10.00-10.05 *Știrile*

11.00-11.10 *Breviarul dimineții*

18.00-18.30 *Europa Liberă în direct*

19.00-19.05 *Știrile*

19.05-19.12 *Editortul săptămânal*

19.12-19.30 *Panoramic cultural românesc*

20.00-20.05 *Știrile*

21.00-21.05 *Știrile*

Duminică:

08.00-08.05 *Știrile*

09.00-09.05 *Știrile*

10.00-10.05 *Știrile*

11.00-11.10 *Breviarul dimineții*

18.00-18.30 *Europa Liberă în direct*

19.00-19.05 *Știrile*

19.05-19.20 *De vorbă cu ascultătorii*

19.20-19.30 *Interviul săptămânii*

20.00-20.05 *Știrile*

21.00-21.05 *Știrile*

Retransmis:

Mix FM București 100,6 Mhz

www.europalibera.org

**Corect,
responsabil
și
la timp!**

lecturi la zi

Istории care se repetă

TACIT e de departe cel mai cunoscut și, mai ales, citat dintre istoricii latini, dar e, în același timp, și cel mai actual dintre ei. Cu toate acestea, scrierile sale (cu precădere *Analele* și *Istoriile*, dar și *Germania*, *Viata*

lui *Agricola* sau *Dialogul despre Oratori*) au apărut destul de rar în românește; după 1990 Humanitas a reluat excepționala traducere din *Anale* a lui Gh. Guțu, iar acum Editura Paideia publică *Istoriile* în versiunea lui Gh. Ceaușescu, care semnează și un consistent studiu introductiv, notele și un indice prozopografic.

Din *Istoriile* tacitiene au ajuns pînă în epocile moderne doar cinci cărți din, cel mai probabil, douăsprezece. Patru dintre ele se referă la un singur an, 69 p.Ch., un moment de cotitură în istoria principatului, cînd, după sinuciderea lui Nero, se succed la conducerea imperiului, în decurs de cîteva luni, nu mai puțin de patru principii: Galba, guvernatorul Hispaniei Tarraconensis, Otho, guvernatorul Lusitaniei, Vitelius, legat al Germaniei Inferior, și Vespasian, reprezentant al unei clase în ascensiune, burghezia municipală, cel care va inaugura noua dinastie a Flaviilor.

Gh. Ceaușescu se ocupă de altfel pe larg de interpretarea modernă a evenimentelor din "anul celor patru împărați", de la rebeliunea lui Vindex care, urmată de o serie de neînțelegeri, l-a făcut pe ultimul Iulio-Claudian, Nero, să-și pună capăt zilelor la "schimbarea în bine" a lui Titus Flavius Vespasianus, care readuce imperiul

pe bazele stabilite de Augustus.

Pentru cei care au răsfoit măcar manualele de latină de liceu, *Istoriile* sînt sursa foarte multor fragmente din aceste manuale. Din păcate, abordărilor lor didactice înseamnă de cele mai multe ori ruperea din context, ceea ce le transformă în simple dictoane greu de memorat și fără acoperire, în ciuda faptului că Tacit este unul dintre marii gînditori asupra dictaturii, iar *Analele* sînt un impresionant rechizitoriu al terorii (nu numai eroii trebuie să moară, ci și cei care au scris despre ei, s-ar fi pierdut pînă și amintirea faptelor din trecut dacă le-ar fi la fel de ușor oamenilor să uite pe cît le este să tacă, acele două nume, Paetus Thrasea și Helvetius Priscus, pe lîngă alte cîteva, convertite în simboluri ale rezistenței republicane). Se spune despre Homer că e mai curînd citat decît citit - afirmația i se potrivește la fel de bine și lui Tacit și mult repetatului *sine ira et odio*, principiu al imparțialității istoricilor latini, dar care, deși a făcut carieră cu acest sens, nu înseamnă nici pe departe obiectivitate așa cum e înțeleasă de noi, moderni.

Exact din aceste motive, ediția îngrijită de Gheorghe Ceaușescu e un excelent și foarte util instrument de formare intelectuală. În general, studiul introductiv și capitolul despre "Anul celor patru împărați" se adresează unui public destul de avizat, însă notele și indicele prozopografic, oferind multe date de realia, de istorie și mentalități romane (căci în special textele istoricilor latini sînt pline de aluzii și subtilități tipice unei lumi cu un cod social rafinat în secole), sînt ceea ce are nevoie un cititor novice. Iar *Istoriile* în sine sînt un roman pasionant despre niște vremuri nu foarte îndepărtate și nici foarte diferite de ale noastre.

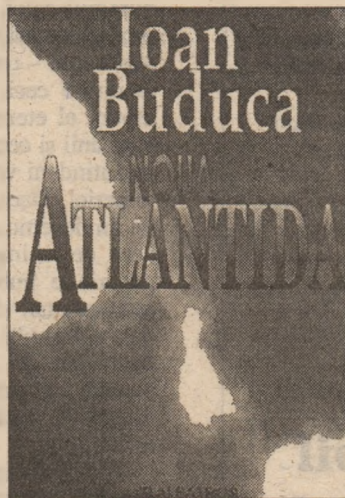
Iulia Popovici

Parodia paranormalului?

DACĂ nu ar fi el însuși o parodie (dar este?), discursul lui Ioan Buduca ar fi demn de ridiculizarea și de oprobriul lui Antisthius (pseudonimul adoptat de Nicolae Steinhardt). Altminteri, tipul de text pasișat de Buduca e unul dintre cele mai prolifere pe terenul românesc post-revoluționar: acela al revistelor paranormale, care amesteca religia (cu o clară preferință pentru buddhism), numerologia și astrologia, isto-

ria și politica, etc. pentru a compune o salată a tuturor domeniilor, de obicei aseasonată cu o teorie a conspirației sau cu o legitimare a vreunui rol cosmic al patriei, punct de întîlnire al energiilor oculte. Incoerența, de obicei generată de abundența mărcilor oralității (și nu e vorba de vreun procedeu stilistic deliberat!) e adeseori secundată de o avalanșă de barbarisme lexicale pentru a produce un text ce oglindește aviditatea de senzațional ieftin a populației.

Toate caracteristicile enumerate se regăsesc în *Noua Atlantida*, ea promițînd cititorului chiar cîteva adaosuri interesante. Un exemplu ar fi meditația asupra raselor, care i-ar atrage autorului (de data asta pe drept cuvînt) - cel puțin din partea reprezentanților canonului *political correctness* - o lapidare în toată regula: *Chinezi. Eschimoși. Țigani. Ramuri ale unei vechi subrase. Ramuri care au încetat să mai fie locuite de curenții principali de viață și nu mai evoluează* (pag. 46). Și dacă tot s-a ajuns la un tip de esențialism rasist de cea mai joasă speță, o referire la chestiunea evreiască nu putea lipsi: *Dacă n-ar conspira, evreii și-ar rata misiunea spirituală* (pag. 37). Imaginația autorului atinge dimensiuni hiperbolice - absurde cînd vine vorba de date noi care trebuie aduse la cunoștința publicului ca de pildă faptul că inginerii germani au primit mesaje de la atlanti în legătură cu construirea O.Z.N.-urilor (cum mai puteau acestea rămîne obiecte zburătoare neidentificate cînd în aceeași frază li se precizează proveniența?) sau că *Anglia a provocat criza poloneză ca să producă un pretext credibil pentru intrarea sa în război con-*

Ioan Buduca, *Noua Atlantida*, București Editura Albatros, 2002, 118 pag., f.p.

tra Germaniei (pag. 57). Indianismele de tot soiul, cuvinte folosite cu mult în afara contextului lor original (*fractali, geomagnetism, meta-matematică*) și în grupuri insolite (*algoritm transformărilor poliedrale prin care elementalii produc eflorescențe*), galopul de referințe pseudo-erudite și parada barbarismelor (*Luciferizant*) completează cu succes savoarea absurdă a acestui tip de discurs.

Meditînd asupra naturii simulacriului, Baudrillard constată că fuziunea dintre adevăr și fals e inerentă procesului de simulare: *Dacă eu simulez un jaf într-o bancă, cum voi putea convinge poliția că nu e un jaf?* Adaptînd-o în funcție de context, aceeași întrebare se poate aplica și discursului lui Ioan Buduca, căci lipsește complicitatea ironică prin care cititorului i se indică existența parodiei. Singurele repere solide ce i se oferă acestuia sunt reputația autorului (activitatea publicistică de la "Cotidianul" și "Cuvîntul") și o pletoră de stîngăcii stilistice și termeni improprii ce e incompatibilă cu respectiva reputație. Totuși, nedumerirea constantă suscitată de această absență nu contracarează total impactul unui umor absurd, care nu ar fi atît de amar savurat, dacă nu s-ar apropia atît de mult de o cotidiană realitate "jurnalistică".

Alexandra Olivetto

Amintiri despre copiii sovietici

EPURII NU MOR e un roman în care lumea sovietică e văzută prin ochii unui copil amestecă absurdul (de tip suprarealist) cu un soi de radiografie a lumii școlii și a satului socialist făcută cu pretențiile romanului-frescă (descrieri cît mai fidele ale anormalității, de fapt).

Pasaje poetice și dialoguri absurde însoțesc firesc o lume care pierde simțul realității. Lenin discută cu diferite personaje, își leagă un iepure mort sub bărbie: "tăiam copacii cu toporul și-i aranjam frumos. Stăteau pe mese ca pînea. Să mînce copiii americani. În iarba am găsit ceva alb și întins. Un iepure mort cu schije în cap. Vladimir Ilici și l-a pus în cap: «priviți ce schije am în cap, sunt schije capitaliste!»"; "virus benign, cu ochi de viorea, de ce să dăm cu pușca după fluturi? Mai bine radem porcul cu lanterna, căci luminează cerul înstelat. Și drumul omului beat,

cînd întunericul îi pune cărăbuși și stelari în ochi. Să-i dăm un smoc de păr descreeat în crăpătura lui de la măsea".

Discursul comunist este la fel de absurd: "noi avem școala gratuită și caiete bune, dar copiii din țările capitaliste plătesc pentru școală și mulți copii nu pot să învețe, pentru că părinții lor sînt săraci. [...] Nu este ca la noi cînd te trezești dimineața și mama îți dă bucați de pîne cu unt și dulceață, și cu ceai cu zahăr. Copiii americani nu vîd niciodată zahăr. Ei lucrează la burghez ziua întregă și în loc de răsplată sînt bătuți cu biciul și ținuți în subsol"; "să fie cerul plin de porumbei, albi, cum sînt gingiile pline de dinți? - Să mînce ideea capitalismului! Sigur este mult mai bine creștem porumbei! Aceștia să-și sperie, căci își fac cuib în căștile soldaților, să le intre pînă în ochi!"

Cartea însă nu este numai o colecție de monștri, pasajele de genul celor citate sînt departe de a fi gratuite. În lumea care și-a pierdut fundamentele, se vîd semnele bolii. Pîna și visele intercalate parăzilor interminabile, cele în care Sophie se plimbă cu tatăl ei printr-o zivară eternă, sînt purtătoare de morb: "se strecurase boala cînd un puf alb de pe copacii mîrî din fața școlii, care le intra în nas și în ochi. Vîntul ușor îl purta peste tot și-l așeza, jos în păr și pe haine. El respirau amîndoi și ea își ducea degetele mici la nas să se scarpine. Și scotea din ochi, puful alb, morbid, cu degetele mici ca niște rîme frumoase cu unghii". Pentru că nici în vis o lume perfectă nu poate fi intactă, Sophie și tatăl ei călătoresc fără oprire printr-un lan ireal într-o zi egală, atîși de o inexplicabilă boală, rătăcesc de fapt printr-o lume de dincolo, ei fiind "singurii locuitori ai vieții lor".

Ștefan Bastovoi - *Iepurii nu mor. Pentru copiii sovietici care au crescut mari*, Brașov, Editura Aula, 2002, Colecția «Frontiera», 160 pag., f.p.

lecturi la zi

Un roman al copilăriei de fapt, mai mult decât al imperiului sovietic, comparat deja cu romanul lui Sallinger, pentru privirea copilului care, fără să pună nici un moment la îndoială cuvintele adulților, înregistrează toate detaliile și preia mesajele propagandistice transformându-le. Astfel, Lenin e cu adevărat "veșnic viu": "aceasta nu era scris doar așa, Lenin chiar era viu! El stătea deasupra clasei și-l privea". El chiar își dorește să sape un bordei în pădure și să fie partizan, crede că pionierii au cravatele tăiate din steag, vrea cu toată puterea să devină pionier. Chiar dacă tocmai în momentul (atât amintat) când este primit în organizație, Sașa nu-și poate lua ochii de la broasca tăiată dintr-un borcan cu formol din laboratorul de biologie în care are loc ceremonia: "broasca ținea ochii închiși, parcă era om și mâinile și picioarele în lături".

Iepurele trece dintr-o poveste în alta a cărții, iepuri albi, parcă sortiți unor morți misterioase sau victime ale braconajului pentru că iepurii care "nu mor" trebuie căutați în altă parte, la personajele care poartă conversații absurde, de o penibilă josnicie, cum este judecata aplicată unui hoț de ocazie într-o lume în care toată lumea fură: "Alexandr Timofeevici nu a îndeplinit nici una din cerințele mai sus menționate. Mă tem că un astfel de om nu mai poate rămâna la conducere. Intuiția mea a fost neomeneste înșelată. O, da! Alexandr Timofeevici este o fiară. Înșeală toate conștiințele. - Faceți, vă rog, o listă cu toate conștiințele în cauză și bestia să dea socoteală în fața intuiției".

Roxana Racaru

Cum reușim să ne facem de râs

Aparut, cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor, ediția a treia, revăzută și îmbunătățită, a unei antologii lirice în limba germană, "de la Eminescu și pînă în prezent". Dacă aceasta este o ediție revăzută, mă întreb cum vor fi fost primele două. Am rețineri, din start, față de antologiile care-l includ pe autor (și, eventual, pe alți membri ai familiei sale), mai ales dacă acesta nu face parte dintre numele impuse și dacă volumul e destinat străinilor, care nu au de unde să știe asta. Pare că tot efortul antologatorului - în ocurență Matei Albastru - este numai pentru a se vedea așezat confortabil alături de marii

poetii. Aș trece fără îndoială cu vederea mica slăbiciune preamomenească, dacă rezultatul final ar fi convingător.

Antologia lui Matei Albastru are însă toate defectele cu putință, iar a o prezenta în Germania înseamnă a te face de rîs. Nu e deloc o "treabă nemțească". Coperta, pe fond roșu, cu convenționala imagine a lui Eminescu pusă în medalion, amintește de manuale de tristă amintire și, în plus, e nepotrivită, căci nu e vorba de o antologie Eminescu, ci de una cu 137 de poezii. În mod bizar, dacă la persoanele socotite a fi scris poezie care merită tradusă nu se face economie, versificatori de ocazie lăfăindu-se pe un spațiu de două ori mai mare decât poezii cu adevărat valoroși, cuprinsul e înghesuit atât de "economic" încît devine *absolut inutilizabil*: numele autorilor și titlu-

rica Marin sau Cristian Tiberiu Popescu? Dacă spun că antologia îl include și pe Corneliu Vadim Tudor, alături de poezii ca Paul Celan sau Gellu Naum cred că afirmația mea despre compromisuri nepermise pare blînda. Nu este locul să discut calitatea traducerilor care, de asemenea, include bune realizări alături de ceea ce nemții numesc *Pfuscherei* și o selecție adesea neinspirată a textelor. Dar dacă vrei să știi cine a tradus un text ai mari dificultăți, pentru că traducătorii nu sînt menționați decât la *cuprinsul* deja descris. După o căutare migăloasă, constat că poemele lui C.V. Tudor sînt traduse din engleză (!) de ...nimeni. Tot de mîntuială este făcută și prezentarea biobibliografică din final. Nu există criterii în datele alese de antologator pentru prezentarea autorilor, rezultatul final creînd impresia de haos (nici măcar prescurtările nu sînt unificate). Un autor este născut "într-un oraș de provincie", la unii lipsește locul nașterii, la alții data etc. La C.V. Tudor, Matei Albastru dă amănunte mai bogate decât la alții (expediați, modest, cu un singur volum, în genere de debut, ceea ce e ridicol cînd vorbești, de pildă, de Gellu Naum) și afirmă: "Famos și foarte temut (*berühmt und sehr befürchtet*) este mai ales ca pamfletar. Dar *este* și poet" (sublinierea îi aparține lui Matei Albastru).

Sînt cîțiva autori despre care cititorii germani ai cărții (să sperăm că nu vor fi prea mulți) află anul nașterii, după care *suspense*. „Weitere Daten sind uns nicht bekannt“ (Nu cunoaștem alte date despre autor). Te întreb cum i-a ales antologatorul, dacă nu știe măcar cine sînt? Pe Gellu Dorian îl găsea, de pildă, cu un minim efort de căutare, în dicționarul *Romanian Writers of the 80s and 90s* coordonat de Ion Bogdan Lefter. Pe coperta a 4-a aflăm că această antologie este „cea mai completă și mai reprezentativă“ din cîte au fost vreodată tipărite! O singură întrebare mă preocupă: nu mai are Ministerul Culturii în ce să-și investească banii ?

Ioana Pârvolescu

Ce-a făcut Nicolae Prelipceanu în ziua de 10 august 1942

SE știe cu exactitate ce-a făcut Nicolae Prelipceanu în ziua de 10 august 1942: s-a născut. Mai departe, însă, epica biografiei lui se complică și eventualul narator se simte depășit. Originar din Suceava, eroul nostru a studiat la Crasna, în județul Sălaj, la Marghita, în județul Oradea, la Curtea de Argeș și, în cele-din urmă, la Cluj, unde a absolvit Facultatea de Filologie, în 1966. După 17 ani petrecuți în redacția revistei "Tribuna" (1969-1986), s-a mutat la București; aici a început un alt periplu: redactor la "Viața Românească", până în 1989, apoi redactor-șef adjunct la "Luceafărul", secretar al Uniunii Scriitorilor, editor al ziarului "Cotidianul", redactor al revistei "Alianța civică", consilier-șef al Inspectoratului pentru Cultură București, șef al secției de cultură a ziarului "România liberă", director de programe la TV SOTI, consilier de stat pentru mass-media și imagine al primului-ministru Victor Ciorbea, vicepreședinte al Alianței Civice, din nou șef al secției de cultură a ziarului "România liberă".

Cât privește aventura sa literară - ar fi nevoie de talentul lui Dickens pentru a o reconstitui în toată desfășurarea ei arborescentă și impredictibilă. Nicolae Prelipceanu s-a făcut cunoscut ca poet, punând în circulație sute de poeme subtile și nonconformiste, dintre care unele - *Elefantul troian*, *Federația mondială a oamenilor de zăpadă*, *Ce-ai făcut în noaptea Sfântului Bartolomeu* - ne obsedează și azi, asemenea unor întrebări fără răspuns. Dar a scris și proză, a făcut publicistică (inclusiv interviuri spectaculoase, adevărate talk-show-uri scriptice), a comentat cărțile unor autori contemporani, ca un experimentat critic literar. Editorialele sale din "România liberă", de o violență elegantă, demistificatoare, au de fiecare dată ecou.

În toată această existență proteică, răvășită-îmbogățită și de numeroase călătorii, unele până dincolo de Oceanul Atlantic, se poate identifica însă și ceva constant, ireductibil: luciditatea. Nicolae Prelipceanu nu se îmbată niciodată - nici cu alcool și nici cu apă rece. Urmărește atent, cu o inepuizabilă curiozitate intelectuală, tot ce se întîmplă în jurul său și se străduiește să rămână obiectiv, inclusiv atunci cînd se judecă pe sine. Avînd și umor, știind să fie și sarcastic, nu riscă să devină propriul lui apologet, ca atîția alți autori de azi.

Merită admirat pentru această luciditate. Merită respectat pentru prezența lui activă în viața literară, pe care o animă, dar o și analizează critic, la scenă deschisă.

Ar mai trebui adăugate felicitări cu prilejul împlinirii glorioasei vârste de 60 de ani. Există însă riscul ca Nicolae Prelipceanu să zâmbească ironic, astfel încît mă abțin.

Alex. Ștefănescu

am primit la redacție

Cărți

- Pamfil Șeicaru, *Scrieri, I*, selecția textelor, prefață, note: Victor Frunză, București, Ed. Victor Frunză, 2001. 254 pag.
- Mihail Galățanu, *Diapazonul plictisit*, București, Ed. Dominus, 2002 (versuri; prezentare pe ultima copertă de Nicolae Manolescu). 80 pag.
- David Lodge, *Terapia*, traducere de Radu Paraschivescu, Iași, Ed. Polirom, col. "Biblioteca Polirom. Proză XXI", 2002. 408 pag.
- *Romanul românesc în colocoții (1999, 2000, 2001)*, ediție alcătuită de Aura Christi, București, Contemporanul - Ideea europeană și Ed. Semne, 2002. 290 pag.
- Marilena Rotaru, *Întoarcerea lui Vintilă Horia*, cercetare literară, București, Ed. Ideea, 2002. 386 pag.
- Viorica Moisil, *A fost odată... Grigore Moisil*, reeditare completată cu documente inedite, București, Ed. Curtea Veche, 2002. 462 pag.
- Liviu Georgescu, *Solaris*, poem, prezentare de Nicolae Manolescu, postfață de Doina Uricariu, New York, Universal Books, 2002. 176 pag.
- Mircea A. Diaconu, *Poezia postmodernă*, studiu, Brașov, Ed. Aula, 2002. 190 pag.
- Al. Săndulescu, *Viața lui Duiliu Zamfirescu*, reeditare revizuită, Focșani, Ed. Zedax, 2002. 228 pag.
- Ilie Vodăian, *Schimbul de noapte*, Pitești, Ed. Paralela 45, col. "Destin", 2002 (versuri; debut; prezentare pe ultima copertă de Mircea Bârsilă). 62 pag.
- Haritina Monteoru, *Culmea clipei în amurg*, București, Ed. Fundația Rompres, 2002. 76 pag.
- Haritina Monteoru, *Albastrul Varsătorului*, Sărbătoarea de taină, București, Ed. Fundația Rompres, 2002. 138 pag.
- Dan Mateescu, *Cu steagurile fluturând*, nuvele, debut, Editura Cartea Românească, București, 2002, 104 pag.
- Ion Maria, *Patmos*, poezii, Editura Ramuri, Craiova, 2002, 64 pag.
- Alexandru Cioranescu, *Paiata trista*, povestiri, traduceri și prefață de Simona Cioculescu, Editura Muzeului Literaturii Române, București, 2002, 142 pag.

Reviste

- Pe prima pagină a revistei *Liberty International*, care apare la Islamabad, Pakistan (editor: Muhammad Aslam), este reproducută în fiecare număr, prin tradiție, fotografia unei personalități a lumii contemporane (una dintre ele a fost, nu demult, George Bush). Pe coperta numărului pe care l-am primit nu demult la redacție, descoperim cu plăcere fotografia unui compatriot al nostru, Emil Ghiulescu, critic și istoric literar, ambasador al României în Pakistan. El se bucură, în Pakistan, de respect și simpatie, nu numai pentru activitatea de diplomat, ci și pentru că, într-una din cărțile sale recente, *Dialogue between Civilizations*, demonstrează ce surprinzătoare asemănare (de ordin biografic, spiritual, dar și fizic!) există între Mihai Eminescu și un mare poet pakistanez, Allama Iqbal.

A IMIC nou în romanul *Voința de putere*, volumul II, al lui Nicolae Breban. Din 600 de pagini, 300 păstrează buna tradiție a ilizibilității, a pâlăvrăgelii și metafizicii de cafea. E clar, Breban nu dorește să renunțe la rețetă - nu mai e capabil să iasă din capcana unor scheme de creație extrem de rigide. Și atunci jocul de-a romanul devine periculos pentru că riscă să fie compromisă întreaga operă cu o astfel de încăpăținare creatoare, cu o astfel de voință de putere searbădă, fără obiect.

Au fost câțiva scriitori de frunte ai romanului antenouăzicist care și-au încercat mîna și după marea schimbare. Și nu doar atât - unii au schimbat și tematica sau cel puțin aceasta a fost prima impresie. Așa s-a întîmplat cu Augustin Buzura care a aruncat pe piață romanul *Recviem pentru nebuni și bestii*, lucrare scrisă în bună parte înainte de '90 dar care avea o "ramă" actualizată. Personajul care se tot întoarce în timp a fost pur și simplu transportat dintr-o epocă în alta - povestea, conținutul au rămas aceleași. O altă poveste buzuriană tipică, alambicată, "esopica", avînd drept bonus un mic artificiu tehnic de actualizare.

În *Voința de putere* se insistă pe acele câteva găselnițe narative care au prins cîndva, dar care acum nu pot stîrni unui cititor contemporan decît un zîmbet ironic de compătimire. Lumea romanescă a lui Breban rămîne rudimentară, schematică. Personajele, "animalele bolnave", sînt "caractere", nu felii de viață. Situate într-un soi de istorie "ieroglifică", ele nu evoluează, ci se ciocnesc haotic, principalul scop fiind extragerea unei "morale", o morală cu cîteva reguli bine stabilite, deși funcționează aparent după reguli paradoxale. Nu e de mirare pentru că Nicolae Breban e acela care ține prima pagină a revistei "Contemporanul" încremenită în Nietzsche, al nu știu căteleva episod. Completa rupere de lumea "normală" a literaturii și a culturii în general, aceasta este o etichetă sigură care poate fi aplicată scriitorului Nicolae Breban (unul dintre mulți alții). Cum spuneam, cîteva caractere puternice se bat în discuții, în ideologii, în ritualuri erotice, pînă la epuizare. Regăsim, bineînțeles și tradiționala "fractură" brebaniană. Pe la jumătatea celebrului roman *Bunavestire* se produce "rup-tura", o metamorfoză radicală a personajului, care apoi va putea fi găsită în multe romane ale lui Breban. Și în *Voința de putere*,

cronica literară

de C. Rogozanu

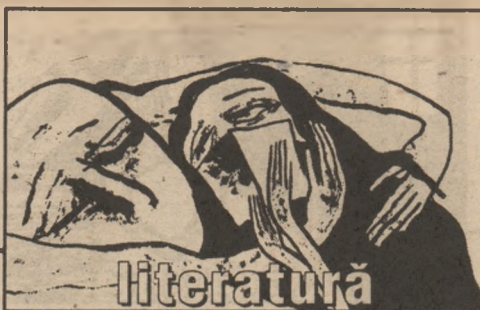

Aceeași veche poveste

Fotografie de Ion Cucu

unul dintre protagoniștii principali, Amedeo Dumitrașcu, se transformă brusc dintr-un ziarist rațional, într-un militant pentru extrema dreaptă. Dumitrașcu este tipul țaranului ambițios, ne spune tot timpul naratorul tiranic, superomniscient. De altfel, s-a mai spus, naratorul este personajul dominant în orgia narativă brebaniană. Relația dominant-dominat este omniprezentă - de la structurile narative, pînă la personajele. Multe dintre romanele lui Breban par simple cărți de duzină de tip sado-maso intrate în metastază, umflate pînă la peste 600 de pagini, împoponate cu ceva Nietzsche și cam atât. Avem și tipul nobilului, Callimachi, atât de nobil că nu poate sta confortabil într-un bar dacă se așază doi străini lîngă el. Personajul principal este Mîrzea, geniul abisal, amestec de generozitate și promiscuitate, cel care îi manevrează cu ajutorul unor puteri obscure pe toți ceilalți. În planul doi, se află femeile... Aceasta este ordinea brebaniană consacrată, nici o femeie nu are dreptul la prim-plan. Ele au de obicei istorii de "victimă", sînt toate niște biete Justine rătăcite prin orgiile masculine complicate,

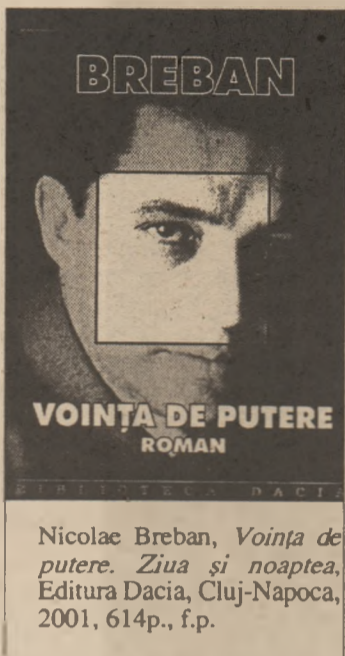
intelectualo-erotice. De-a lungul timpului Breban a întocmit un adevărat bestiar: există barbați de tip tigr, armăsar, iar femeile pot fi iepe de rasă, oi, căprioare și multe altele. Imaginația nu depășește hotarele acestei ferme a animalelor... Iată un citat reprezentativ despre o "căpioară tremurînd de candoare" prinsă în plasele donjuanului: "I-am provocat instinctul matern, dar nu ca orice vulgar Don Juan, izbucnind în plîns și cerșindu-i mila, dezvelindu-mi limitele ei, dimpotrivă, arătîndu-i fața viguroasă a «defectelor mele»: lenea sfruntată, plăcerea alcoolului, sadismul - da, o băteam uneori, aveam totuși grijă să-i menajez fața și, mai ales, o învățasem cu un vocabular de clară vulgaritate"... Extrem de primitivă este și femeia însărcinată cu satisfacerea "trupească" a redactorului-șef. O cheamă Gabi și este hipnotizată de bărbatul fatal: "Nu-nu, răspundea zămbind Gabriela, ea nu cădea în această capcană: "ea îi iubea trupul, era mai bine-zis sclava ideii ei despre un «trup armonic, antic», o aștepta ideea de a se culca cu statuie!" Așa un bărbat adorat, mai rar se poate vedea în proza contemporană.

OCURILE erotice sînt prilej de mare "subtilitate" pentru autor, de mare amuzament pentru cititori.

Aceleași strategii superior-masculine fac din sex o filosofie secundară a voinței de putere. Mîrzea se joacă pînă la epuizare cu o femeie perfectă. Ea se arată foarte doritoare de sex. El o frustrează cu obstinție. Nu altfel face Callimachi, nobilul. Toate personajele brebaniene sînt simpli recipienți purtători de discurs. De îndată ce li se acordă atenție fiecare își recită "poezia", de obicei foarte lungă. Este un joc burlesc – este clar că nu avem de-a face cu un pact realist, ci cu un pact "etic" romanesc. Breban scrie imense parabile cu cheie – dezlegarea lor stă în însăși schema amintită – o serie de 3-4 caractere (nu mai mult) luptă pentru supra-

șajie (în teritoriul discursului). De cîteva ori naratorul intervine în forță, moralizator, explicitîndu-și personajele: "Și astfel se întîmplă cu acele «mici prietenii», cu acele «alianțe secundare și provizorii», cu acei amici, pe care îi acceptăm, cu un ușor dispreț și silă abia mărturisită, în anturajul nostru, lăsîndu-i să se infiltreze în fisurile nepăsării și disprețului nostru lenes: ele ne schimbă viața, ca fișile de iarbă lingușitoare și insistente ce fac să explodeze cimentul sub care s-au strecurat". După cum se vede, lui Breban îi plac poemele în proză, metafora este punctul forte, se pare. Fraza lungă alambicată, ambiguități semantice, uneori greșeli semantice, toate aceste așa-numite atuuri au fost demontate cu acuratețe de Ion Negoitescu. Nu are rost să revenim... Este deja legendar stilul greoi brebanian, poticnit,

Nicolae Breban, *Voința de putere. Ziua și noaptea*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, 614p., f.p.

fară strălucire. Cantitatea este totul.

SÎNT puține comparațiile între cele două lumi: cea de dinainte de '89 și cea de după. La un moment dat, apare însă o interesantă opinie despre schimbare, emisă de personajul principal, Mîrzea: "M-am născut prea tîrziu, ofta el, sub dictatură aș fi făcut o adevărată carieră, nu m-ar fi întrecut nici farseurul Vintilă Ivanceanu (care, mi se pare, a căzut în anonimat tocmai părăsind solul atît de prielnic al unei dictaturi nesigure de sine!, «fugind» în Austria ce l-a «dizolvat»!) și nu m-ar fi pus în umbră nici anarhistul oniric Țepeneag, singurul om de care Ceaușescu s-a speriat că se întoarce și i-a luat cetățenia! Ah, bietii scriitori români ce pleacă a dat peste ei, sub comunism, și ce-au pierdut

acum, cu așa-zisa libertate! Acum, da, acum îți trebuie geniu să te descurci, să faci cît-de-cît carieră, dar atunci!... Cum spunea Ițic, mi se pare, cînd vorbea cu Șloim de tinerețile lor: - Ah, Auschwitz, ci vremuri!..." Este bine expusă problema scriitorului român afirmat în anii '60-'80, scriitorul care a crezut că este luptător și care s-a trezit după '89 că nu știe prea multe despre literatură, că și-a dus lupta cu arme extrem de rudimentare, cum ar fi metafora, parabola...

Blestemul cel mai greu care apasă pe umerii personajelor brebaniene este originea. În arborele genealogic stă destinul. Un arbore la fel de ferm precum virilitatea feroce care terorizează femeile. Breban este cel care a încercat să reinventeze aristocrația după proletcultism. Și Constantin Țoiu are vizibil aceeași tendință. Nobilii, rafinații, snobii au fost reconturați, au fost puși în noul context sociopolitic, într-o încercare disperată de recuperare a evoluatului roman psihologic interbelic. Numai că aristocrația lui Breban este una dictată de codul genetic, este o caricatură ciudată, a aristocraților din opera lui Mateiu Caragiale, de exemplu. Filosofia nietzscheeană este cea care înobilează automat personajele.

Voința de putere este o altă clonă brebaniană – originalul (*Bunavestire*) se pierde undeva pe la sfîrșitul deceniului opt. De atunci, scriitorul nostru a urmat o pantă descendentă, o involuție presărată cu mii de pagini. Nicolae Breban se transformă încet-încet dintr-un scriitor care a avut ceva de spus, într-un straniu caz literar. ■

Scriitorii vechi și criticii noi

(Urmare din pagina 1)

DE ALTĂ parte, mi se pare simplist să susții că operele scriitorilor vechi n-au răsturnat comunismul fiindcă n-au spus lucrurilor pe nume, preferînd să semene cu niște "istorii hieroglifice", cu niște parabile sau banchete metaforice. Totdeauna, într-o măsură mai mare sau mai mică, limbajul literaturii de ficțiune a fost indirect, ambiguu, esopic, sofisticat (metafora nu e, în nici un caz, rudimentară!), de la Platon la Shakespeare și de la Gongora la Ezra Pound. În anumite epoci, precum aceea comunistă, această caracteristică a limbajului românesc ori poetic a fost exploatarea conștientă ca o formă de conturare a cenzurii și de acces la adevărurile unei lumi bazate pe minciună. Și ce vrea să spună că un cititor contemporan privește ironic la "găselnițele" de acest fel? Să conteze cumva tinerii critici pe ideea că literatura evoluează? Asta îmi amintește de Natalie Sarraute care deplînge ignorarea de către Dostoievski a tehnicilor de analiză psihologică din "Le nouveau roman". Și, dacă tot cred tinerii critici că parabilele romanesti ale anilor '60-'80 sînt depășite, desuete, puerile, măcar să ne informeze despre gusturile lor, cu

exemple concrete de capodopere postdecembriste, care nu-l mai fac să zîmbească pe cititorul evoluat de astăzi. Nimeni nu-i obligă să parieze pe N. Breban. Dar pe cineva trebuie să parieze dacă vor să fie luați în serios. În critica literară curajul nu înseamnă să spui *nu*, ci să spui *da*. Aici e toată greutatea: în asumarea unor valori. N-am pretenția ca valorile generației actuale de critici să fie și ale mele. N-ar fi normal. Dar am pretenția să fiu încunoștințat de valorile pe care ea le susține; înainte de a le face praf pe ale mele. Poate că voi afla, cu această ocazie, care sînt capodoperele, în proză ori în versuri, eseurile, studiile în care realitatea socială a zilelor noastre e zugrăvită fără ocolișuri metaforice, arătata cu degetul, într-un limbaj tăios ca o lamă și apelînd la o retorică în stare a constrînge guvernul să demisioneze. Nu despre asta era vorba? Ca să nu predice în pustiu, ca să obțină efecte, ca să fie pragmatici, n-ar trebui ca tinerii critici să lase armele albe ale cuvintelor și să pună mina pe arme de foc? Abia aștept să citesc romanele și poemele rezultate dintr-o astfel de concepție despre literatură, mai apropiată de canonadă decît de canon.

Nicolae Manolescu

cerșetorul de cafea

de Emil Brumaru

Interpretează Victor Rebengiuc

MĂ MIȘC stingaci, hainele atîrnă pe mine, transpir artezian și mi se pare (ba chiar sînt sigur!) că am pantofii murdari, prăfuiți; scame batjocoritoare îmi atîrnă de manșetele pantalonilor, de coate, basca e-o bazaconie terfoasă, nimb băscălios de înger priponit cu strășnicie pe pămînt. Lectura-i împleticită în franjuri jalnice de plictis: las baltă "cîțitura" și plec neras, ca din pușcoci, la periferia orașului, pe străzile înguste, în pantă, cu case mici în curți largi, cu femei spalînd laborios rufe colorate strident în lighene generoase, emailate, cu cîini și pisici doborîte de lene în praful mîzgos de lingă zidurile macerate de ploii

Înger la conovăț (2)

(monolog)

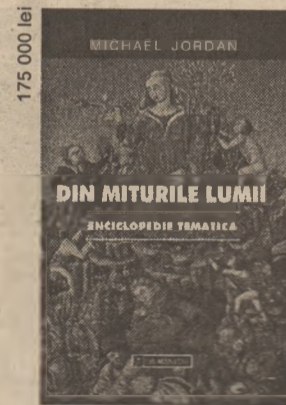
la cărămidă, sau pe acoperișurile de cotețe cu scîndura umflată, putredă, verzuie. Zăresc din nou cișmelele, etemele cișmele!, și iar mă tulbură veșnicul picurat pe cîte o piatră scobită de-atîta insistență apoasă. Dar nu găsesc ritmul, vechiul ritm, pur, lipsit de cuvinte, așteptînd să fie umplută de ele, și nimic, nu se transformă în versuri ca înainte. Nu reușesc să-mi îndulcesc suferința, n-o pot îmbiba, împănă lucînd-o, șlefuind-o frumos; rămîne ascuțită, reală, la suprafața obiectelor. Mașinăria de transformat litere în curcubeie s-a defectat?

(Pauză lungă, chinuitoare. Trece, în sfîrșit, Mariana Mihuț).

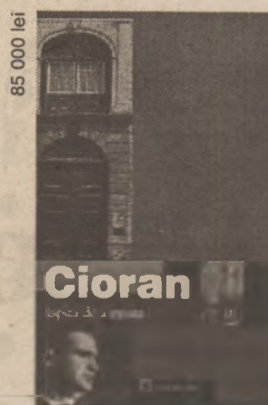
Nicidecum! E-un scurt răgaz întremător!!! ■

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

În seria *Tratate/Referințe*
MICHAEL JORDAN
Din miturile lumii

În seria *Cioan*
EMIL CIORAN
Ispita de a exista

Fum dăruitor

în faptul serii
pipa ivește volute de fum

alt târâm crestează ochiul
neștiute sonuri șiroiesc în auz

în apa din care sar pești zburători
cu rotiri străvezii
se primenesc păcatele zilei

păsări cu două capete
trag fuioare de fum
amurginde pe zăriște

se aude un centaur ciclop
tropăind cu copite de nouri
marginii de timp asfințit

fapt de seară
nebănuitul fum dăruitor

Securea de umbră

prin apele somnului
curgându-mi alinatoare
din tălpi până'n creștet
o secure de umbră subțire
spintecă fără mila
șuvoiul de vise
străluminarea lui pieritoare

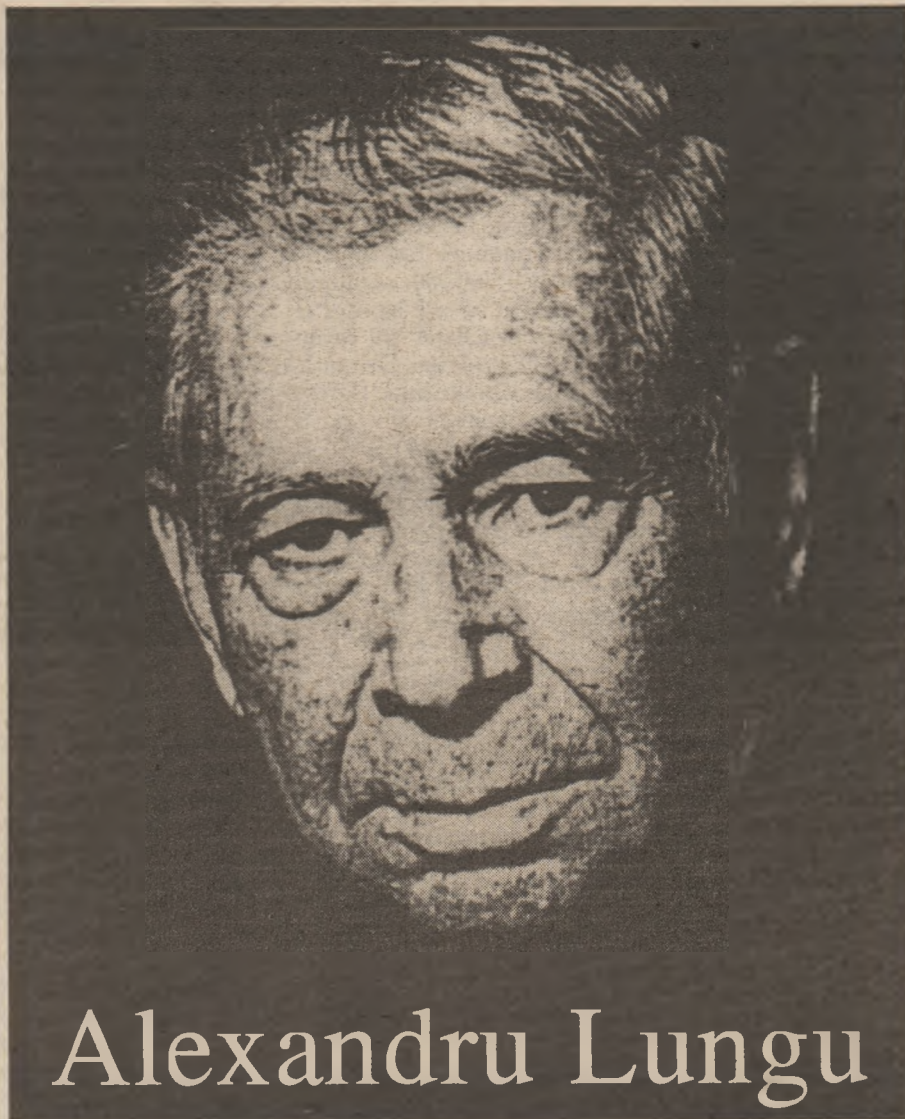
nici un înger n'a stat pavază
pierzătoarelor treceri

pe fruntea înrouată
de zorii de ziua
straluce frunza uitării

Sub luna neagră

prin strămtorile timpului
la apa nenumită
vin strigoaiele
să se scalde în farmece tulburi

în bătaia lunii negre
aripate de spaimă
cad păsări sinucigase
să acopere umerii
și să învalue sânii strigoaielor

Alexandru Lungu

din spatele nevăzutului
lilith
își bucură ochiul
de floarea adâncă a vrăjilor
și soarbe aburul tainelor

Aripă și plumb

cândva
la miez de timp noptatec
în bătaia stelelor
arzând în stare născândă

omoplatul stâng mi se făcu aripă
cel drept fir de plumb leganat

încotro zbura-voi fără de știre?

până la calea prin văzduhuri
caut cu legănările plumbului
semnul ascuns
în iarba jertfită
neprihănitei vestejiri

dar nu-i ochi să străpungă
fața nevăzută a soartei

Urmă de nour

din țipătul păsării rănite
s'a pornit un nour însângerat
ascuțit sfărtecând orizontul

amurg răzvrătit împotriva tăcerii

arborii se lasă'n genunchi
plecându-și intristatele creste –
iarba tânguitoare
unduie adieri fără nadejde

unde să fi căzut pasărea rănită?

nu se mai vede
decât desimea întunecimii
pătrunsă de urma
însângeratului nour

Celălalt mal

cum de trece unicornul
apele sâmbetei?

pe lună neagră
copitele lui daurite
sparg nevolnica taină

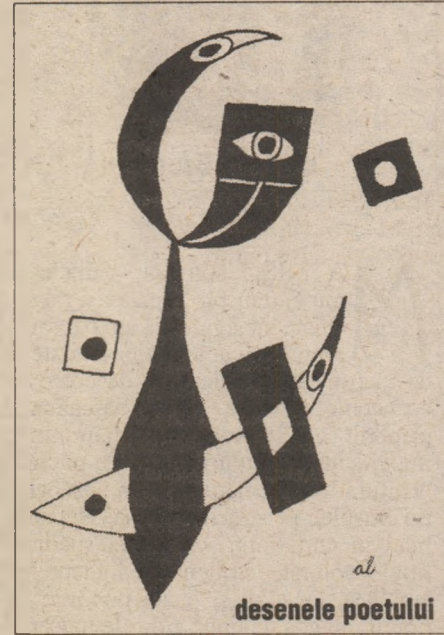
pe celălalt mal
sub luceafăr de ziua
cărări de aer subțire
aștern fiori și ispite
câtre așteptarea
visătoarelor fecioare

Umbra prin tăceri

a trecut prin tăceri
o umbră pârdașnică
de s'au înlăcrimat florile
și văzduhul e prins
în rana păcatului dintâi?

nimeni nu deslușește
mișcările râului

întrebători fără dezlegare
suntem stane de piatră
sub desimea grea a norilor
ce ne despart de lumini tănuite ■

desenele poetului

La aniversară

Ironicul domn Barbu Cioculescu

Fotografie de Mihai Cucu

unicității aristocratice. Ea democratizează spiritul prin acceptarea diversității ce indică relativitatea privilegiului. Jankelevitch arată că "ironia e veselie puțin melancolică inspirată de descoperirea unei pluralități; sentimentele, ideile trebuie să renunțe la solitudinea lor seniorială pentru vecinătăți umilitoare, să coabiteze în timp și spațiu cu mulțimea; noutățile măturisesc bătrânețea lor, universul se animă, dar particularitatea se atrofiază, există în univers mai multă varietate dar mai puțină ferveare". Din punct de vedere moral, ironia se arată stenică, semnând o bună digestie a conștiinței: "Obiectiv, neîncrederea și ironia sînt semnele sănătății", glăsuia Nietzsche. Și tot din marele german putem spicui o... ironică observație privitoare la prestigiul simliestic ori chiar de-a dreptul estetic al discursului ironic: "Toate cele omenesci cîștiga în considerație prin apariția observației ironice: de aceea este ironia în lume așa de inutilă". Cerem iertare cititorului și mai întii de toate sărbătoritului pentru acest preambul, însă așternîndu-l am avut simțămîntul că nu alcătuiam altceva decît o fișă de caracterizare a lui Barbu Cioculescu, al cărui scris prezintă mereu acuități în stare a precipita teoretic, a se înscrie în hora reflexivă a unei complexități. N-am făcut decît a-i capta sugestiile. Analizată sau numai gustată (degustată, în chip *gourmet*), ironia ni se pare a reprezenta o facultate dominantă a operei avute în vedere ca și a omului aflat de veghe în spatele ei, facultate pe care n-am putea-o ocoli fără riscul unei improprietați.

Barbu Cioculescu gîndește, simte, scrie caragialește. Desigur, intră în maniera d-sale și nițel Arghezi, acel ironist à outrance, care însă a fost vizibil îndatorat în tabletele-i somptuos-corosive șagalicului autor

al *Momentelor*. Dar legătura trebuie făcută cu rădăcina din care se trag sevele definitorii, trecute, firește, prin alambicurile unui veac de litere și evenimente, de frământări și frisonări înăuntrul ca și-n afara esteticului. Din spațiul intraestetic remarcăm persiflarea ca mod sufletesc de manifestare și recunosibilitate, neobosita acribie, elasticitatea cuvintelor ce se leagă și se balansează-n articulații precise, jocul nuanțelor care (s)clipsec ori fac cu ochiul. Din zona extraestetică reținem o amărăciune decantată, adusă la zi, acel amestec de criterii pragmatice etalate cu scepticism viguros și de idealisme machiate din pudoare, la răsrucea conflictuală a formei exorbitante cu fondul iarăși și iarăși insuficient, într-o variantă istorică agravată de presiunea experiențelor anterioare. Fraza e adesea arborescentă, spartă (vorba vine!) de paranteze, precizuni, retușuri (aparente), realizînd aerul unui baroc ori chiar rococo (o pompoasă arlechinadă pedantă a asceticeii ironii ce frizează, în sine, neantul). Beatitudinea lucidă are o factură extrovertită, așadar vrea să fie observată, din care motiv se teatralizează. Frînturile de spectacol lexical se mixează lejer cu cele de reprezentare politică, economică ori...biologică: "În timp ce întreaga suflare a nației, inclusiv puzderia de minorități, simte euforia creșterii pe al doilea an cu 5% a P.I.B.-ului, și se înghesuie la ghișeele circumscripțiilor financiare, la plata impozitelor, pentru ca P.I.B.-ul să crească cu 5,2%, scriitorul nostru rebifează - cer scuze pentru barbarism d-lui Pruteanu - ricanează, reniflează - sper să nu mă lege -, reproșează, răbufnește - în fine, un termen neaș - răstălmăcind rebarbativ remarcabile realizări rostuitoare reformiste, restituindu-ne renovator recunosătoarei Europe, simțitoare la silințele, strădani-

ile, sforțările pe care stăruitor le susținem, cu suita de sacrificii silențios suferite. Cu cruzime canibalică se pronunță cuvîntul corupție. Pe cînd miezul chestiunii rezidă, rezidual - rog reculegere! în însăși împletitura A.D.N.-ului obștei".

CARICATURA lui Barbu Cioculescu posedă o natură inclementă prin evidențierea unor contraste. Grotescul unor situațiuni ori personaje nu este implicit, resorbit în stupiditatea, sterilitatea, absurdul elocvente prin ele inșele, ci arătat cu degetul prin comparația imaginii caricată cu cea reală. Ca și cum caricatura unui individ ar fi fost alăturată fotografiei lui ori suprapusă ei, spre a detașa întocmai liniile deformării. Parodia terfelește modelul în felul cel mai explicit: "În P.S.D. se crezuse pînă mai ieri că frunțașii peremiști sînt niște irecuperabili extremiști, ponegritori fără decență ai președintelui republicii și ai primului său ministru, adversari viscerali ai Reformei, îndirjiți, obstinați, neînduplecați tartori de moțiuni simple, dușmani de moarte ai U.D.M.R.-ului. În atîtea rînduri mînjiseră ei figura de imperator a d-lui Năstase, de retor elin a d-lui Iliescu, încît ai fi presupus că cei etem injuriați nu vor ierta niciodată. Ca, oricum, ei știau cu cine au de-a face. În realitate, și aici a operat ignoranța: chestionat, secretarul general al P.S.D.-ului, dl Cosmin Gușe, despre noile achiziții ale partidului său a răspuns - și aș fi pariat pe toate bunurile mele materiale - că nu știe nimic despre d-nii Meșca și Neacșu. Dar că nu-l încearcă dubii că, poposiți sub cortul puterii, aceștia se vor comporta ca fideli paladini - pe potruva, eventual, a d-lui Adrian Păunescu". Acest caracter demonstrativ al imaginii caricată e urmărit ca o inserție a ei în istorie (așa-zisa satiră

a lui Caragiale, cu toată pasta ei balcanic-bucureșteană, *fin de siècle*, înfățișă mai curînd un aspect tipologic; o vagă intemporalizare se asocia, paradoxal, cu puzderia de detalii ale locului și momentului, de unde, poate, prelungirea unei "actualități"). Aci tipologia e dublată de "indicațiile de regie" ale pamfletului cu adresă precisă, rejeabilul fiind desemnat cu oroarea unui cronicar care nu se mărginește a prinde o atmosferă, ci documentează. Impresia e de cooperare între ficțiune și stilul *verité*. Tiparul Caragiale e adaptat unui sens, realist, prevăzut cu contururi care fără a impieta asupra ironiei ca "gratuitate" îi acordă o pondere epocală: "Uimirea, consternarea, revolta securiștilor pensionați sau reciclați, de a se vedea arătați cu degetul pentru ceea ce a fost, la urma urmei, exercitarea de arte, activitate de cerc restrîns unor persoane deosebit de inzestrate și, într-un fel predestinate, este de înțeles. Mai întii că nu toți au bătut, torturat, ucis, ci doar au dat birocratice îndrumări, pe bază de legi ale luptei de clasă(...) Și, bineînțeles, nu au bătut personal nici ministrul învățămîntului, savant înfăptuitor de reforme școlare, nici abilul diplomat Lipatti, nici translatorul lui Ceaușescu, ulterior revoluției ministru și el al relațiilor noastre externe - sau doar ambasador, iată că nu mai știu! N-au bătut profesorii de la Academia Ștefan Gheorghiu, astăzi rectori/prorietari de universități și de posturi de televiziune. Dacă ne gîndim mai bine, n-a bătut nimeni, niciodată pe nimeni: pe inginerul Ursu l-a ucis un codeținut, cum tot astfel, de curînd un codeținut l-a omorît în bătaie pe un arestat de drept comun". Așa cum în poetica actuală a apărut viziunea textului ce se scrie pe sine, putem spune că în asemenea pagini istoria are aerul a se scrie pe sine, nu fără ironia de rigoare...

În legătură cu Barbu Cioculescu se poate pune chestiunea, pentru unii devenită oțioasă, agasantă, a participării creatorului la viața cetății. *Homo aestheticus* s-a văzut nu o dată repudiat ca individ civic, fie în principiu, socotit ca un soi de lunatic ori de nevolnic, (ne)bu-n la nimic, fie, cînd nu s-a mai putut nega evidența, ca un resentimentar, un frustrat, un bolnav. Estet de speță balcanic-occidentalizată (precum Paul Zarifopol, Alexandru Paleologu, Alexandru George și Nenea Iancu in-suși), Barbu Cioculescu a avut

Gheorghe Grigurcu

(Continuare în pagina 12)

România literară 9

SCRITOR polivalent (poet, prozator, critic, eseist, gazetar, traducător, editor), Barbu Cioculescu are parte de previzibilul handicap al acestui tip de creator ce pășește cu nonșalanță peste granițele didactice ale spețelor și care - oricît de strălucitor ar fi - intră în impact frontal cu mentalitatea comodă a unicului gen de activitate repartizabil pe căciula, din oficiu. De la E. Lovinescu și G. Calinescu, care au constatat fenomenul (inclusiv pe pielea lor textuală!), lucrurile nu s-au prea schimbat. S-ar zice că bogăția neincadrabilă nu există ori în cel mai bun caz se reduce la filantropica apreciere a cite unui critic-critic, care-și face din propria restricție o măsură aplicabilă cu o severitate ce ar dori să insinueze o morală. Dar realitatea nu pregetă a dezminți o atare judecată... economică, nu în ultimul rînd în cazul autorului menționat, pe care avem bucuria atît colegială cît și prietenească de a-l felicita la împlinirea a trei sferturi de veac de viață. Cele două epitețe cu care ne apropiem cu acest festiv prilej de personalitatea sa ne permit, în conjugarea lor, a-l aprecia "profesional", însă și prin empatie, un unghi de abordare nesfîindu-se de celălalt, ci încercînd a se completa.

Unic fiu al ilustrului Șerban "cel Rău", Barbu Cioculescu a moștenit gena ironică a părintelui, acesta, la rîndu-i, descendent (pe cale fabuloasă!) al lui I. L. Caragiale, pe care nu numai că l-a supus unei laborioase și revelatoare exegeze, dar l-a și pasat a-i modela profilul spiritual (ori, mai exact spus, a descoperi și accentua notele inconformiste, incredibile, antiutopice, cum s-ar fi rostit I. Negoitescu, ale datului său moral). Nu credem a greși încercînd a-l situa pe Barbu (mai mult decît poate se aștepta el însuși!) sub egida ironiei. În plan speculativ, conceptul de ironie depășește accepția curentă, limitativ-pitoească, de zeflemea (deși n-o dă deoparte), înglobînd aspirația spre o totalitate contradictorie, spre o tensiune a unei armonii ce se caută neîncetat, într-o ritmicitate de închideri și deschideri, în așteptarea pururi contrariată a unei comunicări ultime. Afirma Fr. Schlegel că în ironie "totul trebuie să fie glumă și seriozitate totodată, totul trebuie să fie cu fidelitate deschis și totodată adînc travestit... Ea cuprinde și provoacă un sentiment de insolubilă contradicție între condiționat și necondiționat, de imposibilitate și de necesitate a unei comunicări totale". Din punct de vedere sociologic, ironia corespunde unei crize a

(Continuare din numărul trecut)

Răzvrătire grațioasă

NU numai în *Flori de câmp*, dar și în celelalte volume de versuri publicate de Ovidiu Genaru în deceniul nouă se face remarcabil *spiritul ludic*, asociat inteligent cu gravitatea atitudinii. În mod paradoxal, acum, în anii deplină maturități, poetul se "joacă" mai mult decât în tinerețe. El se simte *mai liber*, datorită, probabil, siguranței la care a ajuns între timp, experimentând diverse moduri de a scrie poezie. În *Poeme rapide*, 1983, sunt parodiare, fugitive, unele stiluri și anume cele imediat recognoscibile (biblic, administrativ, familiar etc.), se fac referințe la scriitori celebri (Homer, Cehov), se trece pe neașteptate de la un regim lingvistic livresc la unul al oralității. Și se strecoară, bineînțeles, aluzii la statul polițienesc, delicate, ușoare; poetul gădilă regimul comunist cu pana, pe la nas, ca să-l facă - supremă răzbunare - să strănute. Iată un poem de acest fel, intitulat *Anchetarea unei lacrimi*:

"I s-a cerut să se legitimizeze: nu avea acte/ A fost întrebată cu ce a greșit și ea a ridicat din umeri/ «Recunoaște că trăiești în concubinaj cu diverși indivizi» a zberlat acuzarea/ «Provii din răs sau din plâns?»/ «Nu-mi cunosc părinții» a răspuns lacrima/ și grefierul a notat în procesul verbal: origine dubioasă/ «Înnoptezi în cartierele orașului nostru și nu ești înregistrată în cartea de imobil» a spus procurorul/ «Prezența dumitale tulbură viziunea reală/ și produce igrasie umană» a adăugat judecătorul/ «Lacrima Lacrima și mai cum?»/ «Nu sunt căsătorită» a răspuns modest lacrima «Sunt disponibilă...»/ «E o târfa și o stricată» s-a auzit murmurul sălii/ «să recunoască deschis ce caută printre noi»/ «Păstrați liniște a ordonat clopoțelul»/ «Numește-ți unu doi trei martori» o îndemnă avocatul/ «Nu vreau să mă apăr sunt nevinovată» a răspuns lacrima/ «Dacă tot te afli aici te acuz din principiu» a spus procurorul".

Așa grațioasă și jucăușă cum este, răzvrătirea poetului nu place încruntatei oficialități. Ori de câte ori el depășește o anumită limită, cenzura intervine, vigilentă, și îl temperează. În volumul *Am mai vorbit despre asta*, 1986, există poeme care par inofensive, deși în manuscris arătau altfel. Iată, ca exemplu, varianta tipărită a poemului *Vreau și eu la berărie*:

"Domnilor vreau și eu la berărie/ Domnilor sunt sătul până-n gât de simigerie/ Vreau și eu să citesc Rebecca/ Vreau

tutun de pipă Clan de la tutungerie/ Domnilor vreau să renunț la telefon/ Vreau și eu un cățel de garsonieră grifon// Nu/ Dumneata vei purta bască."

Și iată, acum, forma originală a poemului:

"Domnilor vreau și eu la berărie/ Domnilor sunt sătul până-n gât de simigerie/ Vreau și eu tutun de pipă de la tutungerie/ Domnilor vreau să renunț la actualități și la telefon/ Vreau și eu un cățel de garsonieră grifon// Nu/ Dumneata vei purta șapcă."

Cele mai semnificative modificări operate de cenzură sunt eliminarea cuvântului "actualități" (emisiune TV la care apărea aproape exclusiv Ceaușescu) și înlocuirea cuvântului "șapcă" (aluzie la cultul clasei muncitoare) cu inofensivul, din punct de vedere politic, cuvânt "bască".

O surpriză la 65 de ani

IN 1999, Ovidiu Genaru a publicat o carte de versuri, *Orient, pardon!*, care - în condițiile existenței unei critici literare mai atente - ar fi provocat o mare agitație. Poemele din această carte, datele 1971-1973, dovedesc că Ovidiu Genaru a anticipat modul de a scrie al "optzeciștilor", fără să facă - asemenea lor - atâta caz de noutatea formulei, fără să o considere expresia spiritului "postmodern", fără să pretindă că toată poezia românească dinainte, scrisă altfel, trebuie considerată depășită etc.

Autorul volumului *Orient, pardon!* ni se înfățișează ca un "optzecist" mai talentat decât mulți "optzeciști". Parafrazând romane și versuri din folclorul copiilor, reproducând nume pitorești de firme dinainte de război, evocându-i, fulgurant, pe Apollinaire sau Marinetti, pe Caragiale sau Emil Brumaru, amestecând neologisme cu termeni din argou, versificând inventiv, dar în joacă, fără sentimentul elaborării unor enunțuri sacrosancte, el realizează o imagine livrescă, plină de farmec a lumii românești, în ipostaza ei levantină.

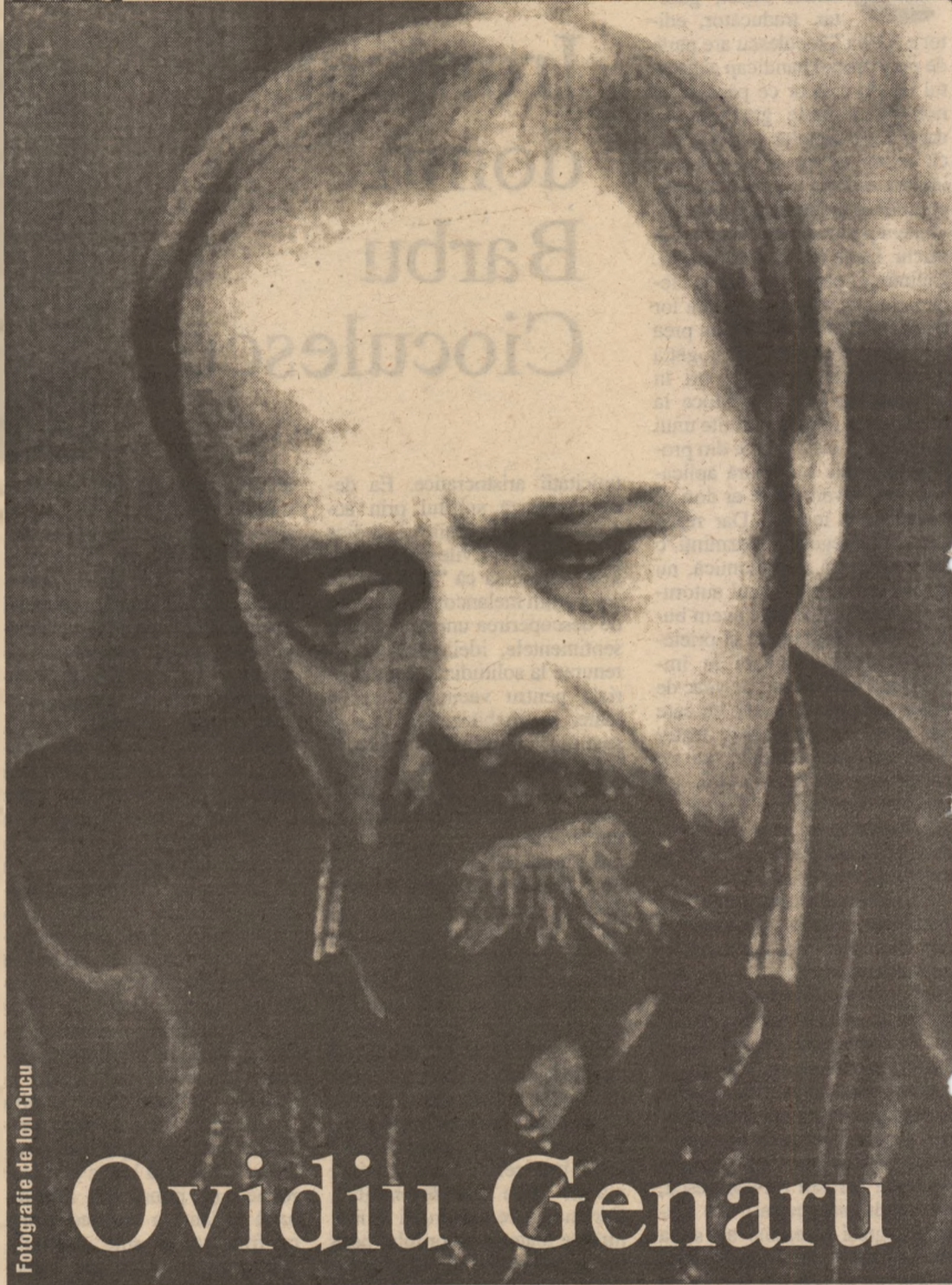
Ca și Emil Brumaru (și spre deosebire de Mircea Cărtărescu, exeget al Bucureștiului), Ovidiu Genaru glorifică, pe un ton duios-ironic, provincia. În poezia lui sunt reconstituite, cu o voluptate leneșă, cu umor, cu o resemnare elegantă, mituri și ritualuri proprii stilului de viață provincial:

"Micul nostru orașel e la margine de paradis/ troienit de liliac și de verde de Paris./ seara mica burghezie iese la plimbare/ dintr-o vizuină mică într-una mai mare./ Există case luminate de o singură rază/ în care și

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Fotografie de Ion Cucu

Ovidiu Genaru

moaștele oblomovizează./ cluburi de box există cu mânușa subțire./ angrosiștii scurmă în gunoaie safire./ Domnul și doamna își fac siesta/ visând aventuri la Nissa, la Budapesta./ se conversează tihnit într-o latină de băcanie/ pe când botina ușoară se scufundă în praf./ se admiră îngeri mutilați de melancolie/ atârnați de firele electrice de telegraf./ Vara plouă cu lapte, iarna ninge cu frișcă./ ooo, și de Florii înhămând un cal la brișcă/ sosește Dumnezeu și-mparte la copii/ abecedare albe în care nu ai ce ceti..." (*La margine de paradis*)

Personaje create de imaginația populară - așa cum este Mița Biciclista, ficțiune prin care se satiriza pe vremuri obiceiul

"scandalos" al unor cucoane de a merge cu bicicleta - sunt animate de poet într-o manieră voit mecanică și desuetă:

"Mița pedalează atât de fantastic/ încât vestește epoca de plastic./ Mița își umflă sânii puternic/ încât trezește instinctul nemernic./ Mița Strămița e dată în Paște./ poporul o vrea însă nu recunoaște./ Miței-i repugnă ce va să zică/ un ciorap de mătase oferit de-un Mitică./ Mița Ave și Mița Ave/ trece ca fulgerul printre palavre" (*Mița Biciclista*).

În mod deliberat, Ovidiu Genaru adaugă cuvânt după cuvânt cu aerul că învârte dezabuzat manivela unei flașnete lingvistice. Din flașnetă iese la un moment dat, ca o melodie

demodată, buletinul de știri al provinciei:

"Contele Zeppelin născoceste aerostatul/ fără să știe la ce i-ar putea folosi./ o societate a doamnelor cu șic acordă/ o pensie celei care a fost longevivă Dri-Dri./ Se stabilește la Tecuci conspirația Liuba./ La Roman can-can, ruletă, șuba./ Ieri s-au pus bazele mișcării poporului/ «Tristetea cititorului de la Gura Humorului»./ Doroheiul cunoaște parfumul de roze./ Din absent răsare floarea bătrânei ciroze./ Mari cantități de capse și trotil/ s-au descoperit la un socialist de la fabrica de fitil./ Medicii proorocesc că peste patru decenii/ îngeri vor refuza să mai meargă la denii./ Avem și

noi primii frați cu adevărat siamezi./ La București se poartă deja căini pechinezi.” (*Cronica evenimentelor*)

Minoră, dar cuceritoare prin inteligență artistică, efemeră, dar și feerică, asemenea unui foc de artificii - așa ar putea fi caracterizată poezia pe care ne-a oferit-o Ovidiu Genaru, la 65 de ani, surprinzându-ne.

Prozatorul Ovidiu Genaru

A prozator, Ovidiu Genaru nu are comportamentul unui poet care scrie proză. El se manifestă ca un profesionist al artei narrative, știind să portretizeze personaje, să facă analiză psihologică, să alterneze planuri temporale, să creeze *suspense*. De asemenea, are competența necesară ca să compună și romane parabolice, cum este *Week-end în oraș*, 1969, în care personaje, angajații unei stații meteorologice din munți, ilustrează ideea de *comunitate umană* (ca și personajele din *Ciuma* lui Camus), dar și romane *non-fiction*, de genul celui intitulat *Proces-verbal al unei crime* și publicat în 1998, la mulți ani după scrierea lui (roman despre care autorul însuși afirmă că amintește de “celebrul roman-verité *Cu sânge rece* al lui Truman Capote”).

Profesionalismul de prozator al lui Ovidiu Genaru poate fi identificat și într-un roman ca

Iluzia cea mare, 1979, în care se simulează, într-un mod ingenios, respectarea “indicațiilor” date de Nicolae Ceaușescu în legătură cu subiectele pe care trebuie să le trateze scriitorii. Protagonistul acestui roman este directorul unei fabrici, Titus Oniga, cu totul absorbit de munca sa, gata să-și sacrifice și viața de familie pentru îndeplinirea sarcinilor de pro-

ducție. El conduce 2000 de oameni și este, cum se exprimă alt personaj al cărții, Alec, “un comunist de meserie”. Casătorit cu o femeie dintr-o familie bună, Edmonda Vidrașcu, care la început fusese fascinată de forța lui morală (ca și Francisca de forța morală a lui Chilian, în romanul de debut al lui Nicolae Breban), dar care cu timpul începe să-l disprețuiască, el nu observă că devine treptat un intrus în propria lui casă. Cu Titus și Edmonda - care au un fiu, Dinu - locuiește și Alec, fratele Edmondei, fost actor, jucând în roman rolul de cronicar al întâmplărilor familiei. El observă, printre altele, că Edmonda a reușit să-l înstrăineze pe Dinu de tatal lui și, într-o discuție cu Dinu, încearcă să-i explice în ce situație se află:

“Dar să mă întorc la Titus. Acum e clar că nu mai spera să-i continui opera; sunt în posesia unor dovezi certe în această privință, dar când erai mic știi ce spunea? Spunea: E leit măică-sa, Edmonda în picioare, am să-l cresc cum vreau, am să-i dau tot, am să-mi vând și sufle-

tu pentru el, adică pentru tine. Sufletul și l-a vândut sau și l-a amanetat și tu te-ai făcut mare și nu l-ai urmat. Ba, așa crede că te-ai opus, alături de Edmonda, dorințelor lui. Te-ai împotrivit, nu te-ai interesat să intri în posesia puterii lui. Putere care s-a consumat ca orice putere, pentru că a fost mare nevoie de oameni ca el, care să întrebe puțin de ce așa și nu altfel, ce mâncă și unde mă culc, cu ce mă îmbrac și în ce baracă dorm, de ce bat noroaiele astea și de ce port cizmele astea și fel de fel de alte chestii incomode. N-a fost omul care să pună întrebări, cum faci tu, de pildă; sau, de ce să nu recunosc, cum fac eu. [...] Asta nu înseamnă că Titus, dacă n-a pus întrebări, a ieșit mereu învingător. Ar fi fost o mare plictiseală. Din punctul meu de vedere, Titus a fost omul necesar, calul care trage caleașca prin toate noroaiele istoriei; iar tu ești călărețul calului asudat de alergătură care putea oricând să-și frângă un picior sărind peste obstacolele de tot soiul.”

Aparent un roman al “construcției socialiste”, din categoria celor care erau admise cu prioritate în planurile editurilor, *Iluzia cea mare* este în realitate un roman al vieții de familie, de un subtil dramatism, discret pătat de unele concesii făcute propagandei comuniste.

Comedia condiției de romancier

Pe treptele din fața hotelului *Urmasii Romei* este găsit la un moment dat zăcând un bărbat necunoscut, aparent lipsit de viață. Ridicat de mașina salvării și dus la spital, el își revine, după multe eforturi de resuscitare făcute de medici, dar declară că nu știe cine este și că nu-și amintește cum anume și-a pierdut cunoștința. Agenți ai unor servicii secrete se interesează de bizarul pacient și îl anchetează insistent, fără să reușească însă să-i stabilească identitatea. Procesul de rememorare declanșat în mintea lui este mai curând unul de *fabulare*. Personajul se naște, sub ochii noștri, din apele involburate ale imaginației. Se numește Cristian Filiti și este - aflăm în final - autorul romanului.

Acesta este subiectul romanului *Sperietoarea*, 1992, roman straniu, inclassificabil, un fel de bandă a lui Möbius românescă. Din el reiese că un autor, inițial, nu are identitate și că dobândește una doar pe măsură ce povestește cum și-o dobândește. Este vorba, de fapt, de o comedie a condiției de romancier.

Ovidiu Genaru găsește, de altfel, o sursă de umor în orice

producție de texte. Merită citat, în acest sens, un fragment din “declarația” pe care o dă femeia de serviciu anchetatorilor, în legătură cu momentul în care necunoscutul, târât de niște binevoitori în holul hotelului, zăcea în așteptarea mașinii salvării. Ca și în romanul *O dimineață pierdută* al Gabrielei Adameșteanu, fapte tragice sunt povestite din perspectiva unui martor meschin, prozaic, incapabil să le cuprindă în conștiința lui:

“Cred că Domnul a fost buzunărit de primii salvatori n-am văzut vagabonzii. La mâna stângă se zărea urma unei verighete de Aur. Domnul era alb ca varul căzuse cu capul de ciment. Am căutat verigheta ioc. Domnul avea și câteva picături de rouă în păr Domnul e blond spalăcit probabil că a stat mult afară. Eu știu că roua cade spre dimineață înainte de a veni salvarea cineva a țipat într-o limbă străină FILITI FILITI nu cunosc traducerea Salvarea a apărut înaintea grupului de turiști olandezi anunțați prin telex olandezii servesc la noi micul dejun.

Ei consumă rația noastră de icre negre pe tot trimestrul de fapt olandezii sunt niște babe astmatice care merg la salină sub pământ să se trateze în niște saloane de sare special amenajate. Nu am întreținut și nu voi întreține nici un fel de relații cu acești olandezi zburători Ei plătesc în valută vest În olanda Nu există saline țara noastră e foarte bogată în sare, în Olanda sunt lalele și vaci, receptionera a spus și unt Salinele nu se pot exporta de aceea ei vin cu astmul lor bronsic la noi și iau micul dejun în salonul de recepție. Cred că se comportă frumos.

Tovarășul sectorist a constatat dispariția actelor dar fără să-l percheziționeze. Nu avea identitate.” etc.

Se observă că în relatarea femeii de serviciu apar spontan clișee din discursurile (articolele de ziar, manualele școlare etc.) din timpul regimului comunist. “Declarația” este un text produs de o mașină de gândit stricată.

La concurență cu Augustin Buzura

În romanul *Diverse cereri în căsătorie*, 1994, se reconstituie viața unei actrițe, Nastasia Krasovschi. Operația este efectuată de cea mai bună prietenă a ei, o femeie stearsă (numele nici nu-i apare în roman), dar devotată și comprehensivă, pe baza unor scrisori, a unor benzi de magnetofon și a amintirilor proprii. Procesul de reconstituire, departe de a fi o simplă convenție, are complexi-

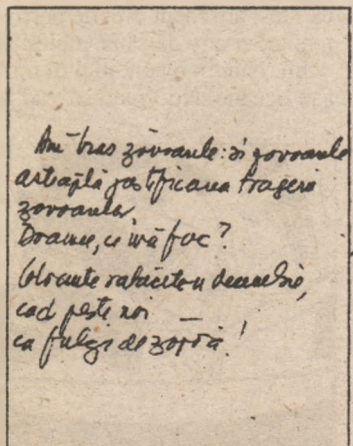
tate și captivează, ca o investigație detectivistică.

Spre deosebire de alți romancieri români, pe Ovidiu Genaru nu-l intimidează apropierea de psihologia feminină, nu-l face să recurgă mecanic la acea mitologie a “sexului frumos” pe care bărbații au inventat-o de pe o poziție de vânători (și cu o imaginație vânătoarească). Inteligent, lucid, înzestrat cu simțul nuanțelor (și cu un simț al prietății cuvintelor, rar întâlnit) el le studiază pe femei ca oameni; umanizează, s-ar putea spune, aceste animale himerice create cu contribuția a numeroși prozatori. Îl concurează primejdios, în această privință, pe Augustin Buzura.

“Descoperirile” pe care le facem, pe parcursul lecturii, în legătură cu eroina romanului sunt uimitoare, deși rămân mereu verosimile. Sunt uimitoare întrucât contrazic tranșant vechi prejudecăți. Aflăm, de exemplu, că exuberanta actriță, capricioasă și insubordonată, este dependentă ca o sclavă de propriul ei unchi, Charles, care a violat-o pe vremea când era o adolescentă și că această dependență are ceva iremediabil prozaic, deși se înfățișează uneori ca o fatalitate romantică. Sau aflăm, treptat (ca atunci când cineva “filează” cărțile la pocker) că anodina prietenă a actriței, care și-a asumat rolul de umil biograf al ei, are o mare capacitate de înțelegere și că, așa urâtă și lipsită de dragoste cum este, departe de-a o dușmăni pe cea coplesită de succes la bărbați, îi urmărește cu o grijă maternă evoluția.

Deși nu are o miză mare, romanul, bine gândit și scris impecabil, adică scris astfel încât îl face pe cititor să uite de autor, reprezintă un succes. După plicticoasele jocuri românești post-moderne, practicate la nesfârșit de autori cu o psihologie de studenți întârziți, *Diverse cereri în căsătorie* este poate primul roman de la noi care poate fi numit *fără nici o reținere* roman. ■

(fragment dintr-un studiu mai amplu)

o c h i u l m a g i c

Invitație la castel

ANICULA a topit, aproape la propriu, Bucureștiul. Ploile îl acoperă, îl transformă acum, la sfârșitul lui iulie, într-un monstru subacvatic. Prelungindu-și dimensiunile, nădușind libidinos, orașul se metamorfozează, la clipită, într-un animal straniu, tenebros, ale cărui forme abia se disting de sub ape. Așa e și viața celor ce-l locuiesc, la extreme. Acum câteva săptămâni străbăteam orașul fie cu mâinile pe un volan fierbinte, trăgând foc pe nări, fie pe jos, abia recuperându-mi tocurile din asfaltul topit și ținându-mă de nas ca să nu inspir mirosurile de putrefacție, de descompunere, innecacioase și contagioase, cu mâinile peste pleoape ca să nu văd cum mișună viermii, prin saci de gunoai abandonate, ravășiți în voie de câini, pisici și auroiaci. Dumnică, 28 iulie, am crezut că o nouă eclipsă poate fi urmărită de la noi din țară. Cerele negru apăsa, tăcut la început, cu burta peste oraș. La un semn, pe care l-am pierdut, s-a dezlănțuit potopul. Apa curgea de peste tot și nu găseam, în agitația și frica mea de mărunț pământean, corabia lui Noe ca să mă salvez. Mi-am zis: "A sosit Apocalipsa!". Voi fi sau nu aleasă? Văzind cum cad crengi și copaci în calea mea, cum dopurile de mizerie au astupat canalele și scurgerile iar apa involburată și murdară cucerește, nestingherită, teritorii după teritorii, cum zgomotul furtunii acoperă și nimicește șoaptele rugăciunilor mele, cum aburii se ridică din pământ și îmbracă clădirile, rămânând doar furmele luminoase suspendate, ireal, la înălțime, am înțeles că, prea păcătoasă fiind, am să fiu lăsată aici. Întotdeauna mi-a fost frică de apă și de necunoscutul întins pe la fundul ei. Deși am făcut înot de performanță, n-am deschis niciodată ochii. Nici în bazin, nici în mări sau oceane. Nu vreau să văd ce

este în măruntaiele ei. De câteva minute, am înțeles de ce. Pentru că acolo se adăporea sfârșitul meu. Minutele de panică. Vreau să mă sustrag, să ies din trafic. Imposibil. Nu mai există nici dreapta, nici stînga – ca în politica de la noi – nici înainte și-napoi, nici trotuar, nici bordură. Doar imensitatea apei. Buuun! Hai să-mi orînduiesc ultimele imagini cu care să plec desenate pe retina. Sinaia! Orașul celor mai frumoase amintiri și întâlniri, un loc binecuvîntat unde am simțit ce înseamnă iubirea, tandrețea, protecția unor părinți formidabili. Clădirile, pietrele, Castelul Peleş poartă și poveștile mele. Foșnetul rochiilor de regine și prințese s-au amestecat cu frematul pădurii anunțându-mi prezența, prietenii și prietenii care au răsărit din trecut, din pământ și iarba verde în recenta mea fugă de București, acolo, la Sinaia. Diferite etape ale existenței mele și-au găsit, în fiecare zi, cite un reprezentant: din mașina personală a apărut, deodată, chipul lui Purcărete, pe care îl știam în Norvegia, la Cazino am dat peste Chiribută - pe care îl lăsasem în Franța - și peste vocea seducătoare a lui Penciușescu, cu care vorbisem în Suedia, la Minăstire, părinții speciali ai prietenei mele, O. S., în parc, atît de încercata familie C., în curtea Vilei Ceramica, Ovidiu Lipan Țandărică, idolul fiului meu, pe o terasă, năvalnică și tumultuoasă în relatări, prietena mea C. B.... Într-un fel, toți aceștia m-au aruncat în trecut ca să nu văd fața hidoasă a prezentului: un oraș sufocat de indolența contemporanilor, acoperit peste tot numai de gropi, mari, ca niște tranșee, de o vin-

zoleală demonstrativă și grețoașă a îmbogațiilor de peste noapte care-și plimbă "fetițele" în mașini amețitor de luxoase, de viloaie de prost gust care au înfulecat pîrtia de schi din Plaiul Vacii, de prețurile imense pentru servicii de doi lei, de nepăsarea funcționarei de la poșta care vorbește minute în șir, privindu-mă în ochi, fiind interesată cum s-a terminat episodul din *Tînar și neliniștit*, dacă sarmăluțele au fiert și copilul a făcut caca, o conversație purtată pe-ndelete pe banii statului și pe nervii mei, de tarabe cu chiloți și roșii storcite, laolaltă, de circulația, ca pe Bulevardul Magheru, pe drumul spre Peleş, neoprită de nimeni, nici măcar de semnul interzis, încurajată chiar de cel pus să o oprească, în schimbul unei mite, mărunță și nesemnificativă, azvîrlită pe geamul mașinilor de mitocani și recuperată, tîrîș, de slujbașul indisciplinat, de traficantii de droguri ce schimbă saluturi în argou cu poliștii... Un oraș atît de aglomerat și, totuși, atît de părăsit. Deși legată la ochi de amintiri, am reușit să văd, prin țesătura lor, uritul prezentului într-o superbă ramă a trecutului. Cu asta să plec eu? Și dreptul la imagini m-a trădat? Pacătoasă și nevrednică mai sint! Lacrimile îmi țîșnesc. De frică, de ciudă. Se unesc cu șuvoaiele de afară. Mai mari. Și mai mari. Cad cu capul pe volan. Cît să fi stat? Afară era noapte de-a binelea cînd m-au trezit bătăile în geamurile mașinii. Chipuri hidoase se împingeau ca să mă zărească mai bine. "Tot cu urîții ăștia îmi duc traiul și în iad?", m-am întrebă, privindu-i cum se-nghiontesc. "Doamna Marina...". I-auzi, mă cunosc. Peste capul unuia am văzut poarta mea cea roșie, proaspăt vopsită. Iadul e încă pe pământ. Vocea lui Marie Laforet îmi sparge timpanele: "Je t'aime, je t'aime, j'aime ta voix qui me disfaît je t'aime..."

Marina Constantinescu

Ironical domn Barbu Cioculescu

(Urmare din pagina 9)

șansa unei sensibilități augmentate la injustiție, turpitudine, violență, urîtenie, care l-a angajat pe măsură, îndată ce s-a ridicat bariera cenzurii. Nu teoreticienii, metodologii, erudiții captivi ai Bibliotecii Babel s-au înrolat în primul rînd al luptei împotriva regimului opresiv și a urmărilor sale atît de greu suportabile, ci slujitorii "artei pentru artă", cum li se zicea odinioară, precum I. Negoieșcu, Virgil Ierunca și chiar ultimul A.E. Baconsky. Ei au format o surprinzătoare trupă de șoc estetică. Energia lor emoțională constituia un reactiv mai puternic, un combustibil mai eficient în puritatea sa părelnic dezavantajantă. Căci mărturia artei concentrată asupra-și nu e, cum se pretinde, unilaterală, egotistă și egoistă, ci una care dă seama de întregul ființei, o lume în lume, chiar dacă se exprimă în registrul ironiei, pe care, după cum am văzut, Schlegel o pune în ecuație cu o "comunicare totală". Militantismul artiștilor "puri" se bizuie așadar pe un conflict al unei lumi cu o nelume, artificul estetic, corespunzînd unei integrități și unei organicități, vituperează cu maxim efect jalnicul artificiu moral al lumii totalitare și post-totalitare... Salutăm în persoana lui Barbu Cioculescu nu numai unul din condeiele cele mai agere și mai rafinate de care dispun azi literele românești, ci și pe un paladin al bunului simț și al demnității ce se cuvin a încununa o înzestrare scriitoricească, indiferent de dimensiunile ei. În cazul de față nu e vorba nicidecum de o vocație minoră (pe companionii aniversatului i-am numit mai sus). Telegrafic zis, prinosul ce i-l aducem lui Barbu Cioculescu e admirația.

Gheorghe Grigurcu

calendar

29.07.1851 - a murit Ion Catina (n. 1827)
29.07.1895 - s-a născut Victor Ion Popa (m. 1946)
29.07.1897 - a murit Ștefan G. Virgolic (n. 1843)
29.07.1912 - s-a născut N. Steinhardt (m. 1989)
29.07.1976 - a murit Octav Dessila (n. 1895)
29.07.1992 - a murit Lucia Demetrius (n. 1910)
29.07.1993 - a murit Nicolae Costenco (n. 1913)

30.07.1887 - s-a născut Franyó Zoltán (m. 1978)
30.07.1893 - s-a născut Mihail Celarianu (m. 1985)
30.07.1894 - s-a născut Păstorel (Al.O.) Teodoreanu (m. 1964)
30.07.1918 - s-a născut Ursula Șchiopu
30.07.1935 - s-a născut Traian Dorgoșan

31.07.1910 - s-a născut Grigore Popa (m. 1994)

1.08.1883 - s-a născut Pan Halippa (m. 1979)
1.08.1884 - s-a născut Florian Cristescu (m. 1949)
1.08.1895 - s-a născut I. Valerian (m. 1980)
1.08.1913 - s-a născut Coca Farago (m. 1974)
1.08.1921 - s-a născut Izsák József
1.08.1927 - s-a născut Ioan Meitoiu
1.08.1933 - s-a născut Constantin Turturică
1.08.1939 - s-a născut Al. Covaci
1.08.1939 - s-a născut Gheorghe Suci (m. 1995)
1.08.1943 - s-a născut Radu Cange
1.08.1948 - s-a născut Titus Vîjeu

2.08.1864 - a murit Ioan Maiorescu (n. 1811)
2.08.1915 - s-a născut Gellu Naum (m. 29.09.2001)
2.08.1927 - s-a născut Gertrud Gregor-Chiriță
2.08.1928 - s-a născut Veronica Șuteu
2.08.1928 - s-a născut Cornel Bozbiaci
2.08.1937 - a murit Pavel Dan (n. 1907)
2.08.1950 - s-a născut Val Condurache

3.08.1927 - s-a născut Beke Gyorgy
3.08.1932 - s-a născut Ion Pascadi (m. 1979)
3.08.1943 - s-a născut Aurel Turcuș
3.08.1943 - s-a născut Cornel Ungureanu

4.08.1889 - a murit Veronica Micle (n. 1850)
4.08.1908 - s-a născut Sidonia Drăgușanu (m. 1971)
4.08.1915 - s-a născut C.S. Anderco (m. 1975)
4.08.1931 - s-a născut Nicolae Ciobanu (m. 1987)
4.08.1941 - s-a născut Cezar Ivănescu

Cronica edițiilor

Integrala Caragiale (I)

DUPĂ cât s-a scris, după câte ediții au fost concepute din opera lui I. L. Caragiale, mai mult sau mai puțin cuprinzătoare, mai mult sau mai puțin structurate pe o temă anume, determinate de o ocazie anume, o restituire în 2000, și încă una "integrală", sună frumos, dar mai greu de crezut că încurajator. Și totuși, titlul de la sus, din capul locului apreciere, vine cu toate meritele conținute să statueze profilul ediției critice I. L. Caragiale *Opere*, în trei volume. Nu orice fel de volume, dacă ne gândim că numără 1835 de pagini, primul, 1270 și 1238 următoarele, pentru care a fost folosită extrem de fină hârtie "biblie" a exemplarelor de lux. Ediția debutează, ca dată de apariție, în anul 2000, cu *Proză literară* (I) și *Teatru. Scrieri despre teatru. Versuri* (II), continuă în 2001 cu *Publicistica* (III) și urmează să-și definitiveze matematica fundamentală a conținutului odată cu volumul *Corespondență* (IV). Semnează îngrijirea textului și cronologia Stancu Ilin, Nicolae Bârna, Constantin Hârlov, pentru primele două volume. Își continuă activitatea de îngrijire a ediției, Stancu Ilin și Constantin Hârlov. Prefața aparține lui Eugen Simion, *I. L. Caragiale și spiritul românesc*.

Așa cum se prezintă, asemenea apariții editoriale, individualizate în colecția "Opere fundamentale" ale literaturii române, sunt o certitudine estetică. Mă refer la colecție, în totalitatea sa, gândită de Eugen Simion, coordonatorul său, în formula colecției franceze "Pléiade" a Editurii Gallimard. Rigoarea concepției, precizia aplicării sale în practică, țin de înțelesul complex dat de editori muncii lor, căreia nu-i lipsește nici conștiința că de ea depinde veridicitatea întregului univers scriitoricesc pus în mișcare, nici percepția că o ediție critică este o școală, o convenție, un stil.

Trei surprize de interpretare am descoperit în studiul-prefață semnat de Eugen Simion, plin de sugestii de direcție în critica literară, în special, și în cercetarea umanistă, în general. Astfel, propune spre meditație *Căldură mare*, ca argument mai convingător decât *La hanul lui Mânjoală* pentru susținerea ideii

realismului caragialian, creator de fantastic. Compune o demonstrație pe tema "reveriei gastronomice" în opera lui Caragiale. Tema este desprinsă din "discursul gurmand" la Huysmans și Proust, propus de Jean-Pierre Richard și, prin extindere, de la mult cunoscuta percepere a emoțiilor din *Grand Hôtel* "Victoria Română", "văz mult și simț monstruos", la "se bea mult și se mânâncă enorm", de unde "fantasma voracității" ca expresie teribilă a realismului promovată de Caragiale în scrisul său. Și, în sfârșit, seducția operei caragialiene, raționamentele acceptării sau neacceptării stilului, revoltele, conformismele, revelațiile scrierilor unui om care gustă vehemența negației. Totul – fundal substanțial analize provocate de întrebarea de fond a prefetei, privind echilibrul proporțiilor disproporționate al personajelor lui Caragiale. Desigur, există în acest amplu text și pagini despre controversalele epocii, înfrângerile trecătoare ale omului și răspunsul întrebării de ce lumea lui Jupân Dumitrache dispare, în schimb, ficțiunea, "creația unei imaginații excepționale", este nemuritoare.

Am mai descoperit și două distanțări de la discuția critică propriu-zisă. Un paragraf autobiografic, legat de întâlnirea lui Eugen Simion cu Const. Noica, atunci când filosoful întrebă ce crede despre critică, îi înmânează o scrisoare în care s-ar fi aflat răspunsul. Și un comentariu, pe care îl privesc deosebit de interesată, vizând ponderea cercetării științifice în efectuarea unei ediții critice, caracterul acesteia de lucrare pornită de la documentare și concentrată asupra ei. Eugen Simion apreciază *Bibliografia I. L. Caragiale* ca strategie a cercetării și condiție pentru eficiența specializării.

În cazul ediției de față, mobilitatea mișcării și forfota reliefurilor țin, în mare, de rezultatul acțiunii în comun a grupului de cercetători de la Institutul G. Călinescu, autori ai mai-sus-citatei *Bibliografii*, în două volume (1977-1998): Mioara Apolzan, Marin Bucur, Georgeta Ene, Dorina Grăsoiu, Rodica Florea, Stancu Ilin, Dan C. Mihăilescu. Prin această lucrare, ei demonstrează eficacitatea experienței anilor petrecuți în bibliotecă, unde au căpătat dexteritatea intuirii labirintului

I. L. CARAGIALE OPERE

I. Proză literară
II. Teatru • Scrieri despre teatru • Versuri

ACADEMIA ROMÂNĂ
univers enciclopedic

I.L. Caragiale – *Opere*. I. *Proză literară*. Ediție îngrijită de Stancu Ilin, Nicolae Bârna, Constantin Hârlov. Prefața Eugen Simion. Colecția "Opere fundamentale". Editura Univers Enciclopedic, București 2000, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă.

care înseamnă lumea ziarelor și revistelor, adevărată rețea, nicidecum exact delimitată, dar oricând deschizătoare de perspective. Experiența similară au dobândit autorii atâtor cărți despre I.L. Caragiale, înțelegând fiecare în felul său să se impună în aprofundarea acestei opere complexe: Mircea Tomuș, Florin Manolescu, Ion Vartic, Eugen Simion, Valeriu Cristea, Mircea Iorgulescu, Al. Călinescu, Vasile Fanache, Silviu Iosifescu, Maria Vodă Capușan, Liviu Papadima, Maria Cap-Bun, I. Constantinescu, Șt. Cazimir.

AM încercat, prin această fugară enumerare, să semnalez energia magnetizantă, așa spune, a multiplelor direcții de percepere sensibilă a unei opere, cu lumea ei deconcertantă, de natură să pună cele mai grave probleme deopotrivă subteranelor sale neștiute, cât și suprafețelor asupra cărora, nu numai criticul și istoricul literar, ci și cititorul, s-a deprins să creadă că i-a dibuit esența. Fără a mai vorbi de dialectica tenace a minților care au constituit armătura interpretărilor spirituale, încordate, dure, nicidecum neutre, începute din timpul vieții lui Caragiale, înmulțite și proiectate în articole și volume, semnate de G. Ibră-

ileanu, C. Dobrogeanu-Gherea, N. Iorga, E. Lovinescu, Mihail Dragomirescu, Const. Mille, H. Sanielevici, G. Călinescu, T. Vișanu, Pompiliu Constantinescu.

Observăm, încă de la primele rânduri ale cronicii, că ar fi îndreptățită orice reacție, de surpriză în primul rând, față de "integrala" Caragiale, închinată celor 150 de ani de la naștere (30 ianuarie 2002) și 90 de la moartea scriitorului (13 iunie 2002). Reacție firească pentru oricine a consultat sau măcar și-a oprit privirea asupra a două ediții de mare importanță. Dintre care, una, capitală: Ediția Paul Zarifopol-Șerban Cioculescu, în șapte volume. Inițiată de Paul Zarifopol în 1930 și continuată de la volumul IV de Șerban Cioculescu, încheiată cu volumul VII, în 1942. Cealaltă, datorată lui Al. Rosetti, Șerban Cioculescu, Liviu Călin, în patru volume, importantă și ea, dar purtând stigmatul restrictiv al timpului căruia îi aparține (1959-1964).

"Integrala" nu acoperă doar o noțiune de circumstanță. Este o lucrare extrem de elaborată, pentru care existența ține de stilul elaborării. Autorii ediției, stăpâni pe tehnica specială a construcției, pomesc de la început de la dezideratul explorării pe spațiul și planurile multiple avansate, folosind orice detaliu care să dea sens și tensiune gândirii, condiție a împingerii mai departe a cercetării.

Odată ce am luat contact cu

primele note, realizăm importanța *Bibliografiei*. Autorii ediției nu se sfiesc să-i recunoască valoarea și sprijinul, participarea la definitivarea, în timpul util, a întreprinderii lor de anvergură. Numai cu datele oferite de *Bibliografie* a fost posibilă cuprinderea fără tagadă a spațiului și timpului apariției textelor, participarea scriitorilor din diferite zone ale țării, la promovarea operei lui Caragiale. Un surplus al lămuririi depline, mai mult decât prețios, posibil doar prin recuperarea textelor, din periodice – evident – pe care nu le-au parcurs în nici un caz nu le-au frunzărit, ci le-au buchisit cu sentimentul că iau cunoștință de ele pentru prima oară. În plus, lucrurile deja știute, cărțile, articolele, sunt verificate până la cel mai mic amănunt, totul fiind reluat de la capăt, citit în altă cheie, a informației relevante, a diversității de cuprindere, a emulației.

Așa s-a ajuns la îmbogățirea sumarului, prin identificări strict controlate, la revărsarea de viață prin introducerea textelor, unele total neștiute, din periodice, reacții spontane ale martorilor contemporani, fără să știe atunci când își așteptau amintirile sau când descriau scene la care asistaseră, ce importantă le va deveni contribuția. Este ceea ce constituie epicul *notelor*, angajanta lor comunicativitate, conceperea lor ca o demonstrație susținută pe scrupulul lămuririi, o dată pentru totdeauna.

Întrucât exemplele se potrivesc, chiar prin diversitatea lor, celor trei volume, rămâne pentru cronică viitoare să găsească formula enumerării lor, pe cât de concentrat, pe atât de convingător.

Cornelia Ștefănescu

ARS AMANDI

APĂRUT recent la Editura Fundației Culturale Române, în seria antologiilor *Ars Amandi*, volumul care cuprinde poemele prezentate de poezii invitați la Festivalul internațional de poezie a lumii latine (Constanța, septembrie 2001). Sunt antologii de poezii din Chile, Ecuador, Franța, Italia, Republica Moldova, Portugalia, Spania, Venezuela și bineînțeles, România. Festivalul internațional de poezie a lumii latine *Ars Amandi*, organizat de Fundația Culturală Română și Uniunea Latină, se află la a patra ediție, prima desfășurându-se la Constanța, în 1994.

JURNALUL lui Mircea Zăciu ar trebui citit periodic și studiat la Facultățile de Litere, la cursurile de literatură contemporană. Chiar dacă judecățile despre oameni sînt, firește, subiective și admit corecturi (vezi cele făcute de Alexandru George), pe ansamblu scrierea e obiectivă ca o cronică. Ea adună laolaltă "isteriile" istoriei din perioada comunistă și pune în evidență încurcăturile de roluri: actori de comedie distribuiți în tragedii, trageții care duc tava în comedii, inși talentați care rămîn pe dinafară și nulități care ocupă scena. Cititorul de astăzi vede cu ușurință cine sînt "bunii" și cine sînt "răii". În jurnalul lui Zăciu apele vieții literare sînt despărțite, iar personajele echivoce și confuziile mai rare decît astăzi. Discuțiile din 1993, momentul publicării primului volum la Editura Dacia au fost ușor deformate de faptul că autorul era încă prea aproape, iar persoana lui împiedica într-o anumită măsură o recepție pură. Acum *dialogul nu mai e posibil decît cu textul*. Mircea Zăciu însuși observa, la un moment dat: "Citim altfel un autor dispărut. Parcă, retrospectiv, se luminează ceva în pagină, textul primește un nimb ce nu-l avea la apariție, cînd autorul trăia printre noi". Or, nu numai autorul, dar și destule dintre figurile acestui jurnal au trecut deja, ca în epopei, în lumea umbrelor.

Evenimentele literare din anii 1979, 1980, 1981 și 1982, prezentate în primul volum, sînt atît de grave încît scriitorii își concurează și depășesc personajele din cărți. Viața pe care o duc, bătăliile pe care le dau sînt cu mult mai periculoase decît cele pe care le imaginează. În patru ani, patru mari aventuri: *Dicționarul Scriitorilor Români* (aventura penibilă a istoriei literare), plagiatul lui Eugen Barbu (aventura imposturii literare și a șantajului), înțîlnirea scriitorilor cu Ceaușescu (aventura politicii literare) și scandalul transcendentărilor (aventura evadării din țarul precis delimitat al gîndirii

je est un autre

de Ioana Părvulescu

Bunii și răii

Mircea Zăciu, alături de Alex. Leo Serban și Ioana Părvulescu, la sărbătoarea "României literare", 17 oct. 1998

materialiste). Cea care are implicațiile cele mai neașteptate este prima, care pare livrescă.

Seară cu M[arian] P[apahagi] și A[ure] S[asu], să serbăm apariția *Dicționarului*. Ghe[ran] a telefonat că a zorit expediția spre librării, să nu fie cumva oprită difuzarea. Opt mii de exemplare se află deja în librăriile bucureștene. (8 I 1979)

Ă un instrument de lucru, un dicționar, poate deveni la fel de periculos ca o bombă și că migăloasă, chiar plicticoasă operație a compunerii lui se transformă într-un scenariu palpitant este greu de înțeles într-o lume literară normală. Toate imperfecțiunile care sar astăzi în ochi și tind să fie privite cu intransigență de cei care n-au trăit epoca, se explică prin intruziunea, presiunea puterii politice și prin cămașa de forță în care e ținută literatura într-o perioadă totalitară. Alcătuirea listei celor incluși în *Dicționar* (este vorba de prima ediție, restrînsă, *Scriitori români*), prezentarea operei lor, evenimentele biografice, colaboratorii cărții, trecerea prin cenzură, tipărirea, intervențiile de ultimă oră și, după apariție, surprizele recepției dirijate impun autorilor un consum nervos incredibil, risipă de energie, cedări inevitabile și o imensă can-

titate de "sînge rău". Nimic nu se obține fără probleme, fără telefoane și intervenții, fără confruntări politice publice și de culise. Răsplata se transformă imediat în pedeapsă. La *România literară* cronică lui Iorgulescu "n-ar merge", ar fi preferabilă o "masă rotundă", la *Contemporanul* Laurențiu Ulici primește indicații să scrie o cronică negativă și refuză, iar publicarea extinsă a *Dicționarului* (în curs de încheiere abia azi) este, la începutul anului 1979, o utopie.

Observația cea mai tulburătoare - întrucît vine din partea unui om prin mîna căruia au trecut toate *viețile de dicționar* ale scriitorilor români - este însă, pentru mine, următoarea: "Un scriitor interbelic putea să-și afirme personalitatea plener. El are o biografie în care se află tot ce a reușit să exprime prin voință și forță sa: a scris operele pe care le voia, a editat și condus reviste, a format grupări, a avut un cenaclu sau a aderat la unul etc. În etapa actuală scriitorul nu are biografia pe care - virtual - ar fi putut să și-o construiască, fiindcă nu mai depinde doar de libera lui afirmare, cît de o sumedenie de factori externi, uneori total arbitrari". Concluzia este că *istoria a falsificat biografiile din Dicționarul Scriitorilor*, nu în sensul literal, ci în cel metaforic: oamenii au trăit alte vieți și au scris alte

cărți decît cele care le reveneau firesc, într-o lume liberă. "Lovinescu n-ar fi putut exista azi", spune, pe bună dreptate, Zăciu.

Din cînd în cînd, în jurnal se dau amănunte despre un anume C.: ce a spus, cine a discutat cu el, unde se află, cum se simte. Ce face "el" și, uneori, ce face "ea". Este vorba despre Ceaușescu și de consoarta lui și probabil că în curînd cititorii tineri ai jurnalului vor avea nevoie de completarea numelui ca să-i identifice. Înțîlnirea unui grup de 27 de scriitori cu acesta, survenită după scandalul cu plagiatul lui Eugen Barbu și amenințările din *Săptămîna*, este unul din punctele culminante ale vieții literare din acei ani. Ea se petrece în primăvara anului 1981, iar Mircea Zăciu o descrie minuțios, ca simplu martor. Trebuie spus că tensiunea momentului,

încordarea celor prezenți simte și azi, intactă, în pagină

Discuția începe deci prost, o atmosfera de încordare, tot mai indispus, privind ci dat, "dantesc", vorba lui M care găsisse și versul din Dan care se potrivea acestei privii. Acum nu mai știm dacă vrea să vorbim doar unul dintre noi, care să spună el *tot*, c va accepta șirul vorbitorilor așa cum l-am fixat. Mă uit la Popescu-Dumnezeu, dar nici reacție nu se poate citi pe fizionomia lui de sfînx. [...] Un moment lung de tăcere. (În vîrte hîrțile cu listele noastre nominale, apoi pare că așteaptă. Nu rostește însă nici o vorbă, să deschidă șirul intervențiilor ori să ne spun ce ar vrea. Atunci se ridică Doinaș, conform planului nostru... (13 III 1981)

SE SPUNE că oamenii arată adevărata față în situațiile-limită, în momentele de criză. Doar epoca totalitară este în întregime o situație-limită, un moment de criză care, paradoxal, nu poate să treacă niciodată. Oamenii sînt de aceea mai transparenti asemenea perioade. În înțîlnirile "la nivel înalt" relatate de Zăciu descoperim (păstrînd ordinea discursurilor) un Doinaș stăpînat pe sine, păstrîndu-și demnitatea și aura, un Manolescu calm vorbind "aproape liber" și lîr pe de, pe Zăciu însuși poate prudent, poate ezitant, renunțînd cuvînt, un Eugen Simion, nepăsător cu ordinea stabilită de din grup, prea academic, de neinspirat, un Iorgulescu cu personalitate și replică, un Dinescu dezinhibat și curajos, Ileana Vrancea destul de conformistă, un Caraion care reușește să impresioneze, un Radu Boureanu prețios, o Nina Cassan abilă, o Maria Banuș și un Radu Tudoran care spun lucruri fără mare importanță, un Șerban Cioculescu asemenea unui "Polonius viclean", un Haulică care vorbește bine. Împreună cu Deșliu, Valeriu Cristea și ceilalți, nenumiți, ei vin la Ceaușescu (un Ceaușescu impenetrabil, care profită imediat de slăbiciunile grupului), toți de partea binelui. De partea cealaltă ceruseră audiență Paul Aghel, Lăncrăjan, Al. Oprea, Pompliliu Marcea. Ana Blandina, Ileana Malancioiu și Dorin Tudoran, absenți de la acea înțîlnire sînt însă unele dintre principalele voci "ale binelui" din acest jurnal. Ungheanu, Florescu, Chelaru și toată gruparea din jurul lui Barbu întăresc tabăra cealaltă. Despre altele episoade din jurnal ale confruntării scriitorilor cu puterea în anii comuniști, data viitoare. ■

prepeleac

de Constantin Țoiu

Schneider

ASA lui Calinescu (martie 1961). Exiguitate extremă. "Bordeiul" de lângă poartă. Impresie de Stat major refugiat într-o cazemată. Totul este proiectat *înăuntru*. Megalomania nu suportă în jur decât o lume liliputană. Geniul, poate?...

Poetul mic de statură, cu o figură inocentă și rotundă de copil. Umblă cu cizme mari în picioare și își lasă, fioros, mustați de haiduc ca să pară mai matur. Nu mai țin minte anul și ziua. Îmi amintesc locul, bodega Ambasador unde l-am văzut pe Labiș bând la o masă cu Păstorel Teodoreanu.

Stam și mă uitam la ei uimit cum ciocneau, beau vin. Neavând loc, mă oprisem la o mică distanță, privind cum vorbeau între ei. Labiș, înlemnit de un respect... (nu se înțelege, nu descifrez), Păstorel, cam jerpelit, dar în formă, verva...

Între doi scriitori români ce va mai diferit nu mai văzusem. Două lumi, două epoci. Cred că cineva din preajmă precis că tragea cu urechea, să audă ce vorbesc, mă uitam să văd care ar fi fost...

Aerul independent al lui Labiș, independent și timid, ascultător, în timp ce urmarea ce-i spunea Păstorel. Din toată literatura română a epocii eram singurul (exceptând, bănuiesc, Securitatea) care asistam foarte

lucid la această deosebire frațescă, atât de elocventă și de emoționantă în solidaritatea ei, pentru mine, martorul, înțelegând ca nimeni altul fraternitatea oamenilor de talent, breasla lor urgisită, însă invincibilă în orice fel de împrejurări. E vorba desigur de marile talente: la cei mediocri, turnătoria neezitând niciodată.

Soarta mea anonimă de martor al unor evenimente ce se căzneau parcă să țasă, cumva, Istoria, a făcut să fiu de față și la amicitia ce îl lega pe copilul genial, de Schneider, om matur, evreu sărac de tot, un Socrate iudeu renunțând la orice dialectică, bun la suflet ca pâinea caldă, și care, cu o pompă de benzină stârpea generos ploșnițele de prin odăile prietenilor săi în general niște amărăți ca el. Numai Schneider putea să-l întrecă pe Păstorel în ce privește *respectul*, sfios, pe care poetul-copil, cu mustați de haiduc și cu ciubote ca-n basme, i-l arăta amândurora...

Slab, famelic, o umbră ce se târa pe străzile Capitalei, alt soi de om decât conaționalii săi de tristă calitate ocupând în epocă posturi grase în propagandă și cultură, Schneider, acest inenarabil Schneider, *bunătatea în persoană pe pământ*, pe care l-am cunoscut și eu și am vorbit cu el și care nu știu din ce trăia, cum rezista; ei bine, draguțel de Schneider - cred că după ce Labiș își dăduse duhul - moștenise, din senin, o avere colosală. Nu cunosc amănunte. Tot ce pot să spun e că inși ca *sărmanul inamic al ploșnițelor bucureștene* nu te pot dezamăgi niciodată.

Schneider mânca *foarte ușor*, dimineata. La prânz, *puțin de tot*. Seara, nimic. Medicii, când se întâmpla să treacă pe la policlinică, se chemau între ei, uluiți, să și-l arate - părea un schelet în marș coborât de pe planșele de anatomie.

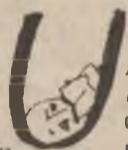
Când am dat mâna întâia oară cu el, m-am temut să nu se fărâmițeze în palma mea. Ciudat. Privirea o avea limpede, trează și blând ațintită asupra mea. De obicei, din mândrie, poate, fac față oricărui fel de priviri îndreptată spre centrul meu de vedere. Privirea de sfânt a lui Schneider însă nu am putut să o susțin; rar mi se întâmplă, dar atunci lăsasem ochii în jos. ■

Centenar

Sașa Pană

“Prin nesfârșiturile de pampas ale poemului”

U NU și cu unu fac unu” scria, imprimat cu litere mari, pe coperta numărului 21 (ianuarie 1930) a binecunoscutei reviste de avangardă de odinioară. Textul, imitând culoarea singelui, era așezat peste articolul lui Ilarie Voronca: *Despre miracol* și cuprindea rânduri de o rară vibrație închinată lui Victor Brauner. Transcrierea unui fragment din el pesemne că va reinvia, fie și pentru câteva clipe, starea de magie care definea cel mai activ grup din câmpul noutății literare a timpului de atunci:

“Să mă întorc așadar la șipotul înviorător și clar al iubirii, să-mi prind pe umăr funda de azur a prieteniei. Victor Brauner. Rostesc numele tău și în odaie, în ceasornicul de nisip, în curțile împărătești ale istoriilor monumentale s-a făcut o tăcere neclintită și albă ca o procesiune de zăpadă într-o clopotniță sub care sunetele nu mai pot fi transmise. Victor Brauner. Timpul s-a șters, timpul a redevenit el însuși, înțelegi? *nu mai este timp*, și totdeauna întrevorbirile cu tine se făceau pe o suprafață de eternitate, cu ochiul și gesturile liberate de orice oprire, plutind deasupra tuturor piedicilor pe care convenția ni le arunca în drum (...). Da, mi-aduc aminte: amîndoi vorbeam *ca și când am fi murit de-acum*. Da, așa e: murisem, toate se șterseseră; n-ai băgat de seamă cum peretii, tavanul, podelele

se topiseră pe o aripă a vîntului? (...) A urmat sublima preumblare în parcul Carol (...). Cum să nu cînt un imn grădinii acesteia aruncate ca un șorț de mireazmă și de cer peste genunchiul orașului în negură, cum să nu înalț de aici cupa unui vers pentru panoul cu zborul o oglindă de lebezi și de frunze, prin care cu ochelarul palid al lunei am deslușit înfîșiele tale desene, am învățat primele noastre posibilități de miracol. Noaptea se legăna într-o respirație de gheață, copacii ca niște ciute săreau înapoi în desigurile de umbră la apropierea noastră, și aplecați peste bucuria unei regăsiri în slovă nu vedeam oșinda scrisă prin crengile spăimîntătoare, nu simțiam ochii dușmănoși dilatați în fantomă, nu auzeam pasul funebru urmărindu-ne pe o cărăruie de luceafăr (...). Dar plimbarea aceea (...) a fost argintul pe care mai tîrziu aveam să gravăm monograma de invizibil și de revelație. Cu busola aceea pe inimă, putem naviga reciproc pe oricare din mările visului nostru”.

AȘADAR, sîntem în 1930, și „unu și cu unu” nu putea face decît „unul”, numai și numai „unul”. Aceasta în ciuda opreliștilor, a obstacolelor din ce în ce mai numeroase, sau, cu expresiile lui Voronca, în ciuda „*osîndei scrisă prin crengile spăimîntătoare*”, a „*ochilor dușmănoși dilatați în fantomă*” ori a „*pașilor funebri*” tot mai deși, tot mai apropiați. Să nu uităm că, în

orașul lui Bucur, Garda de Fier se pregătea pentru asalt și pentru crimă, că ultranaționalistii, avînd în politicianul Nicolae Iorga (marele istoric a traversat, din păcate, vinovate clipe de orbire) un mentor care trudea de zor la linșarea lui Tudor Arghezi și a reprezentanților avangardei noastre, amenințau - prin penița înveninată a unor gazetari de factura unui Georgescu Cocos, nu mai departe - pe oricine se încumeta să susțină o idee îndrăzneață, indiferent de aria de manifestare, cu drumul spre tribunal sau de-a dreptul spre Jilava. Sînt notorii procesele lui Bogza și Bonciu, ca și zilele de pușcărie ale adolescenților de la revista *Alge*: Gherasim Luca, Perahim, Sesto Pals, Aurel Baranga și Paul Păun.

Nu s-a vorbit aproape niciodată aplicat, temeinic, după știința noastră, atunci cînd subiectul l-a constituit avangarda, despre precaritatea, despre viscozitatea, despre putreziciunea solului pe care au pașit cei ce aveau să se dovedească a fi, cu adevărat, ziditorii sensibilității novatoare în cuprinsul căreia poezia românească de la mijlocul și finele secolului al XX-lea, ca și de la începutul acestui nou secol, și-a oglindit și își oglindește în deplina siguranță chipul.

Nicolae Țone

(Continuare în pagina 16)

c e n t e n a r

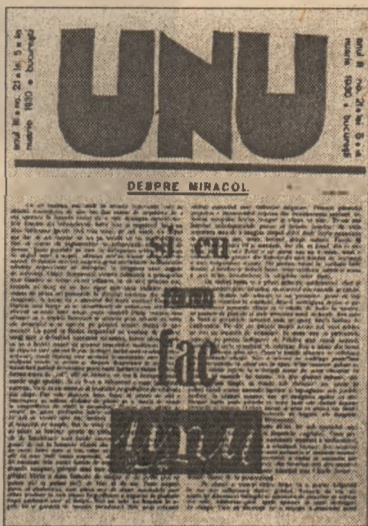
(Urmare din pagina 15)

ERA evident că avangarda viza, dincolo de detabuizările inerente, performanța poetică și artistică. Efortul creatorului care nu se sfia să se lovească, la lumina zilei, de pragul de sus al autohtonismului devorator, era din prima clipă unul de-a dreptul eroic.

Am putea să spunem, cu deplină acoperire în realitate, că avangarda românească a fost una a cărei existență severă s-a întâmplat aproape în clandestinitate. În marginalitate. Cu cât importanța sa intelectuală, literară, artistică și, în genere, culturală era mai evidentă în substanța sa intrinsecă, cu atât efortul conjugat al "salvatorilor neamului" au împins-o mai virtuos spre lateralitate. Dacă „salvatorii” naționaliști interbelici au, totuși, minimul „merit” de a fi tolerat-o, „salvatorii” comuniști, în schimb, vreme de aproape două decenii au ținut-o sub zăbrele stricte.

Poetul de avangardă, pictorul de avangardă au trăit cu acuitate drama de a se afla în permanență în contratimp. *Timpul launtric*, din care vocația se înfrupta cu pasiune, cu electricitate, cu discernământ, era veșnic strivit între *timpul găunos* al spațiului strict fizic pe care își purtau pașii și *timpul real, european și universal*, unde era, de drept, locul lor de existență pleneră, de dialog direct și egal, de afirmare meritată. Fuga din *timpul*

găunos era fatalmente necesară, pentru a putea fi protejată, astfel, vocația. Dacă n-ar fi optat pentru a deveni, la un moment dat, „vaga-bond universal”, e greu de crezut, oricâtă mândrie românească de bună calitate i-ar fi curs prin artere, că Brâncuși ar fi putut deveni reperul după care avea să se potrivească ora timpului european și universal al sculpturii secolului abia încheiat.

Privind lucrurile în acest fel, altfel ne sună în urechi propozițiile către Victor Brauner ale lui Voronca din articolul *Despre miracol*. „Timpul s-a șters, timpul a redevenit el însuși, înțelegi? *nu mai este timp*, și totdeauna întrebările cu tine se făceau pe o suprafață de eternitate, cu ochiul și gesturile liberate de orice oprire (...)”. „Da, mi-aduc aminte: amîndoi vorbeam *ca și cînd am fi murit de-acum*”.

NTR-ADEVĂR, desfășurându-se pe un teritoriu marginal, cu două-trei sau, rareori, patru-cinci sute (acesta era tirajul unei reviste sau al unui volum de avangardă) de martori, fie ei chiar foarte binevoitori, era ca și cum ai fi propovăduit în pustiu. Pentru publicul obișnuit, pentru publicul larg, poetul de avangardă nu exista. Era, adică, mort-mort. Este de reținut, în acest sens, un scurt fragment al lui Geo Bogza, datat 29 octombrie 1926 (avea numai 18 ani!) din *Jurnalul de copilărie și adolescență*. Îl cităm pentru neagra, pentru înspăimîntătoarea sa succulență: «Acum 3 zile s-au împlinit 3 sferturi de an de cînd am sosit în Bușteni. În aceste nouă luni, prin evoluții și revoluții am trecut în partea diametral opusă a sentimentelor cu care venisem. Din sentimental și romantic am devenit sarcastic. În privința literaturii, nu mai am nici o ezitare între a alege între tradiționaliști și moderniști. / Mica a citit *Contemporanul* și neînțelegînd nimic a exclamat: „*Eu i-aș spînzura pe toți*”. Ar trebui să mă spînzure și pe mine».

Vibrațiile aceluia de neuitat dialog nocturn dintre Voronca și Brauner, amîndoi fiind străbătuți de fiorul lui „*ca și cînd am fi murit de-acum*”, de altfel transcrise, de fiecare în parte, în creația proprie, azi, cînd ei nu mai sînt de mult, pot fi resimțite în lectura lui *Ulissee* sau a *Brătării nopților* sau pot fi descoperite privind culorile pînzelor care se bucură de o apreciere unanimă. Și cînd ne gîndim că aventura lor majoră în avangarda secolului al XX-lea a cunoscut un prim punct de strălucire maximă într-o trăsniță și ciudată tipăritură, *75 HP*, în numai 16 pagini, pe care, între altele era scris (de către Voronca): «*Cetitor, deparazitează-ți creierul!*», mai că nu ne putem opri mirarea că n-au fost de-a dreptul spînzurați de către oficialitatea ori „cetitorimea” dîmbovițene.

FĂRĂ Ilarie Voronca și Victor Brauner, fără al lor eclatant *75 HP*, poate că n-am fi avut prilejul să ni-l aducem aminte în aceste zile, la centenarul nașterii sale (s-a născut pe 8 august 1902, la București), pe Alexandru Binder, bine cunoscut prin pseudonimul său de scriitor, *Sașa Pană*. Și nu numai de a ni-l aduce aminte, dar și de a-l număra printre figurile neîndoielnic remarcabile ale avangardei noastre și, de ce nu, ale întregii literaturi române a secolului al XX-lea. Este, poate, prilejul acesta, cel mai nimerit de a-i dăruire recunoașterea noastră, pe care, fără doar și poate, o merită cu prisosință. Căci «*Unu și cu unu fac unu*» și *Sașa Pană* a fost și «*unu*», și *Unul*. A avut inteligența și competența de a crea o revistă vie, nervoasă, nenumărate pagini ale sale fiind transformate într-un veritabil teren de bătălie pardosit cu dinamită. Știința

sa sigură de arhitect de revistă e pe deplin dovedită de publicația însăși, reușind s-o așeze, în cei cinci ani de existență neîntreruptă, în rîndul celor mai valoroase construcții de avangardă, indiferent de meridianul și capitala care le-a născut.

Este extrem de semnificativ faptul că, deși publică *unu / avangarda literară* la Dorohoi (un târgușor ca atîtea altele, plasat la granița de nord a României) în aprilie 1928, *Sașa Pană* (secondat de merituosul Al. Taingiu, alias Moldov) se așază, dintr-o dată și temeinic, direct în zona de vîrf, de maximă cunoaștere a avangardei. Se plasează, plastic spus, exact în moțul chestiunii. El preia, declarat și nemediat, sabia buclucașă chiar din mîna înaintemergătorilor Voronca și Brauner, punîndu-le între ghilimele pateticul strigăt de neputință (de disperare?) din 1924: „*cetitor, deparazitează-ți creierul!*”. Mai mult, el face, în continuitatea lor, într-un prim text, care intrigă/strălucește prin eclectismul său, o credibilă „istorie” națională și europeană a noțiunii de avangardă. Reproducăm, de altfel, în întregime *Manifestul rebelului din Dorohoi*: „*„cetitor, deparazitează-ți creierul!” / strigăt în timpan/avion/ t.f.f. - radio/ televiziune/ 76 h.p./ marine-tti/ breton/ vinea/ tzara/ ribemont-desaignes/ arghezi/ brâncuși/ theo van doesburg/ uraaaa uraaaaaa uraaaaaa// arde maculatura bibliotecilor/ a. et. p. chr. n./ 1234567 8900000000000000 kg./ sau în-grașă șobolanii/ scribi/ ațibilduri/ sterilitate/ amanita muscaria/ eftimihalachisme/ brontozauri/ Huooooo000000000000// Combină verb/ abcdefghijklmnopqrstuvwxyz/ = artă ritm viteză neprevăzut granit// guttemberg reînvii*».

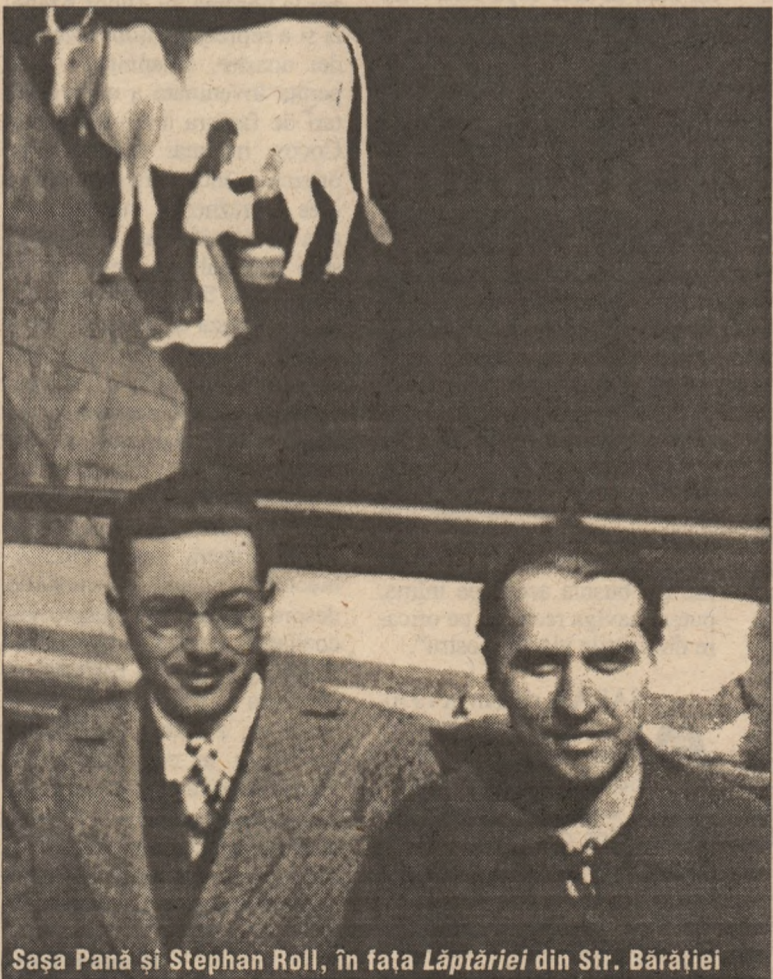
DUPĂ cum se vede, pomelnicul cu somități este articulat complet, în sensul că adună, mînunchi, numele de rezonanță binecunoscute, de la noi și de aiurea. De o durtate extremă, vehement-vitriolantă, este imprecizia împotriva „scribilor sterili”, ca și a... „brontozaurilor”, trimiterea evidentă prin inventarea, rizibilă, a unui nou cuvînt în vocabularul neaș: *eftimihalachisme* - fiind la Victor Eftimiu și la profesorul Mihaelache Dragomirescu. Memorabil/îfnos - de citat atîta vreme cît se va scrie literatură - este și finalul textului programatic: «*guttemberg reînvii*». Foița pe care s-a tipărit acest prim număr - s-a preluat formatul *Biletelor de papagal*, nu degeaba Arghezi este numit între corifeii artei noi - are meritul de a fi încărcată, prin urmare, cu, de bună calitate și pentru drum lung, combustibil ideatic. Imediat, Voronca, Roll, Brauner, Sernet - toți în plină maturitate creatoare - urcă pe puntea micii bărci cu pînzele inflaminate la maximum din Dorohoi, transformînd-o, aproape peste noapte, într-o fregată neînfricată, imbatabi-

“Prin n de ale p

la. Revista începe să se pu București și va avea - între putine victorii - meritul ese a-l împune ca autor excepți Geo Bogza, care, pe lîngă p viitorului incendiar volum *investivă*, va semna, deo acide note critice îndeose pseudonimul André Far, ca tabelele manifeste *Reabilitat lui* și *Exasperarea creatoare*. În treacăt fie spus, rolul și Pană în ascensiunea l Bogza este unul copleșito tenia și prețuirea din acești tre cei doi sînt, cu siguranță cele mai frumoase care au vreodată în literatura noastr

SĂȘA PANĂ a avut extraordinar de a c toată ființa sa în p A avut un calm r stant, o tandrețe mereu proa relațiile sale cu uniștii. «G la unu» a fost o realitate, i săi fiind cu mult mai mu

Sașa Pană și Stephan Roll, în fața Lăptăriei din Str. Bărăției

S a ș a P a n ă

Ilustrație de Jean David

„Sârșiturile de pas măului”

de vise. Se purtau unii cu alții și când ar fi fost frați de singe. Era, Sașa Pană, se știe bine, exact de meticolos. Avea o rigoare ascuțită și o generozitate launtrică care a reușit să le păstreze intacte până la sfârșitul vieții. Scriind, puțin timp după moartea sa, un evocator, universitarul Ion Călugăreanu, cunoscutul exeget al avangardelor literare din spațiul românesc, scria: «Cu Sașa Pană dispărem de o rară delicatețe sufletească. Vizitele în casa lui primitoare au fost, desigur, tuturor celor care îl cunoșteau, amintiri emoționante. Căci Sașa Pană întâmpina pe oricine avea nevoie de o înțelegătoare înțelegere, cu inima deschisă, cu surâsul și lumina bună a ochilor. Așa s-a întâmplat și cu mine în luna iunie 1963, în ziua de miercuri, când pentru prima oară pragul în căutarea umărului Ilarie Voronca, așa s-a înclinat și mai târziu, când fiecare dintre noi devenea o mică sărbătoare

cu sublimite ceremonii, a prieteniei de dincolo de vîrste».

Tenacitatea proverbială a lui Sașa Pană - poate și reflex al vieții duble, de medic militar, a cărui soldă se risipea, de regulă, în achitarea tipografiei unde tipărea revista - era dublată de o vervă molipsitoare, de un neastîmpăr intelectual de cea mai autentică rezonanță. Reușea, lucru rar în atmosfera deseori incendiară de la SECOL (așa a fost botezată de Victor Brauner lapătăria „La Enache Dinu”, din Bătrâniei), să se poarte exemplar cu confrății veșnic bîntușiți de neliniști, puși pe șotii și glume uneori/deseori sinistre. Reușea, în fine, ca prin farmec, să-și mascheze autoritatea reală pe care o exercita cu mult cîștig pragmatic pentru apariția cu regularitate de ceasornic a revistei, 50 de numere unul după altul, dintre care o bună parte vor spori de-a lungul anilor legendele care au ca subiect avangarda noastră: «*unu noaptea*», «*unu estival*», «*foaie verde unu*», «*unu alb*», «*unu matrimonial*» ș.a.

Prețuirea, prietenia, iubirea pe care le arăta înconfundabililor săi prieteni se întorceau, la rîndul lor, asupra sa, astfel încît cercul se închidea fericit. Iată, transcrise de pe *Brățara nopților* (1929), spumoasele dedicații pe care le primea: «*Dragului meu Sașa Pană/ admirabilului prieten, vașnicului/ creator al lui unu/ cu cea mai mare dragoste/ Ilarie*»; «*PE MULT IUBITUL MEU SACHA/ ÎL SĂRUT/ VICTOR BRAUNER*»; «*Dragă Sașa îți sărut/ talentul și/ ochii/ EDI*»; «*Să-l sărut încă o dată pe Sașa*»; «*Unu in Roll/ Medy in Germany*»; «*Lui Sașa Pană prima mea operă/ Colomba (poetă)*». De-a dreptul senzațională este dedicația aceluiași Ilarie Voronca (Edi, pentru prietenii), scrisă, de data aceasta, pe volumul *Colomba*: «*Mult iubitului și extraordinarului meu/ prieten Sașa Pană harac de azur pentru/ inima și memoria mea ca o ferigă, Sașa/ Pană neînduplecatul, luminosul, sfiosul/ ca un luceafăr de glicerina, duiosul/ Sașa Pană, temerarul Sașa Pană/ întîiul prieten al lui Geo și al meu,/ pentru admirația, dragostea și emoțiunea/ mea din această seară de 20 decembrie/ 1930, îi ofer acest - din cele două cîte/ îmi mai rămăseseră - exemplare pe Hollande van gelder/ și odată cu el sărutul meu de ade-/ vărata și definitivă frăție// Ilarie*».

„UNU și cu unu” au făcut „unu”, fac „unu” și vor face totdeauna „unu” în avangarda și în literatura română. Revista *unu* este un tezaur de autenticitate, voluptate și virilitate ale expresiei poetice în revuistica interbelică. Și, de asemenea, ale satirei. Cine a intrat în „cămășă de forță” a literiei acide a vreunui unist, nu a mai putut evada din zălele ei decît definitiv și sfonat. Cităm, spre edificare, din nota intitulată

chiar *Cămășă de forță*, din *unu*, nr. 6, octombrie 1928: «*Ne-a surprins aproape, citind în Adevărul literar din 23 sept. cor., articolul de fond iscălit de dl. Al.A. Philippide, despre neverosimilul modern. Ne-a bucurat că articolul e surescitat de cîteva nume pe care le iubim și de care sîntem siguri că și dl. Philippide e cu toată inima din partea lor. Dar noțiunea hilariantă care mi-a umplut gura cu un hohot e tocmai disociația dintre consistența cifrelor d-lui Philippide și capul de lemn al lui Sevastos. Auziți, Sevastos și Ribemont-Dessaignes, Blaise Cendrars, Max Jacob, Aragon, Cocteau. A lipsit din redacție obscurul xilocefal?! Desmințim și contestăm realitatea articolului d-lui Philippide și a numelor dintr-însul ca să reabilităm creierul bej al lui Sevastos (...)*».

Se poate vorbi nu pe puține pagini despre ideologia literară a acestei publicații incomode. Nu este însă aici locul potrivit să dezvoltăm această problemă. S-a făcut de nenumărate ori paradă de suprarrealismul ei, dar e clar că este o distanță apreciabilă între realitatea textelor din revistă și substanța manifestelor lui André Breton. Mai aproape de adevăr am fi dacă am spune că revista *unu* este importantă în sine, constituind cadrul ideal de afirmare a unor spirite deosebit de originale și-adeșă complementare. Apoi ea este importantă pentru istoria mare a suprarrealismului plastic, aici publicînd Brauner, Perahim, Hérold, nume impresionante cu adevărat, Brauner în special fiind de multă vreme revendicat drept unul din „marii” acestui curent esențial pentru sensibilitatea secolului al XX-lea.

Să reținem, însă, caracterizarea lui Sașa Pană însuși, care ar putea, pînă una alta, suplini o articulare doctă cu privire la încadrarea *unu* într-un unghi sau în altul în perimetrul avangardelor din anii '30: «*Mișcarea de la unu nu este literatură, nici curent, nici școală literară; ca și (s.n.) suprarrealismul, reprezintă o stare de spirit. O lacrimă pe un obraz de culoarea aerului, o umbră care logodește forma sufletului prin care rătăcește, o capsă-*

De la stînga la dreapta: Ilarie Voronca, Mary-Ange, Sasa Pana, M.H. Maxy, la căsătoria lui Sașa Pană (1931)

inel pe degetul neliniștii. *Nous ne sommes jamais éveillés*».

PRIVIND retrospectiv, nimic nu ne împiedică să conchidem că pentru Sașa Pană revista *unu* a fost capodopera vieții lui. Ei îi datorează totul. *unu* a fost religia tinereții sale. Rugul niciodată stins al vocației certe. Poate și de aceea hotărîrea de a-l suprima a fost cu siguranță cea mai dureroasă din întreaga sa existență. *Denuțul* din *unu ultim* (an V, nr. 5, decembrie 1932) este un țipăt acut, un strigăt disperat al însetatului rățacit în miezul saharelor de nisip: «*Într-o țară eminentă agricolă am cîștigat derbyul poemului. Nu l-am vrut!*» Pseudo-poetii, pentru ale căror elucubrații oferite grațios coloanele acestea au întors cu grație spatele, ne-au invecțivat în revistele în care sub aceeași semnătură

pașisau (subconștient?) stilul poemului publicat aici. Ne-a amuzat.// (...) Nu facem acum un bilanț. Nici o singură dată n-am avut coloane „de închiriat”. De cîteva ori, măsclărită aciuiată prin surprindere a cercat să stranguleze vița. A fost repede svîrlită cu cleștele scîrbei la imondice. Și neghina de adevăr s-a cerut cu fiecare număr nou apărut.// Dar sîntem surprinși: *unu* e la ușa anului șase. Și pentru ca să ramîie tînar, îl asasinăm azi, înainte de a începe școala primară (...). Finalul acestui „denuț” este, ca formulare și mesaj, unul de zile mari și odată citit rămîne înfipit în memorie ca un steag de alpinist pe muntele uriaș, vizibil din toate punctele cardinale: «*Oricine ești/ Dacă te vei rătăci prin nesfîrșiturile/ de pampas ale poemului/ Ne vom întîlni*».

Nicolae Ţone

Cuprinde:

- A doua lumină Baldach
- in Papene la ghiată P
- aparude C
- sfé glacé D
- eschidere
- Clonade
- Final Tunel
- du zero P
- roverbe B
- ridge over s
- nakes S
- oare deschis
- ă d-lui Ader
- ca

FRIGIDAIRE

Indrăzniți
Citiți
10 Pagini Lei 5

UNU ESTIVAL

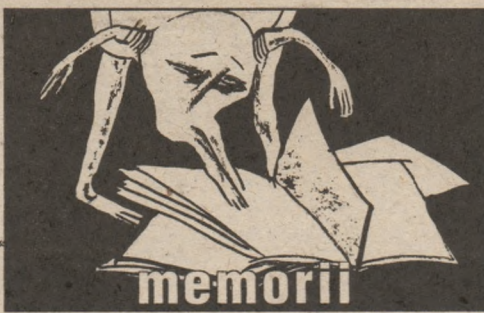
FOAIE VERDE

ANUL III n. 26 • Iunie 1930 • Lei 5

UNU

unu

moși

Gelu IONESCU:

Șapte ani la Heidelberg

MI-AM petrecut ultimii ani de carieră profesională la Heidelberg, ca lector de limbă și literatură română al Seminarului de romanistică al faimoasei Universități, cea mai veche din Germania. Și de data aceasta șansa mi-a suris, căci în vara lui 1995, Radio *Europa Liberă* mutându-se la Praga, nu voiam să-l urmez pentru că el devenea altceva decât fusese și eu nu mă simțeam capabil - și nici nu mă interesa, de altfel - să fac orice fel de programe, așa cum se desenau noile cerințe pentru redactori. Nu văzusem Praga - și ideea de a mă reîntoarce într-o țară fostă comunistă mă crispa. Greșeam total, pentru că doi ani mai târziu, mergând la Praga, invitat de prietenul meu Victor Eskenasy Moroșan, am descoperit unul din cele mai frumoase orașe din Europa, un oraș în care e o plăcere să trăiești.

Așa că mă pregăteam să intru la șomaj doi ani și apoi în pensia timpurie, când Profesorul Klaus Heitmann mă chemă spre a-mi oferi lectoratul care rămânea vacant prin pensionarea prietenului Sami Damian. A fost ca o minune! Drept este că, de când mă aflam în Germania, păstrasem legătura cu ei. Mergeam o dată la câțiva ani la Heidelberg, oraș încântător, îi trimeam programele mele culturale lui Sami, care nu putea recepționa postul nostru de radio, vorbeam apoi despre ele la telefon. Profesorul Heitmann, pe care îl cunoscusem în România, mi-a cerut să citească teza mea de doctorat despre Eugen Ionescu - autor de care se ocupase și domnia sa - și mi-a propus să o publice în traducere în colecția *Studia romanica*, a *Editurii Karl Winter*, colecție ce o dirija. Ceea ce s-a și petrecut, la începutul lui 1989. Când ne întâlneam, stăteam de vorbă și nu conțeneam să mă mir de lipsa de pedanterie a acestui universitar german tipic, de interesul și

informația sa privitoare la România. Nici azi, după ani de întâlniri aproape zilnice, nu reușesc să-mi stăpinesc mirarea admirativă față de limba sa românească aproape perfectă, o limbă cultă și nuanțată.

Așadar, de la 1 octombrie 1995, am redevenit profesor, după 13 ani de întrerupere. Un alt fel de profesor decât cel care fusesem timp de 19 ani în țară. Majoritatea seminariilor erau de predare a limbii, dar, grație Domnului Heitmann și lui Sami, la Heidelberg se făcea un curs și un seminar de literatură în românește, fapt unic în universitățile germane, curs și seminar frecventat numai de studenții ce vorbeau foarte bine sau perfect românește, aceștia fiind sau români strămutați cu familiile în Germania, sau sași și șvabi. Cum nemțeasca mea era și a rămas slabă, la cursurile de limbă mă ajutam la început cu franceza, căci frecventatorii seminariilor pentru începători erau, în genere, studenții seminarului de romanistică, așa că aveau bune cunoștințe de franceză. Și faptul că predam literatură română era o noutate pentru mine - în țară predasem literatură comparată. Am început, așadar, să recitesc pe clasiți, în special interbelicii și am ales pentru curs autori de prim rang, care să spună ceva unor studenți ce studiau, în marea lor majoritate, mari autori italieni, francezi sau spanioli. Voi reveni.

Nu m-am mutat cu totul în Heidelberg deoarece fiica mea refuza să părăsească Münchenul, orașul ei: venise aici la vârsta de un an, avea aici toate prietenii și relațiile. Așa că am început naveta pe care am făcut-o o dată pe săptămână, rămânând în orașul de pe Neckar la început trei zile, apoi numai două. Trei ore de mers cu trenul, prin Augsburg, Ulm și Stuttgart, un săptămânal dus și întors făcând împreună 660 de km. Un traseu parcurs, în 7 ani, cam de... 300 de ori.

Am locuit mai întâi într-o ca-

meră mobilată, apoi veneam să dorm o noapte la o bună și dragă prietenă, Lili Ocksenfeld, pictoriță, în casa căreia era foarte agreabil să intru. Coincidența a făcut ca ambele locuințe să se afle la câteva numere distanță pe strada Plöck - una din cele mai vechi din oraș, stradă ce duce la urcușul către splendidul castel ce străjuiește orașul cu turlele și fațadele sale roșcate. O stradă istorică: la numărul 52 unde am stat - casă veche de cca. 200 de ani - fusese o cafenea a anarhiștilor ruși și un hotel în care Borodin și-a început compunerea operei sale celei mai cunoscute, *Printul Igor*. La numărul 50 stătuse timp de doi ani Hegel, iar zece case mai sus, în drum spre faimoasa Bibliotecă Universitară - și ea din piatra roșie ce o găsești în tot sudul Germaniei, de la Freiburg în sus - locuise timp de 25 de ani Karl Jaspers. Mi se împlinea astfel un vis al meu din tinerețe - și a-nume acela de a mă „frecă” zilnic de ziduri seculare, să dau cu ochii în fiecare dimineață de o biserică gotică, de o casă din Renaștere - cum este faimoasa *Casă a cavalerului* din Piața Primăriei, casă datând din secolul al 16-lea, sau cele două fațade ale castelului distrus în mare parte de... Regele Soare. Am convingerea că marea cultură nu se naște decât în preajma vechilor monumente care-ți devin familiare, pe care le ai în preajma casei tale, încă din copilărie, o cultură care vine din „vechimea” ambientală.

RĂMÎNÎND destul de puțin timp în Heidelberg, nu prea am avut timp să leg relații mai strânse decât cu studenții mei - cu o parte din ei. Făceam plimbări solitare mai în fiecare zi, în timpul liber, bucurându-mă de ambianța celor 30.000 de studenți - veselie, tinerețe, grație - și mai puțin de numărul mare de turiști de la *Hauptstrasse*. Mai mult m-au deranjat, în ultimii ani, numărul mare de ruși - sau de nemți din Rusia - care vorbeau tare ru-

sește și păreau cu totul străini de acest peisaj. Mă plimbam pe malul Neckar-ului, cel frumos și lin curgător, riu romantic chemat de marea vîltoare a apropiatului Rin, fluviul cel majestuos și cosmopolit. Treceau ambarcații și pe Neckar, dar și bărci de agrement - înserările de vară erau minunate, privite de pe Podul Vechi, vechi de câteva sute de ani, împodobit cu statui baroce și vizitat de îndrăgostiți. În Piața Universității, unul din punctele centrale ale orașului, pe clădirea nouă a instituției, am descoperit, la câteva zile după instalarea mea, că stătea scris „Dem lebendigen Geist”: nici azi, acum când scriu aceste rânduri, nu-mi pierd emoția și nu-mi pot opri revolta împotriva distanței de milenii ce desparte lozincile comuniste cu care am trăit în clase, în școli și universități, pe stradă și pretutindeni - poate și în casa noastră - și acest „Dem lebendigen Geist”. Distanța de „spiritul viu” la care regimul comunist ne-a ținut este o crimă pentru care nu există pedeapsă prea mare...

Țineam orele la Seminarul de romanistică, la etajul trei, de multe ori în biroul meu spațios. Clădirea Seminarului este lipită de biserica iezuiților, construită baroc în secolul 18. Aceste ore au fost frecventate de câteva categorii de studenți:

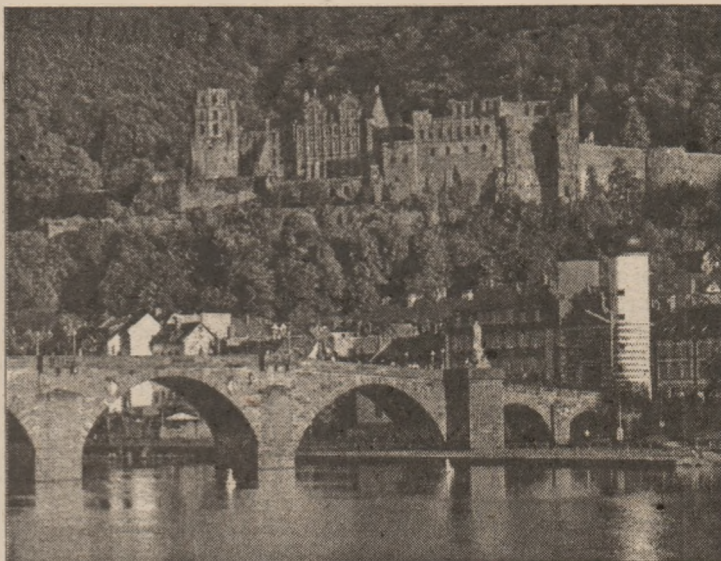
Prima, și cea mai numeroasă, a fost aceea a studenților romaniști care trebuiau să ia cunoștință, în completarea limbilor romanice principale, de una „secundară” - aceea putea fi româna, catalana sau portugheza. Frecventau seminarul pentru înce-

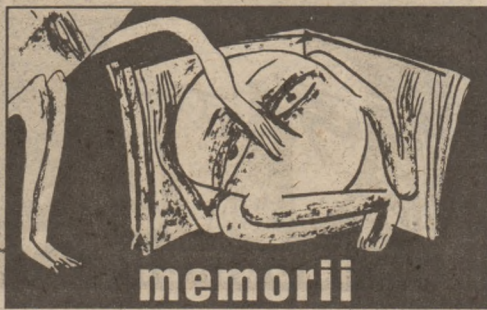
pători două semestre, câte două ore pe săptămână, își obțineau certificatul și apoi își vedeau de alte studii mai departe.

A doua categorie era a celor care voiau să continue studiul românei, sau veneau de la alte facultăți special pentru română, cine știe din ce interese sau curiozități. Cu aceștia mergeam mai departe - Doamna K., mai în vîrstă ca mine, nu a lipsit niciodată timp de 7 ani: acum citește și conversează fără probleme. Un alt student la drept a urmat 5 ani de română... un doctor în istorie m-a însoțit 4 ani... o studentă extrem de talentată a ajuns în 3 ani de mai multe ori și la cursurile de vară din țară, la recomandarea mea, în ultimul semestru a frecventat cursul de literatură.

A treia categorie se compune, în majoritate, din tineri sași și șvabi originari din România, care mai aveau ceva cunoștințe pasive de limbă - vorbeau relativ puțin la început - dar habar nu aveau de gramatică; ei erau în Germania de ani mulți dar începuseră o școală primară românească, se jucaseră cu copiii români, părinții nu mai vorbeau nici ei românește deși știau - și tinerii voiau să-și îmbunătățească cunoașterea unei limbi pe care o mai posedau pasiv. Au fost destul de mulți și de harnici. Cu ei făceam lectura și comentarea presei la zi, satisfacînd interesul lor pentru ceea ce se petrece acum în România, sau conversație, precum și noțiuni de gramatică - le venea ușor să vorbească dar nu cunoșteau regulile.

A patra categorie - și cea mai importantă pentru mine - era aceea a vorbitorilor foarte buni de română, fie români, fie germani originari din țară, și care luau româna ca obiect principal de studiu sau veneau de plăcere și din interes la cursurile

și seminariile de literatură. Au fost ani când am avut 7-8 cursanți, alții cu numai 2. Doamna B. și Domnul Z. au venit, cu cea mai mare regularitate și interes timp de 7 ani. La seminar am făcut numai analiza de text de poezie, extrem de amănunțită: Eminescu, Blaga, Arghezi, Bacovia și Barbu – fie texte celebre, fie unele mai puțin bătute. La cursuri nu am insistat deloc pe prezentări generale de epocă sau curente, ci le-am conceput monografic, iarăși cu multe trimiteri la text, ținând seama că studenții, dacă pot citi o istorie a literaturii, nu pot parcurge un întreg autor, din lipsă de timp. Am făcut nuvelele și romanul lui Mircea Eliade – opere extrem de inegale – Caragiale tatăl și fiul, timp de 3 semestre, nuvela fantastică românească sau, ultimul curs, figura țaranului în proză – care mi-a adus destule surprize și modificări de ierarhii valorice – cum ar fi de pildă modernitatea și subtilitatea prozei lui Slavici – cel din *Pădureanca*, de pildă - față de cea a lui Rebreanu, a cărui *Răscoală* mi se pare cel mai bun roman al său. Interesant este că, în ciuda a tot felul de elogii aduse țaranului român în academii și studii docte, literatura îl prezintă cel mai adesea ca un primitiv, cu mult mai multe și mai teribile defecte umane decât calități...

TREBUIE să adaug că, în virtutea unei tradiții inițiate de Domnul Heitmann și de Sami cu peste 20 de ani în urmă, seminarul de literatură a fost vizitat de numeroși profesori sau scriitori din țară, care au conferențiat, liber, despre ce au vrut. Era foarte atractiv pentru studenți – și mulți alți români din localitate care veneau la aceste conferințe – să vezi și să asculți oameni despre care, uneori se vorbeau chiar în seminar. De-a lungul anilor am profitat de trecerea prin Germania și de abateră din drum pentru o zi sau două la Heidelberg a unei serii de personalități foarte cunoscute, cum ar fi: Paul Cornea, Mircea Martin, Livius Ciocîrlie, Monica Spiridon, Mircea Cartărescu, Florin Manolescu, Matei Călinescu, Gabriela Adameșteanu, H.-R. Pătrășcanu, Lucian Boia etc.

Contactul cu tinerii, cu studenții, a fost, pentru întreaga mea viață, extrem de stimulant, de reconfortant și dător de vitalitate și optimism. O permanentă întinerire, cu atât mai resimțită cu cât înaintam în vîrstă. Plăcerea, bucuria, satisfacția plenară, alături de responsabilitatea adîncă dar nu sufocantă pe care mi le-au procurat actul de a învăța pe alții – sau iniția – a fost pentru mine fundamental. Am resimțit absența tinerilor în

cei 13 ani de întrerupere dintre 1982 și 1995 – am părăsit tineretul la București și l-am regăsit la Heidelberg cu o bucurie pentru care mulțumesc Grației Divine. Cred de asemeni că, dintre diversele mele „meserii” – profesor, gazetar, cronicar literar și de film, jurnalist de radio, scriitor, eseist, cea de profesor este aceea pe care am îndrăgit-o cel mai mult, cea care a reprezentat vocația mea cea mai adîncă – ciudat, descoperită tîrziu, în ultimii ani de facultate – cea în care m-am implicat și careia m-am devotat cel mai mult. Dacă la Judecata de Apoi așa fi întrebă: ce ai făcut tu acolo, pe pămînt? – așa răspunde: am fost profesor!

Cîteva gînduri, acum, despre cei mai apropiați, despre „martorii” acestei perioade de viață heidelbergheză, ultima mea etapă profesională înainte de pensie.

Timp de 7 ani, exceptînd vacanțele, în fiecare marți la orele 10.30, mă întîlneam la catedră cu Sami. Aproape o oră făceam schimb de ziare și comentam ce citisem, altele îmi spuneam părerea despre scrierile sale, manuscrise ulterior adunate în volumele apărute după 1989. În ele, punctul său de vedere a părut multora excesiv de sever – a supărat pe mulți, unii dintre ei intelectuali sau persoane publice de aceeași valoare, cu un prestigiu incomparabil. Eu sînt de părere că, oricît de antipatici sau incomozi, intransigenții sînt necesari, foarte necesari unei culturi și civilizații. Cu puțin calm și detașare, unele excese pot fi date la o parte și rămîne esențialul care e viu, necesar, constructiv. Știu bine, în același timp, că românii sînt – în marea lor majoritate și uneori chiar în elita lor intelectuală – incapabili să suporte o critică ce le este adresată – dar sînt gata să critice pe altul, cu sau fără teme. Asta e, am observat de mult această infirmitate pe care nu o va recunoaște niciun vizat...

Revenind la Sami, a cărui blîndețe curajoasă mi-a făcut de multe ori bine, mai ales în clipe mai dificile, am observat două trăsături constitutive, fundamentale ale personalității sale de azi: după începuturi comuniste – pe care, între puținii, și le-a asumat și regretat – el a devenit un apărător, un adept necondiționat al democrației și societății liberale. E chiar un fel de patimă în această adeziune, bine însușită și îndelung reflectată, aproape un...dogmatism. A doua, este atitudinea sa perfect egală față de evrei și ne-evrei. Nu am observat vreodată la el o discriminare pe care unii sau alții, chiar intelectuali sau personalități de primă mărime, o fac conștient – sau, nu o dată, inconștient – față de alteritate,

față de celălalt, fie el evreu sau creștin.

P E Domnul Heitmann îl întîlneam de obicei luna, cînd avea consultații – un salut, cîteva fraze, printre picături. Venea uneori și marțea la întîlnirile cu Sami – îi mai spuneam ce se petrece în țară, îi arătam texte care îl interesau – primea apoi fotocopii. Interesul său pentru România, cultura și literatura ei, a rămas intact pînă astăzi, ceva important de spus, de relatat sau de semnalat din țară nu-l deranjau niciodată din lucrul său. Căci Domnul Heitmann lucra și astăzi extrem de mult, cu aceea probitate, seriozitate – așa spune naturală – ce cred că a caracterizat spiritul savant german de dintotdeauna – și care, fie-mi îngădui, începe să dispară încet, încet. Luam masa de cîteva ori pe an la un restaurant italianesc și atunci mai treceam la lucruri mai... lumesti. Domnul Heitmann e un mare discret, dar nu un om închis, e un timid ce și-a învins timiditatea, e un om generos și afectuos fără a ajunge la intimitate – dar știind să o primească pe a ta cu o maximă înțelegere. Un om calm, amabil fără desmînire și cred că fundamental optimist. Domnul Heitmann este un produs al mentalității create după război de democrația germană, al unei tradiții universitare de comportament și de onestitate căruiă îi este străin orice „aranjament” tipic românesc, în fața căruia ră-

mîne uimit și neajutorat, uneori amuzat. Domnul Heitmann este un savant din aceia pe care se baza vechea universitate germană și gloria ei, vorbind la perfecție 3 limbi romanice, între care uimitoarea sa română, autor al multor cărți în care „mica” problemă și punctualitatea subiectului nu e ocolită și disprețuită – căci din sinteza acestor amănunte se naște o cercetare fundamentală. Barbat de rară simplitate, neafectat, lipsit de orgolii afișate, trăind cea viață așezată a „burger-ului” german, Profesorul Klaus Heitmann mi-a populat acești ani cu efigia unui model. Nu în sensul că am vrut să-l „copiez” – nu semănăm nici la fire, nici la felul de a scrie sau a preda – ci în acela că am încercat, în anumite împrejurări privind viața Germaniei de azi, să-i urmez și înțeleg opțiunile. El este... primul dintre „germanii mei”, dintre cei care m-au făcut să mă simt cît mai în largul meu în țara de adopțiune. Împreună cu Tudor Vianu sînt deci „nașii” carierei mele universitare, prezente din cele mai providențiale în viața mea.

În copilăria mea am auzit, nu o dată și nu numai de la părinți, vorbindu-se cu nostalgice dar vii elogii, despre o piesă de teatru (sau operetă?) ce se intitula *Heidelbergul de altădată*, mult gustată. Cred că acum cîțiva ani, am văzut-o și eu, sub formă de film destul de vechi – și mi s-a părut cel puțin naiv. Acel Heidelberg “de altă-

dată” – adică de dinainte de primul război mondial – nu prea mai există ca atmosferă – deș orașul a rămas intact la cel de a doilea război și clădirile, indiferent de mărime sînt curate și viu colorate. Am aflat de la Domnul Heitmann, că gara din Heidelberg a fost prima reconstruită după război din întreaga Germanie, prima din miile de țări germane făcute una cu pămîntul. În această gară era un punct de atracție irezistibil pentru mine: un cub mare de sticlă în care erau instalate 4 mici trenuri electrice, cu tot decorul aferent: case, oameni, mașini, pomi – o jucărie de 4 m.p. pe care o puneai în funcțiune cu cîteva monede. Puteai să mărești viteza unui tren, puteai să oprești altul – cîteva minute care fascinau copiii ce veneau pușcă la el cu banii dați de părinți sau de bunici – mai ales de bunici, am observat. Stăteam pe un scaun apropiat și sorbeam din ochi jucăria. Erau zile cînd nu venea nici un copil, sau cînd nu primea banul de la cei mari. Observam cum jinduiesc – la fel ca mine. Cred că de zeci de ori am vrut să mă joc și eu singur cu trenurile, de tot atîtea ori ceva m-a reținut. Desigur o frustrație cine știe cît de veche, pe care am vrut să o păstrez, odată cu copilăria din ea.

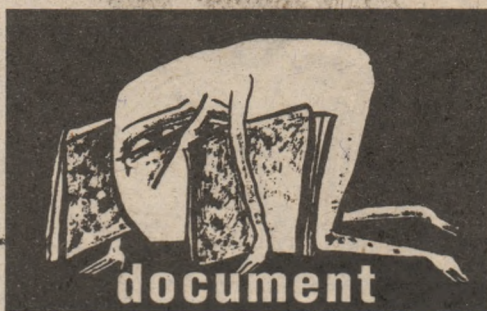
M-am despărțit greu de Heidelbergul, acum, de... altădată... ■

(Din volumul în pregătire *Copacul din cîmpie*)

Bacovia și noi!

Caricatură de C. Pătrășcanu

Cicerone IONIȚOIU:

Victimele terorii comuniste

- dicționar -

IN SĂPTĂMÂNILE care urmează, Editura Mașina de scris va pune în circulație încă două volume (II și III, cuprinzând literele C și, respectiv, D-E) din cele 14 câte va avea în final amplul dicționar al victimelor terorii comuniste realizat de Cicerone Ionițoiu. Reproducem, în avanpremieră, în paginile *României literare*, extrase din volumul III.

El însuși subiect al unui articol din dicționar, ca fost deținut politic, Cicerone Ionițoiu și-a petrecut prin penitenciar și lagăre de exterminare 10 ani din cei 26 la câți a fost condamnat, pentru "vina" de a fi făcut parte din conducerea organizației de tineret a PNT. Si în închisoare, și în afara ei, a protestat permanent împotriva terorii comuniste, refuzând să moară și devenind un personaj indezirabil pentru autorități. În 1979, la intervenția președintelui de atunci al Franței, Valéry Giscard d'Estaing, a fost lăsat să plece din România și să se stabilească în Franța. Nimeni nu știa că expatriatul trecea granița cu mai multe microfilme ascunse în pingelele pantofilor. Acele microfilme conțineau mii de informații despre oameni nevinovați care suferiseră sau muriseră în gulagul românesc.

În străinătate, Cicerone Ionițoiu a continuat să adune și să sistematizeze informații, publicându-le în cărți de mare interes. După 1989, această activitate laborioasă s-a desfășurat cu și mai multă fervoare. Deși a rămas cetățean francez cu domiciliul la Paris, deși între timp a îmbătrânit și s-a îmbolnăvit grav de inimă, el a venit frecvent în România pentru a-și continua, printr-o muncă sisifică, cercetările: a adunat date referitoare la eroii revoluției din decembrie 1989, a investigat arhivele închisorilor, tribunalele și spitalele militare, a cercetat inscripțiile de pe monumentele funerare și documentele aflate în păstrarea administrației cimitirelor, a consultat presa vremii, dar, mai ales, a consemnat ceea ce și mai amintesc supraviețuitorii anilor de teroare.

Lucrarea care a rezultat este un document al rezistenței anticomuniste din România. Ea impresionează prin imaginea plină de dramatism a mii de vieți distruse, dar și prin caracterul incomplet al informațiilor, care ne amintesc că Cicerone Ionițoiu luptă de unul singur, eroic, nesprrijinit de nici o instituție a statului român, cu amnezia generală.

Alex. Ștefănescu

DĂNULESCU, Constantin. Născut în 1897. A absolvit Facultatea de Medicină din Iași și a primit o bursă de specializare la Paris. Medic radiolog, s-a bucurat de o reputație profesională aparte. Președintele studenților din „generația 22”, care a dat foarte mulți oameni de valoare: dr. I. Simionescu, dr. C. Curelescu, dr. C. Dânița, Napoleon N. Crețu, I. Istrate, Octavian Stanca și mulți alții – oameni preocupați atât de știință cât și de soarta țării. În 1940 a semnat un memoriu adresat Consiliului de Coroană: „...Onoratul Consiliu de Coroană să adopte o atitudine de rezistență categorică pe calea armelor, pentru ca nu cumva renunțările de astăzi, adăugate celor de ieri, să ne pună mâine în situația de a pierde odată cu forțele morale și materiale ale Națiunii însăși ființa Statului Român...”. Între 1941 și 1943 a fost ministru subsecretar de stat la Departamentul Muncii din Ministerul Sănătății (colegul său I. Simionescu era Secretar General). Chiar în noțele informative ale Direcției Poliției, din 9 august 1944, era menționat (alături de dr. Simionescu, N. Crețu, Stan Ghițescu ș.a.) ca o persoană ce desfășoară o activitate susținută pentru îmbunătățirea situației din România. Cu toate acestea, în 1946 a fost pus sub urmărire de Tribunalul Poporului ca fost colaborator al guvernului Ion Antonescu și ca aprig dușman al U.R.S.S.-ului și al comunismului (era membru în asociația internațională anticomunistă cu sediul la Roma, „Centrul de Conducere Antibolșevică Universală”). Deși foarte bolnav, a reușit să se ascundă. Condamnat în contumacie, la 17 mai 1946, la 5 pedepse de temniță grea pe viață plus o pedeapsă complementară de 10 ani (hotărârea nr. 17 semnată de Alexandru Voitinovici). Locuința i-a fost rechiziționată iar Teohari Georgescu i-a repartizat aici 2 camere lui Anton Rațiu, șeful corpului detectivilor pe țară (post pe care îl va ocupa ulterior Nicolschi). Deși primise consemnul să se debaraseze treptat de restul familiei din locuință, A. Rațiu nu a făcut-o, impresionat fiind de prezența lui Gheorghită, copilul mic al doctorului. Iubindu-și foarte mult soția și copilul, Dănulescu venea, pe ascuns, noaptea să-i vadă. Surprins de Rațiu, la una din vizitele nocturne, a avut o discuție mai lungă cu acesta în care l-a convins de nevinovăția sa și l-a rugat să-l ajute să obțină măcar o reducere a pedepsei, la 10 ani, pentru ca să renunțe la viața de fugă. Anton Rațiu i-a înaintat un memoriu lui L. Pătrășcanu (cu câțiva ani mai mic, acesta fusese coleg cu dr. Dănulescu la „Liceul internat” din Iași) în care se solicita anali-

zarea unei reduceri a pedepsei. Memoriu fără rezultat. Rațiu s-a ocupat de ascunderea lui Dănulescu, cautându-i diferite gazde sigure. L-a dus la un nepot din capitală al dr. Simionescu, la Ion Rădulescu – directorul de cabinet al lui C. Dănulescu, la dr. Pandele Gheorghiu din Roșiori de Vede, la Alexandria unde locuia familia doctorului Simionescu și la diverse gazde din Capitală. Cu timpul ascunderea lui în București a devenit foarte dificilă, așa că l-a dus în munți, la Rușavăț pe valea Bâsca Chijdului, aproape de Cislau. Aici a stat scurt timp, după care a plecat în Transilvania la un văr al lui Anton Rațiu, învățătorul Nicolae Câmpan din comuna Măluț, pe malul Someșului Mare, la 4 km de Beclean. În 1947 l-au mutat și de aici, într-un sat aflat în fundătura unui drum ce dădea în pădurile de pe dealul Ciceului – Satul Muncel, comuna Câtcau, cel mai apropiat centru fiind Gilăul. Aici a trăit 6 ani și a fost cunoscut de gazde sub numele de Constantin Predescu, de profesie intendent. Vestea morții lui Stalin i-a produs o emoție atât de mare, prin speranțele pe care le vedea întrezărindu-se atât pentru el cât și pentru omenire, încât a făcut un accident vascular cerebral care i-a fost fatal. A fost înmormântat în grădina unui țaran, Iulian Tarta. Infor-

matorii Securității au aflat în cele din urmă de moartea sa, l-au identificat și i-au raportat lui Nicolae Briceag, șeful Securității Dej. Ca represalii, 30 de oameni din partea locului, preoți, învățători, țărani, au fost arestați și condamnați pentru că nu l-au denunțat, iar cadavrul a fost deshumat, etichetat drept corp delict și aruncat nu se știe unde.

DĂRĂBAN, Ion. Din comuna Lușca (localitate componentă a orașului Năsăud) – Bistrița Năsăud. Țaran. Arestat. Condamnat la 4 ani închisoare de Tribunalul Militar Cluj, pentru că a afirmat, în 1959, că „regimul popular din R.P.R. va fi schimbat în urma unui război”.

DĂRĂBAN, Teodor. A absolvit teologia la Blaj. La 10 decembrie 1946 a fost hirotonisit preot în comuna Pișcolt, de mitropolitul Ioan Suci, apoi a trecut la parohia Petrani – Beiuș. La 26 octombrie 1948 a fost dat afară de primar, pentru că a refuzat să treacă la ortodoxism. A intrat în învățământ împreună cu soția și a predat la Dobrești și Pișcolt (Satu Mare). Arestat împreună cu un grup mare de preoți, la 5 august 1958, pentru că a strâns semnături pe un memoriu înaintat Vaticanului. Torturat la Securitatea din Oradea de locotenentii Ciurcovici Radomir și Tincău Anghel. Condamnat la 25 de ani muncă silnică. A fost dus la penitenciarul Gherla.

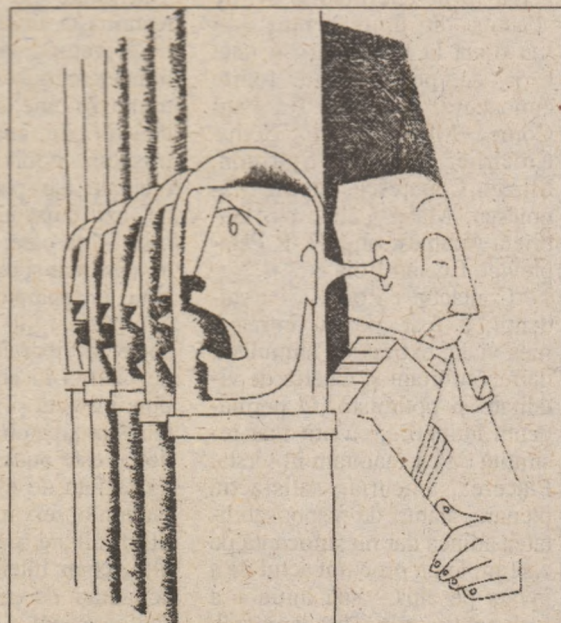
iar în 1960 a fost mutat în lagărul Periprava. În 1963 a trecut prin lagărele Luciu Giurgeni, Strâmba și Salcia. Eliberat la 16 august 1964 cu Decretul 411.

DĂRĂMUȘ, Vasile. Născut în 1907. Din satul Benic, comuna Galda de Jos - Alba. Țaran. Arestat în 1949. Condamnat cu un lot de „sprijinitori” ai partizanilor din Munții Semenic, conduși de comandorul Dabija Nicolae.

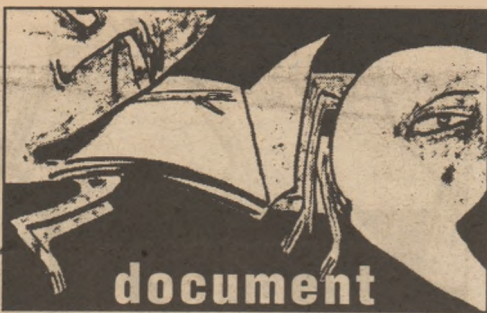
DĂRĂSCU, Mircea I. Născut la 25 mai 1900, la București. Inginer. Arestat cu un grup de moșieri, la 2 martie 1949, fiind considerat „exploatare”. A murit în timpul domiciliului obligatoriu.

DĂRĂȘTEANU, Constantin. Născut la 28 iulie 1914, în satul Bila – Giurgiu. A absolvit școala tehnică de aviație în 1937 și a urmat cursurile de pilotaj de la Pipera. A participat la acțiunile anticomuniste de la întreprinderile Malaxa (noiembrie 1945) iar în timpul campaniei electorale din 1946 a avut o atitudine față de anticomunistă. Arestat. Condamnat. După 1953 i-a fost semnalată prezența în penitenciarele Gherla și Aiud. Eliberat în 1964.

DĂRUIALĂ, Din Mehdinti. Copil orfan, a reușit să învețe și să ajungă inspector școlar la Turnu Severin. În 1951 a discutat cu niște cunoscuți despre isprăvile partizanului Ni-

Desene de Camilian Demetrescu

colae Trocan, iar unul dintre ei l-a denunțat la Securitate. Arestat și torturat la Securitatea Craiova. Condamnat. Detenția la minele de plumb Baia Sprie.

DĂRVĂRESCU, Dorina. Studentă la Academia Comercială, fiica de preot (Biserica Văcărești). Membră în organizația T.U.N.Ț. Arestată și anchetată după dizolvarea P.N.Ț-ului.

DĂSCĂLAȘU, Constantin. Membru într-o organizație anti-comunistă din comuna Plopana - Bacău. Arestat în aprilie 1959. Condamnat de Tribunalul Militar Iași (sentința 389/27 iunie 1959), pentru găzduirea și aprovizionarea cu alimente a partizanilor (l-a găzduit pe Dăscălașu Nicolae și l-a ajutat să nu fie prins de Securitate). A trecut prin penitenciarele Suceava, Iași și Gherla.

DĂSCĂLAȘU, Nicolae. Arestat în aprilie 1959. Judecat cu un lot de 20 de persoane. Condamnat la 15 ani temniță grea (sentința 389/27 iunie 1959), pentru organizarea unei "mișcări subversive" în comuna Plopana - Vaslui. A trecut prin penitenciarul Gherla și lagărele de muncă silnică din Bălțile Dunării.

DĂLCĂ, Emil. Născut în 1917. Din Alba Iulia. Arestat. Condamnat la 20 de ani muncă silnică pentru "sprijinirea" partizanilor din Munții Apuseni. A fost ridicat din închisoarea Cluj și executat la Timișoara, la 5 aprilie 1950.

DĂMBOIU, Constantin. Născut în 1955 la Pitești - Argeș. Artist plastic. Arestat în 1983. Condamnat în 1984, pentru tentativa de trecere frauduloasă a frontierei.

DĂMBOIU, Victor S. Născut la 29 decembrie 1922, în satul Răușor, comuna Mândra - Brașov. A fost unul dintre cei 11 copii ai memorandistului Samoila. A urmat școala normală din Sibiu, a fost pe front, apoi a terminat teologia, fiind hirotonisit în 1947 la Șinca Nouă - Făgăraș. În 1949 a fost arestat de Securitatea Făgăraș și bătut cu salbaticie. Eliberat, dar supravegheat în permanentă. În 1952 s-a transferat la parohia Drăguș, pentru că, din acest loc, putea să-i ajute mai ușor pe partizanii din munți. Arestat la 8 aprilie 1957 de Securitatea Sibiu și torturat de echipa colo-

nelului Gheorghe Crăciun. În iulie 1957 a fost condamnat la 10 ani muncă silnică, împreună cu primul lot al partizanilor din Făgăraș. A trecut prin penitenciarele Sibiu, Codlea, Jilava și Gălați, lagărele Brăila, Salcia și Stoienestii. Eliberat în 1964 cu Decretul 411. Securitatea a continuat să-l supravegheze permanent și să-l persecute. A fost nevoit să lucreze ca muncitor necalificat, în C.A.P-uri și uzine.

DĂMBU, Vasile Șt. Născut la 9 decembrie 1911, în satul Cheud, comuna Năpradea - Sălaj. Din Brașov. Ospătar. Arestat la 22 mai 1948 și torturat la Securitatea Brașov. Condamnat la 10 ani muncă silnică (sentința 23/1943). În 1950 a fost adus la penitenciarul Gherla și supus procesului de "reeducare". A fost chinuit și bătut de: Popescu Aristotel, Lupescu Adrian, Drăguț Puiu, Vereșmorteau Nichifor, Predescu Aurel, Munteanu Ovidiu, Burcu Gheorghe, Beșchea Tiberiu și Craiu Constantin (conform declarațiilor torționarului Pușcaș V. Vasile). În seara de 6 octombrie 1950, după stingere, i s-a pus un căluș în gură ca să nu se audă țipetele și a fost torturat cu bestialitate. A murit în timpul acestei bătăi, asfixiat de propria-i vomă.

DĂNGĂ, Vasile. Născut în 1895, în Basarabia. Răpit de N.K.V.D., în 1946. A murit în lagărele din Siberia.

DĂRDĂ, Vasile. Din Reșița - Caraș Severin. Arestat în 1952. Condamnat la muncă silnică. A trecut prin lagărele de la Canal.

DĂRLĂU, Petre. Născut la 31 martie 1923. Din Arad. Tehnician. Arestat în 1953. Condamnat de Tribunalul Militar București la 4 ani închisoare. A trecut prin penitenciarele Malmaison, Uranus, Jilava, Aiud și minele de plumb Baia Sprie.

DĂRLEA, Dumitru. Comerciant. Arestat. A murit în timpul detenției, în penitenciarul Aiud.

DĂRLEA, Nagy Iosif. Născut la 10 februarie 1929, în Ungaria. Arestat. La 15 aprilie 1960 a fost condamnat la moarte. Execuția a avut loc la 15 iulie 1960.

DĂRLEA, Tiberiu. Născut la 2 februarie 1920. Din satul Galșa, comuna Șiria - Arad. Preot. Arestat în perioada 1948 - 1949, pentru "omisiune de denunț".

DĂRMAN, Gheorghe. Din Arad. Politist. Arestat la 18 iulie 1948. Condamnat la 6 ani închisoare. A trecut prin penitenciarele Timișoara și Lugoj.

DĂRZEIANU, Constantin. Preot ortodox,

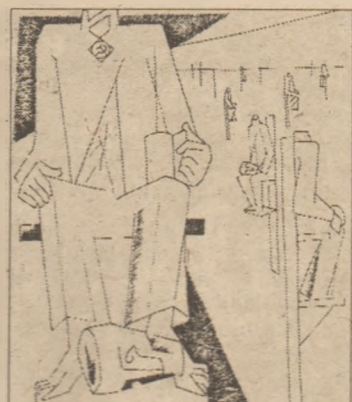
paroh în satul Băltanele, comuna Greci - Mehedinți. Arestat. Condamnat în 1951 la 3 ani închisoare.

DĂSCĂ, Andrei P. Născut la 27 ianuarie 1942, în comuna Butea - Iași. Elev la liceul "Radu Vodă" din Roman. Împreună cu mai mulți colegi (Ciomeschi Liviu, Bliderisanu George, Axente Doru, Savici Stefan și alții) a parodiat imnul "Te slăvim Românie". Arestați la 29 aprilie 1959 de Securitatea Bacău, în urma sesizării dirigintului Alecu Cojocaru. Torturați cu cruzime la Securitatea Roman și Bacău, copiii au fost obligați să recunoască și alte acuzații: asculta și comentează știrile de la posturile de radio capitaliste, comentează procesul preotului Santa Antal ca pe o înscenare și apreciază că statul este dușmanul religiei, admiră realizările tehnice ale țărilor capitaliste și bunăstarea din vremea regimului monarhic ce înfaptuise România Mare. Condamnați de Tribunalul Militar Iași la pedepse cu închisoarea între 7 și 10 ani (sentința 401/30 iunie 1939). Au trecut prin penitenciarele Jilava, Gherla și lagărele de muncă silnică din Bălțile Dunării. Grațiați după 3 ani.

DEAC, Cornel. Din orașul Victoria - Brașov. Arestat în 1953. Condamnat la 16 ani muncă silnică, pentru sprijinirea mișcării de rezistență din munții Făgăraș.

DEAC, Ștefan. Născut în 1929, în comuna Bogdan Vodă - Maramureș. Țăran. Arestat. Condamnat la 27 august 1948 la 4 ani închisoare, pentru participare la mișcarea de rezistență anticomunistă. A trecut prin penitenciarul Târgoviște și lagărul Peninsula. Rearestat în 1958. Condamnat la 17 ani muncă silnică.

DEAC, Tamara. Din București. Arestată la 8 noiembrie 1945, în timpul manifestațiilor din Piața Palatului Regal.

DEAC, Vasile-Tuldic. Din comuna Ieud nr. 170 - Maramureș. Arestat la 1 mai 1949, pentru participare la mișcarea de rezistență anticomunistă. Condamnat. Eliberat la 10 mai 1953.

DEAC, Victor Șt. Născut la 7 iulie 1904, în comuna Vad - Cluj. Din Bistrița. Calugar ortodox. Membru P.N.L. Arestat la 16 august 1952. Condamnat. A murit în închisoare, la 24 septembrie 1957.

DEACONESCU, Victor Gr. Născut la 22 octombrie 1926, în comuna Săcele - Gorj. Arestat la 15 septembrie 1958 de Securitatea Craiova (dosar penal întocmit de securistul Cebuc Alexandru). Condamnat la 5 ani închisoare (sentința 104/20 februarie 1950), pentru "uneltire contra ordinii sociale". A trecut prin penitenciarele Gherla și Aiud. Eliberat la 1 august 1960.

DEACONU, Constantin P. Născut în 1918. Din oraș Pitești - Argeș. Arestat la 5 martie 1952, pentru răspândirea de publicații interzise. Condamnat. A trecut prin penitenciarele Pitești, Jilava, Gherla și lagărul de la Poarta Albă. Eliberat la 10 octombrie 1955.

DEACONU, Nicolae F. Din Pitești. Arestat și condamnat pentru răspândire de manifeste. În perioada 5 martie 1952 - 12 octombrie 1955 a trecut prin penitenciarele Pitești, Jilava, Gherla și lagărul de muncă silnică de la Poarta Albă.

DEBOSSY, Iuliu. Născut în 1911. Comerciant. Arestat. Omorât la 1 ianuarie 1946, în timpul anchetei, la Timișoara.

DEBOVEANU, Ion. Născut la 21 ianuarie 1930, la Islaz. A urmat liceul militar la Craiova (1941-1948) până la desființarea acestuia, apoi și-a terminat studiile la liceul "Gheorghe Lazăr" (1949). În 1950, student la Facultatea de Litere și Filozofie din București, înființează împreună cu alți colegi o organizație anticomunistă pe care au denumit-o "Grupul filozofic". Este denunțat de un coleg (Grigore Bu-

toi) și arestat pentru redactarea și difuzarea unui manifest, în regiunea Oraștie - Cugir. Condamnat la 5 ani închisoare, de Tribunalul Militar București. A trecut prin penitenciarele Jilava și Pitești, lagărele Peninsula și Gherla, de unde a fost eliberat în 1955. După eliberare și-a reînceput studiile, dar, din cauza Securității prezente mereu pe urmele sale, n-a reușit să-și termine facultatea decât în 1974.

DECA, Ilie. Născut în Bucovina. Arestat la 1 aprilie 1941 de N.K.V.D., la Fântâna Alba. Condamnat la 10 ani închisoare pentru tentativa de trecere frauduloasă a graniței în România. A fost trimis în lagărele de muncă silnică din U.R.S.S.

DECEANU, Petre. Născut în 1928. Din comuna Mihalt - Alba. Student. Arestat în 1949. Condamnat cu lotul de "sprijinitori" ai partizanilor din grupul de rezistență condus de Nicolae Dabija.

DECEI, Aurel. Născut la 15 aprilie 1905, în comuna Gura Râului - Sibiu. Și-a luat licența în istorie și limba română la Cluj apoi și-a continuat studiile la Roma, Paris, Istanbul și Berlin. Și-a luat doctoratul în 1937 și în același an a fost numit secretar de presă pe lângă Legația Română din Istanbul. În 1947 a refuzat să se întoarcă în țară la chemarea Anei Pauker. A fost unul dintre fondatorii Societății Orientalistice Engleze și în 1957 a fost ales vicepreședinte. În 1955 era consilier la secția de istorie a Academiei Internaționale Libere de Științe și Literatură. Cât a stat la Istanbul a întreținut relații cu ziaristi străini, cărora le aducea la cunoștință situația din România. Până la 23 august 1947 a promovat politica lui Iuliu Maniu, iar după aceea a continuat să țină legătura cu refugiații români ce seoseau în Turcia. În 1947 a participat la devastarea sediului Consulatului Român de la Istanbul, ca protest față de alungarea Regelui Mihai și abolirea monarhiei. A activat în Consiliul Național Român condus de C. Vișoianu. Securitatea română i-a întins o cursă în Berlinul de Vest de unde a fost răpit de agentul "George" împreună cu ofițerul de securitate Vasile Turcu, trecut în Berlinul răsăritean și adus în România (același scenariu ca în cazul Oliviu-Puiu Beldeanu). A fost torturat în timpul anchetei la Securitatea din București. Condamnat la moarte de Tribunalul Militar București (1959). La 25 martie 1960, prezidiul Marii Adunări Naționale a hotărât comutarea pedepsei capitale în muncă silnică pe viață. Grațiat în 1964 cu Decretul 411. După eliberare a lucrat la Arhivele Statului și la Institutul Nicolae Iorga. A murit la 24 aprilie 1976. ■

t e a t r u

Gloria de după glorie

A FOST nevoie ca patru oameni de teatru să muncească la textul lui Noel Coward ca să-l facă demn de exigențele Naționalului bucureștean, deși autorul avea reputația unui dramaturg îndemânatic, bun cunoscător al sferelor și regulilor scenei... dar, nu toate reputațiile rezistă când le iei la bani mărunți. Idee greu de acceptat când e vorba de propria carieră, dar atât de lesne de aplicat statuilor altora. În fine... A rezultat un text limpede, cu loviturile de teatru bine drămuite, cu evoluții oscilând abil între previzibil și surpriză. Toate apropierea care se pot face între rolurile interpretate și propriul destin al actrițelor din echipa de "senioare" sunt valabile până la un punct: în piesă, artistele britanice nu mai joacă și locuiesc acum la un cămin-azil de bătrâni special; interpretele lor din România joacă, dar Casa Artiștilor este încă o promisiune. Reiese însă limpede că, în confruntarea cu vârsta – acceptarea sau respingerea ei – sistemul, afilierile politice, valuta în care ai fost plătit sunt doar elemente formale. Condițiile exterioare contează, însă și casa unde actrițele britanice își trăiesc așteptarea din anticamera morții le oferă o ambianță confortabilă. Toaletele țin de eleganța vremurilor trecute. Rămân problemele universale: boala, gloria însoțită de uitarea aferentă, diferențele între fostele vedete și fostele "purtaoare de tava", capriciile, eșcurile cu bărbații și copiii și chinuitoarea întrebare, dacă a meri-

tat. Nostalgia după viața care s-a dus, zădărnicia vieții care este, permanenta iritare stârmită de semnele de decrepitudine ale partenerelor de azil, oglindă a propriei decăderi, sunt liantul acțiunii comune. Meritul principal al regiei mi se pare a fi construcția și dinamica acestui grup alcătuit din individualități, armonia corului și felul cum cântă în surdină când trebuie să se audă soliștii, minuția elaborării pentru partiturile solo, strădania, de-abia acoperită, de a da tuturor satisfacția aplauzelor la scenă deschisă. Desigur, această tratare duce la scăderi de ritm, momente de așteptare și de regroupare, dar publicul nu se plictisește când i se oferă feluri de mâncare frugale, pentru că știe că urmează un desert delicios.

Viața pensionarelor permanente este determinată de intervențiile decisive ale lumii din afară, pe care ele nu o pot influența. Ar putea fi o tragedie a claustrării, dar este doar o elegie a petalelor căzute. Central este conflictul dintre două foste dive, care nu-și vorbesc de o viață; ele se explică și se împacă pe parcursul celor trei ore de spectacol: Ioana Bulcă și Simona Bondoc compun abil relația dintre prezent și trecut, luciditatea de acum și pasionalitatea de atunci, competiția internă dintre dorința de a învinge și sentimentul acut că batalia e inutilă. Din tot grupul, ele sunt cele mai marcate de condiția de vedetă și mi se pare că țin de performanță felul cum ambele joacă jocul. Pentru personajul interpretat de Raluca Zamfirescu, jocul secund devine o a doua natură și Sarita Myrtle se cufundă cu voluptate în nebu-

nie, actrița izbutind de minune să sugereze că este și nu este ne bună, că slăbiciunea ei de minte este o formă prin care dobândește puterea asupra celorlalți. La vârsta asta a avea putere înseamnă a ține se da atenție. Simetric, delirul normalității, este marcat de personajul jucat de Tamara Buciuceanu: o fostă dăenă, bine înfiptă cu picioarele pe pământ, veșnic nemulțumită și știind să transmită starea de culpă, ea își construiește toate intervențiile pregătind spectacolul celei de pe urmă apariții în fața oamenilor, fie ei colegi sau spectatori. Dincolo de procedeele comice, există, de astă-dată, în jocul actriței un fior superior, dat de dialogul cu vocea neauzită de noi, de familiaritatea cu limbul nevăzut. Rodica Popescu Bitănescu, identificându-se cu eterna țată a tuturor culiselor din lume, dozează obsesia egoistă și interesul pentru ceilalți, într-o formulă comică unde exhibiționismul ține locul trăirii. În câteva intonații acute și mișcări discrete, Sanda Toma dezvăluie ingenua și îi descrie ruina. În această ambianță a firescului, Ileana Iordache, Catița Ispas Berceanu, Aimée Iacobescu adaugă semitonurile necesare tabloului de gen. Bărbații – Mihai Fotino, Liviu Lucaci, Liviu Crăciun – se adaugă acestei lumi a femeilor cu delicatețe și compasiune. Olga Delia Mateescu supraveghează energic și agitat desfășurarea evenimentelor: știe că eficiența ei e limitată, dar nu trebuie să lase să se vadă; Cesonia Postelnicu înfațisează nu doar alternativa tineretii, ci și pe cea a neputinței comunicării. Personaje menite să explice prin contrast sau prin simetrie evoluția tramei interpretează cu devotament pentru cauza comună Silvia Năstase, Raluca Petra, Ecaterina Nazare.

Se poate spune că alături de adaptorii și autorii versiunii scenice, regia și actorii au făcut mult pentru Noel Coward. Nu l-au transformat într-un geniu, dar i-au demonstrat talentul. Întrebarea e dacă a meritat.

Magdalena Boiangiu

ASTEPTÂND LA ARLECHIN de Noel Coward. În românește de Dana Lovinescu. Adaptare de Radu Beligan și Liviu Dorneanu • TEATRUL NAȚIONAL "I.L. CARAGIALE" • Data reprezentației: 23 februarie 2002 • Regia și versiunea scenică: Ion Cojar • Decorul: Liliana Cenean, Ștefan Caragiu • Costumele: Janine • Distribuția: Rodica Popescu Bitănescu (Bonita Belgrave), Ileana Iordache (Cora Clarke), Sanda Toma (Maud Melrose), Simona Bondoc (May Davenport), Catița Ispas Berceanu (Almina Clare), Aimée Iacobescu (Estelle Craven), Tamara Buciuceanu Botez (Deirdre O'Malley), Liviu Lucaci (Perry Lascoe), Olga Delia Mateescu (Sylvia Archibald), Mihai Fotino, Victor Moldovan (Osgood Meeker), Ioana Bulcă (Lotta Bainbridge), Silvia Năstase, Amalia Ciolan (Dora), Raluca Petra (Doreen), Raluca Zamfirescu (Sarita Myrtle), Cesonia Postelnicu (Zelda Fenwick), Dr. Jevons (Liviu Crăciun), Ecaterina Nazare (Topsy Basckerville).

Cartea de teatru

Fenomenul "Piatra-Neamț"

I N BIOGRAFIA marilor noștri actori și regizori nu se poate să nu găsim momentul T.T. Adică, acela al Teatrului Tineretului. Dincolo de istoria care a reținut în dosarele ei secvențe importante din cele patruzeci de stagioni desfășurate la Piatra, există o memorie sentimentală a locului pe care încă o mai alimentează, cu farmec, poveștile, legendele, amintirile celor care au poposit acolo. Dacă lenea nu ar fi atât de mare și esența ei atât de tare și am putea să-i venim de hac, atunci ar trebui scrisă o carte despre T.T. așa cum l-au văzut și îl văd Andrei Șerban, David Esrig, Radu Penciulescu, Cătălina Buzoianu, Silviu Purcărete, Alexandru Dabija, Alexandru Darie, Alexandru Tocilescu (cîți de Alexandru!), dar și Horațiu Mălăele, Coca Bloos, Oana Pellea, Maia Morgenstern, Carmen Galin, Ana Ciontea, Paul Chiribută, Mitică Popescu, Valentin Urițescu... Doamne, o listă mare, ce pare că nu are sfîrșit! Mai sînt încă nume importante care se leaga și sînt legate de Piatra-Neamț, locul minunat, și în afara legilor de atunci, în care energii speciale și clocoțitoare se întîlneau, își amestecau esențele în diferite trupe, distribuții, spectacole, iar repetițiile au însemnat suspendarea într-o stare de grație, greu de priceput pentru ochii străini și cu atât mai de neînțeles astăzi. Teatrul a fost spațiul major al unor existențe artistice majore.

În 1998 s-au împlinit patruzeci de ani de la înființare, un timp care se învîrtește turbionar în jurul cuvîntului "incredibil". Corneliu Dan-Borcia, ultimul mohican și cel din urmă director, deocamdată, credibil, a scos o carte în care sînt strînse, cronologic, stagiunile din 1958 pînă în 1998, cu fișe complete. Un instrument simplu, dar util oricui interesat să cerceteze sau să consulte istoria teatrului, concentrată în date și nu în comentarii. Anul acesta a apărut și o carte de autor: Cristian Livescu și *Ascuns într-o lojă* ("o istorie, pe alocuri sentimentală, a Teatrului Tineretului din Piatra-Neamț"). Sînt multe informații, aprecieri critice, scurte interviuri nu întoideaua suficient ordonate și coerent structurate de Cristian Livescu, purtînd, uneori, balastul unui limbaj șablonard. Pe ici, pe colo, se fac observații și demonstrații în absența unor date riguroase și, de aceea, se strecoară generalizări și mai puțin contribuția personală. Există și un paradox. Cartea este prima care are ca subiect Teatrul Tine-

retului. Acesta este un merit absolut indiscutabil. Cuprinsul se bazează pe "momentele" fundamentale ale celor patruzeci de ani, numele regizorilor care l-au creat dînd și titlul majorității capitolului. Din punctul de vedere al lui Cristian Livescu, raportarea decisivă pentru teatru este Andrei Șerban, *Înainte și după "Sicuan"*, fiind un prolog în care se intuiește modul de receptare al autorului. Cartea este și nu este o istorie așa cum se anunță în subtitlu. Delimitarea "pe alocuri sentimentală" este, în fond, o precauțiune binevenită. Autorul nu folosește neapărat instrumentele unui istoric. Este mai cu seamă preocupat să-și strîngă într-un volum, "marfa" scrisă în decenii. Rezultă însă și un fel de recuperare a trecutului T.T.-ului din materialele, cele mai multe republicate, pe care

Cristian Livescu, *Ascuns într-o lojă*, 2002, Ed. Nona/Ed. Crigaru, Piatra Neamț, 361 pag., f.p.

Cristian Livescu le scria în *Ceahlăul*. Există și completări inedite, fragmente dintr-un jurnal, care mi s-au părut interesante, acelea în care contribuția o aduce scriitorul și eseistul, și nu cronicarul prizonier al unei atitudini și percepții provinciale, prăfuite, tributare unor scheme. Călătoria pe care Livescu ne-o propune să o facem de la Andrei Șerban pînă în actualitate, chiar dacă adeseori este monotona, nu tocmai provocatoare și suferă de dorința exhaustivității (adică a includerii celor mai multe din textele publicate și în *Realitatea nemțeană*, *Antiteze*, *Monitorul de Neamț*) are o calitate peste care nu putem trece. În afara singularității ei. După ce i-ai închis paginile, trezește în cititor imaginile unor spectacole, figuri, forfota unui spațiu atât de special, te lasă să trăiești, să "miroși" o atmosferă care încă îi obsedează pe toți cei care au născut-o și întreținut-o. Tristețe, tinerețe, exuberanță, întîlniri unice, un oraș, o cetate cu un reper extraordinar: Teatrul Tineretului.

Marina Constantinescu

Anatol VIERU

Fragmentarium

Răsfoind hârtiile rămase de la soțul meu gădesc o mulțime de însemnări ale unor gânduri notate instantaneu, pe câte o foaie disparată, pe o margine de ziar, pe bilete de intrare sau programe de concert. Evident, nu erau destinate tiparului. Dar cred că tocmai prin forma lor brută, nefinisată, de notații personale, asemenea însemnări disparate se pot constitui în mărturie asupra framântății vieții interioare a soțului meu, adăugând astfel câteva noi trăsături la portretul compozitorului Anatol Vieru.

Nina Vieru

De unde vine frumusețea culorii bogate a frunzelor? E ceva în sine – senzații – sugerarea unei lumi întregi – ce ?

< 1944 >

Ce epocă! În care muzica nu se toarnă dintr-o bucată, ci bucată cu bucată.

< 1951 >

Suntem în era "gândirii avansate și riguroase", dar artiștii mai pot scrie naiv și retrograd despre aer, pământ, foc și apă.

Mirarea cunoașterii și recunoașterea necunoașterii - acestea sunt cele mai importante sentimente ale filosofului.

Timpul merge numai înainte. Când te uiți înapoi, timpul te transportă înainte cu spatele. Aceasta ne înnebunește. Există vreun leac ? Nu e aceasta numai o parere?

< 25 iulie 1970 >

Din teoria mulțimilor:

Omul este ceea ce este – intersectat cu ceea ce crede el că este.

Cuvinte tabu pe care le rostim greu, pentru că a rosti înseamnă și a crea, ceea ce ne aduce în față realitatea noțiunii.

Gândul e totuși mai palid decât cuvântul, care e materie și lovește urechea.

Distanța dintre oameni (inevitabilă sau cultivată de oameni) duce mereu la fetișizări; presupunem mai mult decât este, în timp ce ignorăm date pe care nici nu le bănuim.

Dacă poți, fii misterios în claritate.

"Antijurnal"? (cochetărie Blandiană) "Anti-memorii"? Orice fenomen are în el propriul său "anti". Chiar și cadavrul, în măsura în care e viu.

< iunie 1969 >

Simțim mai puternic tragedia ireversibilității timpului atunci când e vorba de viața oamenilor.

Ideea de a stăpâni propriul corp (care este atât de folositoare omului, care stă la baza Yoga, care este temelia medicinei ce consideră corpul nostru ca o parte a universului) presupune corpul ca ceva străin de noi, sau cel mult ca o parte din noi. În această privință nu ne-am mișcat nici cu un pas înainte după Socrate.

Considerăm stăpânirea corpului sănătos ca ceva natural și atunci corpul mai face parte din noi.

...Dar când nu-l mai putem stăpâni ? Atunci corpul nu mai e "noi", ci ceva străin, contra noastră.

Și iar trebuie să revenim la Socrate, la nemurirea sufletului ca alternativă la inexistența lui.

A simți sunetele unei muzici ca străine de piesă... În felul acesta și timbrurile clasice devin un obiect nou.

Vezi Erik Satie.

Vine o vreme când în fiecare om recunoști pe toți ceilalți. (Când moartea unuia e moartea tuturor; când nașterea unuia e ca nașterea tuturor; dar această paranteză e un neadevăr ; cine simte așa, nu mai poate trăi).

Când scrii o compoziție nouă, vrei ceva. Fără să vrei ceva nu poți și nu are rost să scrii. (Când vrei, nu știi cum vei face-o. După ce știi, și ai făcut, nu mai ai de ce s-o faci din nou).

După ce ai făcut, constăți că ai făcut altceva decât ai vrut. (Dar fără să fi vrut *acest* ceva, nu ai fi făcut *acest* altceva).

Artistul nu știe exact ce face. Poate că așa e omul îndeobște, în acțiunile mai complexe! (Implicațiile vieții sunt neprevăzute! Deoarece o operă izbutită e mai bogată în consecințe decât în intenție.) (Acest text a fost scris pe trei jumătăți de bilete pentru Sala Palatului în 6 octombrie 1968.)

A da importanța excesivă accesibilității înseamnă a desconsidera muzica și ceilalți factori ai valorii. Înseamnă a desconsidera însăși accesibilitatea, fiindcă dacă ți-e indiferent cum obții accesibilitatea, atunci însăși accesibilitatea nu face doi bani.

< 25 aprilie 1970 >

Sunt nemulțumit de mine dar sunt mulțumit de viață.

Un om mărginit face o muzică mărginită.

Elementele adunate au fost "înghetate" statuar și apoi fără milă unele din ele au fost părăsite în cioplirea statuii.

(Omul adună și trebuie să știe mereu a fi gata să renunțe la ceea ce ostenește, în numele unei trepte mai înalte).

< februarie 1969 >

Emisiunea Beethoven la radio (Sfintirea Casei, Lieduri, Romanța în sol, Bagatele). Îmi place enorm. Într-adevar energia creatoare este deasupra "euforiei" sau dramei. Dar oare această înseamnă umbrirea eticii? În muzică îmi place omul, care, se știe că a fost moralist (tolstoian).

< 2 martie 1972 >

În tempo lent Bach și Chopin câștigă în frumusețe; Beethoven pierde la lectura încetinită.

Originalitatea cu orice preț! În secolul XX căutarea ei a devenit căutare paroxistică. Semnătura autorului capătă pregnanță mai mare decât însăși opera.

Veșnicia este efemerul adus la valoarea continuului.

Cât mai repede scrie-ți impresiile despre Paris:

- fascinantul – curva dulce cu mărgăritărea de Mai – înainte de a te înfășura el cu miere pe la urechi –

Sat uriaș – iluzii de becuri, lumini și apă care curg la vale pe albia Sâmbetei –

Aseară am făcut o baie de librării. Feerie a cărților și suspendare a timpului. Ieșind dintre cărți, nu mai știam când și unde mă aflu. Ceața de catifea a ochilor mei obosiți s-a ridicat și a devenit rouă. M-am plimbat încet (între orele 20-23) prin Saint Germain, Rue du Bac, Rue des Pyramides și până acasă – purificat.

< 2 iulie 1970 >

Nimic mai bun decât să fii tu însuși.

- când singura ta salvare ești tu - atunci aceasta este într-adevăr forța ta imensă (când este unică – prin dezamăgire și disperare – ea devine semetie de neînvins).

Peste toate valorile, simt Voinea – deasupra ei Morala. Morala nu poate fi explicată decât printr-o forță care este deasupra, și de esența religioasă.

O, farisei, farisei - duplicitate joasă și susă, rafinată și grosolană, - torent de vorbe, de priviri furișe, la pândă – joc de șah.

- Ce bine e să domini acestea inclus într-un punct incasabil și inexpugnabil.

Umilește-te tu însuși și domina totul de acolo.

Fii necruțător și inofensiv, lasă-i să joace hora.

< 27 iunie 1970 ? >

Secundele cele mai fascinante sunt acelea în care auzi zumzetul viitoarelor tale lucrări.

Atunci o mare stăpânire de sine pune stăpânire pe tine.

< 6 iulie 1970, Paris >

Ars Nova și Beethoven

Ars Nova – inovații grefate pe un teren lipsit de forța centripetă (gravitație).

Beethoven - inovații grefate de un spirit fecundator pe un teren fertil plin de gravitație – dus însă de Beethoven pe noi orbite.

În perioadele de Ars Nova inovațiile sunt facilitate de slăbiciunea interioară a artei, care prezintă oarecare incoerență (fie din cauza unei naturi noi, insuficient constituită, fie din cauza unei naturi vechi, ce și-a trăit traiul și se descompune).

În sec. XX Ars Nova din ambele motive: arta veche și-a trăit traiul; sollicitatea extremă este foarte presantă; arta nouă nu este încă suficient constituită ca o nouă natură autonomă.

< 2-3 februarie 1970 >

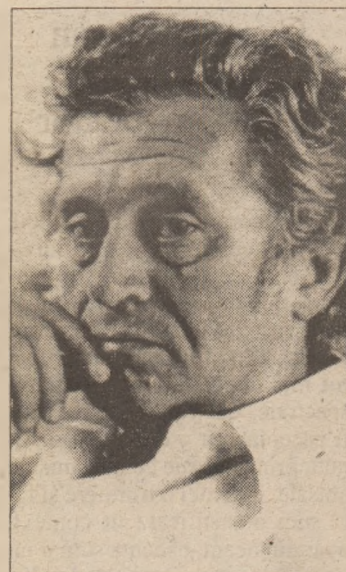
Nu-mi pun problema de a "formaliza" intuițiile mele (în sensul matematic); a le formaliza înseamnă a le transforma în artă, adică în formă, în materie artistică.

Arta nu ilustrează intuiția (filosofică, poetică etc.). Ea trebuie să fie "grea" în sensul fertil, matern – de această intuiție.

Tehnica ei trebuie să încorporeze în ea (nu să ilustreze) problematica;

Ca muzica să nu fie literatură, trebuie ca nu numai întregul ci fiecare particulă (ca și în hologramă) să reflecteze imaginea de ansamblu, să aibă funcție (cât mai multă informație) genetică.

Artistul se plimbă pe domeniile intuiției și rațiunii. Busola - intuiția. Nu-mi pun pro-

blema dacă e literatură sau muzică sau filosofie : imaginația mă stimulează; nu știu dacă realizez ce mi-am propus și nu mi-e frică să realizez altceva. Înainte de toate - o energie creatoare.

...Totodată însă, risipa e mare; în afară de faptul că multe străluciri sunt false, în drumul spre realizare al potențelor reale, se pierde uneori prea multă energie. Drumul artei, știm, este un drum greu – legat de muncă, ispite și sacrificii.

De ce, e greu de spus. Stimulențele și dificultățile în artă își au rolul lor pozitiv dacă acestea se găsesc în cantități rezonabile.

Ceea ce rămâne dureros și de neîmpăcat în desfășurarea istoriei ca și în Biblie: nimicirea unui suflet este o infinitate.

Pentru "remedierea" a ceva sunt omorâți n oameni; lucrurile "se remediază", dar oamenii sunt loviți și omorâți.

Au dreptul oamenii să decidă aceasta?

E întrebarea lui Dostoievski și Mahler. Tulburătoare și insolubilă.

< 2 iulie 1970 >

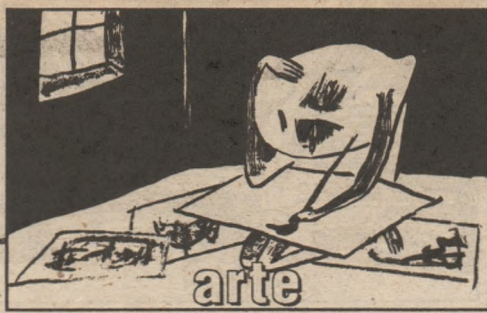
Fiecare om are un gîngur din care soarta rupe bucăcișcă cu bucăcișcă. Pierderea finală e aceeași.

Amiciția întretine înfăptuirile laolaltă și faptele împreună întăresc amiciția. Ce e mai presus, amiciția sau înfăptuirile laolaltă? Nu merită oare amiciția a fi fetișizată?

În politică vuietul oamenilor se aude uneori chiar lângă ureche, dar de cele mai multe ori departe, ca zgomotul surd (plin de energie, însă potențială și inoperantă) al oceanului.

Este bine sau rău? Sau e nici-cum ?

Abstracțiunile în artă trebuie suferite și ele. Ca și ceramica (oricât de glaciale ar fi) ele trebuie să fie arse mai întâi în cup-tor. ■

Camelia Crișan Matei, martor și agent provocator

NTR-O lume butaforică, animată de cortine, efecte scenice și grile care individualizează și compartimentează spațiile, personajele Camelliei Crișan Matei sînt niște actori ambigui, în plin exercițiu al unui rol nici el foarte clar. Anatomii spectrale, dacă paradoxul poate fi acceptat, cu o dimanică susținută prin cine știe ce mecanisme abisale, fără nici o trimitere și fără nici o justificare în context, apar din neant, execută sumar un ritual în pustiu și apoi se dizolvă într-un colectivism fără speranță. Individul se repetă, identitatea lui pierde înghițită de fiara multiplicării, amorful se insinuează și înflorește pînă la grotesc. Fără crispări de coșmar, așa cum pot fi ele citite în imageria apocaliptică, dar și fără lejeritatea voioasă a eposului folcloric, aceste scenarii curg dinspre Eden spre Istorie și dezvoltă traseul entropic de la Creație la creatură. Cu tușa ei fermă, atentă la materialitatea culorii și interesată în special de tonurile crepusculare, dar și cu marea sa putere de individualizare a formei, Camelia Crișan Matei este, în același timp, un martor și un agent provocator. Ea contemplă, inițial cu o aparentă neutralitate, marile spectacol al decăderii, eșuarea în retorica unui efort fără consecințe și însingurarea într-un cosmos potrivnic, pentru ca, mai apoi, să transfere totul în registru moral și să valideze dezordinea și suferința existențială ca trepte inevitabile către o reconstrucție spirituală. Teatrul grotesc și cirul mundan, cu toată mișcarea lor stereotipă și cu întreaga viermuială de chipuri, atitudini și expresii exterioare, nu sînt decît o jumătate a lumii, partea ei de jos, în care stăpînă este materia cu toate inconsistențele, capriciile și extazele ei de o clipă.

În partea cealaltă, în oglinda spirituală pe care pictorița o plimbă peste chipul acestei lumi, vulnerabilitățile dispar, contorsionările se duc și ele, iar tensiunile mutilante se resorb. Gloata de trupuri goale devine ceată de sfinți, stereotipia anatomică se preschimbă în hieratism, după cum întreaga expresie a chipurilor se rezumă la privire și, în particular, la ochi. Tușa însăși se diafanizează, substanța cromatică se evaporă și ea, iar în locul lor apar linia, punctul și emulsiile transparente. Viziunea grea, încărcată de sevele imanenței și, în ultimă instanță, tipică pentru o privire de pictor, este radical înlocuită cu una de grafician. Golul capătă o pondere covârșitoare, aerul circulă nestingherit prin interstiții, iar muzicalitatea com-

pozițiilor, cu ritmurile ei impalpabile, excită eterul și îl pregătește pentru întîlnirea cu marile armonii. De la materie la semn, de la pictură la radiografie, de la observație la aspirație și de la păcat la mîntuire, iată un itinerariu moral și o posibilă definiție pentru arta Camelliei Crișan Matei.

Corneliu Răducu și dizolvarea în lumină

ÎND Corneliu Răducu a sosit în Călărași avea douăzeci și nouă de ani. Era bine clădit, calca sigur, iar părul negru, barba stufoasă și căutătura mai mereu încruntată îi dădeau un aer puțin exotic, de turist inadapdat și gata oricînd să înceapă o nouă experiență. Turismul s-a transformat, însă, rapid, în navetă pe ruta Călărași - București, via Ciulnița, și a sfîrșit ca o formă de captivitate asumată. Au trecut de atunci peste douăzeci de ani. Părul i-a încărunțit, barba are și ea o nobilă tentă gri-argintie, iar încruntarea din privirile de altădată a căpătat astăzi o ușoară notă de melancolie. Atunci era un tînrăbizar și un străin cu accente tari, al cărui portret oscila ambiguu între Marx și Brîncuși, acum el este un bărbat matur, un personaj fără de care peisajul artistic al Bărăganului ar fi de neconceput și un artist cu o identitate sigură. Lumea în care s-a adăpostit, la început întîmplător, dar mai apoi spre a confirma o necesitate profundă, i-a oferit încetul cu încetul întregul set de evenimente pe care sensibilitatea sa îl căuta poate inconștient. Aici pictorul a descoperit marile armonii cromatice, tonurile egal saturate, misterul grațios al transparentelor și coexistența elementelor în starea lor pură. Apa și aerul, focul și pămîntul s-au metamorfozat sub privirile sale și au căpătat o expresie nemijlocită în nenumărate compoziții peisagistice. Dintre toate, însă, Răducu a reținut stările fluide și eterice, formele care au învins gravitația și au dobîndit o natură imponderabilă. Obsesia peisajului a devenit o obsesie a raporturilor, a dialogului cromatic, a relației pure într-un sistem vizual care a nimicit nenumărate variante ale mimetismului. Tacit, privirea s-a transformat în contemplație, formele naturale în semne ale unei realități superioare, iar imaginea convențională a tabloului în pretext pentru o lectură în cod spiritual. Floarea soarelui, cu spectaculosul ei potențial expresiv, s-a topit într-un ceremonial de forme și culori care trimite mai degrabă la marile ceremonii liturgice decît la peisagistica de primă instanță. Coroana de lumină s-a preschimbă în aură, verticalitatea în levitație

și lanul în procesiune mistică. După cum bietele sperietori de ciori, atît de banale și de anonime în orizonturile agrariene, au devenit dintr-o dată figuri tragice, rudimente ale unei mitologii abisale și personaje care-și trăiesc, sub imensa anvelopă a cerului, nesfîrșita tristețe a solitudinii.

Întîlnind lumea halucinantă și copleșitoare a cîmpiei, Corneliu Răducu nu s-a lăsat sedus de anecdotică ei diurnă, ci a încercat, de multe ori cu prețul unei

chiderii. De la oul primordial la mediul intrauterin, de la corporalitate la configurația locuinței, de la habitat la universul însuși, trăim în fatalitatea și în civilizația cutiei. Asemenea păpușilor rusești care se conțin una pe cealaltă, într-o succesiune a formei definite cu vidul dinlăuntru, lumea însăși este un ineputabil depozit de cutii. În interiorul etanș sau în cavitatea deschisă, în geometria rigidă ori în conturul abia sugerat, ea stochează și promite o infinitate de

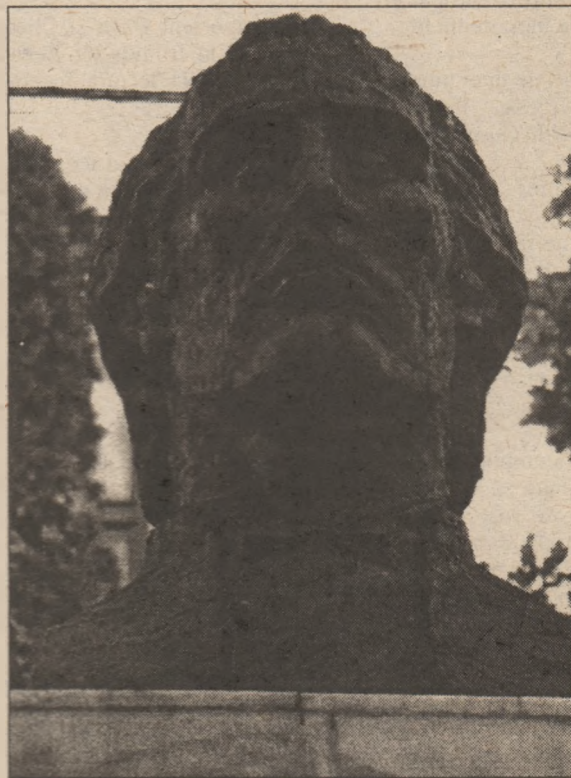
șire, și încă multe altele care nici nu mai încap în vreo definiție, au fost des investigate de artiștii români de la Ion Bîțzan pînă la Petre Lucaci ori la Alexandru Nestor. Spre deosebire de aceștia, și de toți ceilalți pe care nu i-am mai amintit, Maria Rus Bojan alege cutia frustă, impersonală și fără amintiri proprii, dar ale cărei disponibilități trec dincolo de simpla evocare culturală. Ea devine, prin sine, prin conținut și prin context, o reprezentare a lumii însăși în care

În loc de cronică plastică

de Pavel Șușară

Artiști în penumbră

Vasile Rizeanu, *Eminescu*

insistențe utopice și cu un sentiment al zădărniceii, să citească în profunzimile ei mesajul unei existențe exemplare. Dar ceea ce a reușit să facă pînă acum continuă să rămînă acoperit de taină. Pentru că discreția, scepticismul și circumspecția artistului sînt la fel de mari pe cît de puternică îi este nevoia de a se exprima.

Maria Rus Bojan sau despre cutiile lui Pan

PRIVITĂ dincolo de funcții și de utilități, cutia este o metaforă a reclusiunii și, în același timp, a des-

Vasile Rizeanu, *Luchian*

semnale și de informații. Natura frustă, cu întreaga sa energie formativă, dar și creațiile deliberate ale practicii umane, se întîlnesc și fuzionează în profunzimea insașiabilă a cutiei. În fața unei asemenea provocări, artistul plastic nu avea cum să rămînă indiferent. El a descoperit cutia ca principiu și ca obiect, i-a evaluat expresia și i-a presimțit misterul, după care a consacrat-o cu aceeași îndreptățire în lumea formelor și în aceea a bunurilor simbolice. Cutia temporală, desprinsă din istoria colectivă și din memoria individuală, cutia ca spațiu ludic și ca spațiu de rezonanță al luminii și al culorii, cutia aseptică și calofilă care-și exhibă propria desăvîr-

natura și artificialitatea se întîlnesc, se conjugă și se contopesc. Obiectul se transformă în receptacol, interiorul în microunivers, detaliul umil sau glosa pe marginea kitschului în semne ale unei inteligente ironii și ale unei irezistibile duioșii. Scoase în exterior, rătăcite în peisaj și afundate în vegetație, aceste cutii perturbă polemic inerțiile spațiului, după cum aduse în interior, integrate în corpul unei cutii mai mari, ele reduc la scară ampla respirație a lumii elementare și invocă patetic un paradis pierdut. În interiorul lor, alături de culori și de imagini construite, natura însăși se insinuează cu propriile sale forme și cu implicite ei energii. Maria Rus Bo-

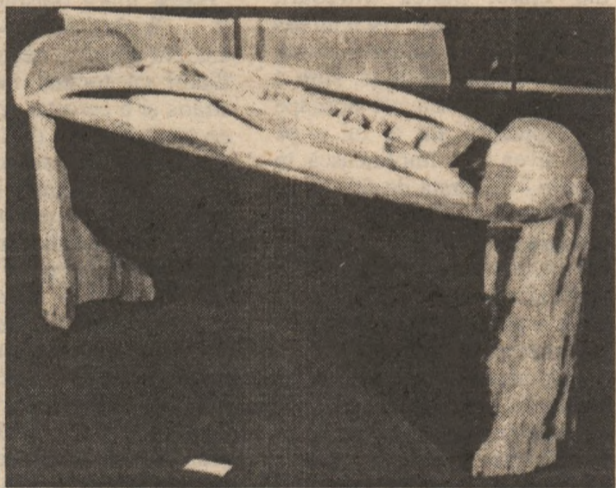
jan regizează cu multă subtilitate acest spectacol ambiguu și reinstalează tacit un nou echilibru: între natură și cultură, între amorf și geometrie, între meditație și joacă, între cutie ca obiect derizoriu și *cutie* ca metaforă a captivității și a speranței.

Vlad Ciobanu sau aspirația spre clasicism

NAINTE de a fi cunoscut cu adevărat ca artist, Vlad Ciobanu este cunoscut ca personaj pur și simplu și ca personaj cultural în egală măsură. Vocea sa profundă și so-

Vlad Ciobanu, Trecere

nul alături de sculptură, oferind, dintr-o dată, un spațiu de referință mult mai larg și o bază de discuții diversificată și ea în consecință.

Și, de la bun început, trebuie amintit faptul că desenul reprezentă, pentru Vlad Ciobanu, un nivel de sine stătător, că el nu se găsește într-o poziție de subordonare față de sculptură, după cum nu este nici un simplu moment pregătitor pentru lucrarea tridimensională. El este desen pur și simplu, complex ca proiect și variat ca expresie, acoperind cam întreaga plajă de la stilul grafic, sec și oarecum maniheist prin cultivarea polarității, până la compoziția elaborată, amplă ca desfășurare, și de aici mai departe până la pictura propriu-zisă, pe care n-o mai leagă de grafică decât, poate, problemele de tehnică. Oscilând între monumentalismul imaginii și grija pentru detaliu, între pura expresivitate și retorica intrinsecă a motivului, Vlad Ciobanu sugerează și cel de-al doilea nivel al diversificării deja amintite; acela formal, care determină, până la un punct, chiar anumite oscilații stilistice. Expresia seacă, aproape rigidă, din lucrările mai acuzat grafice, își pierde orice relevanță - și chiar orice amintire - în spațiile subtil construite cromatic în care, concomitent cu exprimarea unui

lirism spontan, dispar crispările de a spune lucruri cu orice preț importante.

Chiar dacă diferită în esență, sculptura se înscrie și ea cam în același scenariu. Diversitatea ei materială și formală arată, ca și în cazul desenului, dacă nu o instabilitate a proiectului, oricum o anumită grabă de a răspunde unor puternice solicitări interioare. Modelator și cioplitor în aceeași măsură, de altfel gipsul, bronzul și lemnul au în preocupările sale o prezență aproape egală, Vlad Ciobanu încearcă să imprime fiecărui material, prin tehnicile specifice, forma optimă care derivă din însăși natura lui. Dar dacă îi lipsește ceva sculptorului sau, dacă nu-i lipsește, el nu și-a identificat-o în-

că, este imaginația ușor frivolă, bucuria ludică de a descoperi, în materia moartă, sămînța vie a unei combinații imprezibile. Vlad Ciobanu pare ușor speriat în fața virtualității formei și atunci o alege pe cea mai puțin riscantă și cu șansele cele mai mari de a fi acceptată. Rezultatul este o permanentă aspirație spre clasicism, spre forma viguroasă și așezată ferm, în pofida faptului că acest vis cere mari sacrificii, de imaginație și de spontaneitate în primul rînd.

Vasile Rizeanu, între clasicism și modernitate

INTR-UN anumit punct de vedere, sculptura lui Vasile Rizeanu trebuie privită în perspectiva relației sale cu Ion Lucian Murnu, remarcabil profesor și artist, dar, din păcate, astăzi aproape uitat. Este util și interesant acest exercițiu al receptării, nu pentru a se stabili filiații mecanice sau prelungiri formale între profesor și student, ci pentru a circumscrie mai exact un filon de sensibilitate și o anumită morală a creației, greu de găsit în altă parte în aceleași coordonate. Seriozitatea, profesionalismul și discreția sunt, din punct de vedere comportamental, caracteristicile cu precădere vizibile ale acestei familii spirituale, iar marea disponibilitate a formei plastice, într-o viziune impresionistă țirzie, de a negocia cu lumina și, mai apoi, de a-i folosi deplin enormul său potențial expresiv, este componenta care ține de viziunea artistică și chiar de amprenta stilistică. Asemenea lui Vasile Gorduz, un alt strălucit descendent al școlii lui Murnu, Vasile Rizeanu păstrează și astăzi un interes real pentru suprafață, pentru apropierea de volum și de interioritatea formei printr-o irepresibilă bucurie a tactilității. Componenta figurativă a sculpturii sale, în speță portretistica - portretul lui Eminescu, al lui Luchian etc. - păstrează încă vie și proaspătă fragmentarea impresionistă, cea fărîmițare a suprafeței printr-un modelaj nervos și sensibil, dar acest lucru nu se întîmplă nici gratuit și nici ca o fugă în detaliu din fața responsabilității în fața volumului. Această grijă pentru suprafață marchează, de fapt, o modalitate subtilă de a marca și sublinia tocmai autoritatea și prestanța volumetricii. Marcarea pregnantă a exteriorității prin jocurile de lumină și umbră, vibrația privirii simultan cu schimbarea unghiurilor de percepție, adică factorul material și cel subiectiv deopotrivă, trimit direct către profunzimea formei și către definiția modelului. Por-

tretul lui Luchian, de pildă, modelat nervos și sensibil pînă la pulverizarea suprafeței și la mișcarea, aproape tactică, a anvelopei de aer, sugerează pregnant dramatismul personajului și descrie cu o maximă putere de sugestie componenta lui morală și psihologică. În ceea ce privește portretul lui Eminescu, deși tratat și el cu multă sensibilitate și modelat în aceeași perspectivă de factură impresionistă, gesturile sînt însă mai largi și suprafețele mai calme, fapt care dovedește o altă atitudine față de model și o altă manieră de a caracteriza personajul. Atunci cînd interesul sculptorului se mută pe construcția abstractă și nonfigurativă, adică atunci cînd problematica volumului se schimbă, aceleași schimbări se operează și la nivelul suprafeței. Ceea ce înainte era neliniștit și rugos, devine acum de un calm aproape clasic. Numai că, în esență, raporturile rămîn aceleași. Dacă în figurativ suprafața captează lumina prin fragmentare și prin vibrație, în cazul construcțiilor nonfigurative acest proces se realizează prin polisare și prin lustruire.

Artist echilibrat și sensibil, atent în aceeași măsură la coerența întregului și la expresivitatea detaliului, Vasile Rizeanu se înscrie în acea tradiție a sculpturii europene și românești pentru care actul creator este o succesiune de afirmații, și nu o continuă tentativă de a genera crize și de a iniția rupturi. Iar acest tip de gîndire artistică și de asumare morală vine și el de undeva: din marea experiență a clasicității pe care o aducea cu sine, de la sursă, și Ion Lucian Murnu.

Vasilica Chifu și ordinea visului

PENTRU Vasilica Chifu, pictura este în primul rînd un document existențial. Departă de vuietul străzii, de convulsiile clipei și de freamătul istoriei nemijlocite, ea se concentrează exclusiv asupra propriilor sale neliniști. Amestec de exuberanță meridională și de grave disperări nordice, de jubilație și de dramatism în ultimă instanță, temperamentul său artistic este mărturia unei explozii neînterupte. Fără legături explicite cu lumea exterioară, cu realitatea episodică și cu formele constituite ale acesteia, pictorița își plasează viziunile într-un spațiu nedeterminat și deplin eliberat de coordonate mecanice. Lupta ei acerbă și toate eforturile privirii sînt deplasate undeva în cîmpul vag și imponderabil al unei lumi eterice. În acest neant cu o infinită capacitate de absorbție se con-

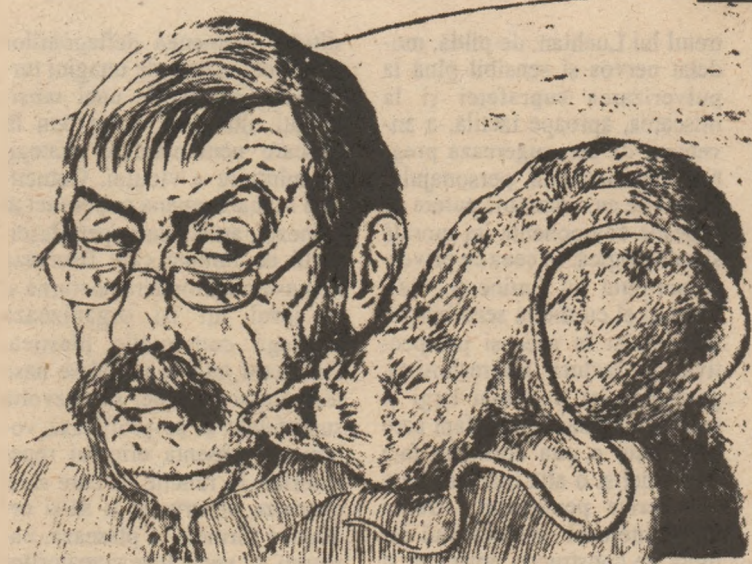
stituie, asemenea deflagrațiilor galactice, suitele de imagini turbionare, proiecțiile unei sensibilități ultragiante, și se pun în mișcare nenumăratele strategii de mîntuire a vidului. Comențind la scară umană marele act al Genezei, artista descoperă fasciculul de lumină care fisurează nemăsurata întindere nocturnă și în jurul lui își organizează întreaga construcție plastică. Din acest nucleu inițial se nasc tonurile și valorile, se dezvoltă suprafețele și se profilează volumele. Absența oricărui reper exterior, în funcție de care să-și exerseze observația și să-și ordoneze formele, o plasează, oarecum, în vecinătatea creatorilor de arhitecturi cromatice din categoria lui Teodor Moraru. Dar spre deosebire de acesta, care lucrează cu materie grea și cu derivatele unor erupții telurice, Vasilica Chifu rămîne permanent în orizontul celest și creează imagini a căror unică rațiune este starea de levitație. În această magmă diafană, plină de tensiuni interioare și pîndită etern de riscurile dezintegrării și ale resorbției în adîncă bezna inițială, se regăsesc, asemenea vieții în virtualitatea seminală, toate formele posibile ale unei lumi greu de epuizat. Ceea ce pare, la o privire sumară, simplă manifestare energetică și expresie a unui temperament neliniștit, se arată a fi, la o analiză mai atentă, actul grav al unei negocieri cu posibilul și strigătul disperat în miezul unei realități adormite. Că de la amorf la ordine și de la dispersie la structură nu este decât un singur pas, o dovedește nu numai morfologia strictă a acestei picturi, ci și vocația intrinsecă a materiei de a se coagula în imagini consacrate de către același scenariu al Genezei. De cîteva ori, în plină turbulență cromatică și în avalanșa neliniștită a tușelor, se hipostaziază, abia perceptibil sau cu o evidentă îndubitabilă, chipul uman ca o ultimă garanție că actul creației a fost dus pînă la capăt. Însă nici aceste secvențe vag antropomorfe nu deviază către observația denotativă și psihologizantă, nu părăsesc, nici măcar accidental, cîmpul pur al reveriei, ci rămîn în continuare în faza ingenuă de construcții mentale care nu fac decât să certifice imensa bogăție a virtualității. Glosînd pe marginea culorii, a construcției suficiente și-eși, a imaginarii cu materie primă pentru lumea reală, Vasilica Chifu își deconspiră, de fapt, coordonatele unei existențe morale. Desprinderea de contingent, refuzul modelului și inaderența la ordinea perisabilă sînt tot aștepta modalități de a defini o aspirație unică: spre incoruptibilitatea materiei, spre transcendența formei, spre polisemia visului. ■

Avanpremieră editorială

Günter GRASS:

În mers de rac

Günter Grass, *Autoportret cu un șobolan*

SUNT momente dramatice din existențe particulare, care nu-și pot găsi altă explicație decât banalul "istoria se repetă". În noua nuvelă a lui Günter Grass, *În mers de rac*, întâlnim personaje cunoscute din trilogia Danzigului, în primul rând pe Tulla Pokriefke (mama autorului), martorul viu al unei istorii care nu vrea să dispară în uitare-ier-tare. Desigur au existat în al doilea război mondial mari pierderi civile germane, orori și atrocități consumate de ambele părți, dorințe de război. Vina și căința asumată au împiedicat generația imediat următoare să relateze unele evenimente. O balanță ca aceasta nu se echilibrează niciodată. Și mai ales nu se echilibrează transmitând o relație ostilă din generație în generație. A încerca să o echilibrezi astfel este aberant și primejdios, este o monstruoasă. Tulla Pokriefke reprezintă un veac cu istoria lui (ca în romanul autobiografic *Mein Jahrhundert*, din 1999). Nepotul, "prins în ghearele" acestui veac, riscă să piardă adevăratul sens al evenimentelor, fiindcă îi lipsește o verigă în transmiterea mesajului, veriga-tată. Reacția lui devine inevitabil aberantă și îl împinge tocmai spre primejdioasa plămăuire a unei "imagini clare a dușmanului", cu toate consecințele ei.

Prezentăm în aceste pagini un fragment din cea mai nouă carte a Laureatului Nobel pentru Literatură 1999, carte publicată la Ed. Steidl din Göttingen în februarie 2002 și aflată acum în curs de apariție la Ed. Polirom.

4

STĂTEAM acolo ca un prost și scoteam fum ca o locomotivă. Ca ziarist aș fi putut, firește, să scriu un reportaj sau măcar o relatare succintă. Probabil că domni din Consiliul de Administrație chiar ceva de genul asta așteptau de la mine, căci mama mă prezentase la început ca "reproter la Springer cu zierele lui". N-am contrazis-o, dar nici n-am așternut pe hârtie altceva decât: "Vremea este... așa cum este". Căci în ce calitate aș fi relatat ceva? Din perspectiva "copilului de pe *Gustloff*"¹⁾, sau ca profesionist neimplicat?

Mama a avut răspuns la toate. Recunoscându-i în mijlocul adunării²⁾ pe unii dintre supraviețuitori și fiind interpellat spontan de membrii de odinioară ai torpilorului *Löwe*, ea profita de orice ocazie ca să mă prezinte, dacă nu ca reporter-Springer, atunci ca "băiețelul care s-a născut în mijlocul dezastrului". Și firește nu lipsea nici indiciul că data de trei-

zeci îmi va da și mie ocazia să-mi sărbătoresc a cincizecea aniversare, chiar dacă în această zi programul prevedea o oră de comemorare tăcută.

Sigur că înainte de momentul scufundării, dar și în ziua de după, vor fi existat mai multe nașteri, dar, cu excepția unei singure persoane născute pe douăzeci și nouă, nu mai era de față în Damp nimeni de aceeași vârstă cu mine. Stăteau față în față preponderent oameni bătrâni, căci nu se salvară copii. Printre cei mai tineri se număra unul din Elbing, care avusese pe atunci zece ani, trăia azi în Canada și a fost rugat de Curatorium să povestească în fața publicului detaliile salvării sale.

În general și din motive ușor de înțeles există tot mai puțini martori ai catastrofei. Dacă la întâlnirea din optzeci și cinci mai veniseră încă peste cinci sute de supraviețuitori și salvatori, de data asta abia dacă se-adunaseră două sute, ceea ce a făcut-o pe mama să-mi șoptească în timpul orei solemne:

- Curând n-o să mai fim în viață nici unu' dintre noi, doar tu. Da' tu nu vrei să scri' nimic din tot ce ți-am spus și ți-am povestit într-una.

Și totuși eu am fost cel care, cu mult înainte de dispariția zidului, i-am trimis pe cai ocolite cartea lui Heinz Schön³⁾ - recunosc, ca să scap de reproșurile ei chinuitoare. Iar cu puțin înainte de întâlnirea de la Damp, ea a primit de la mine o ediție de buzunar, pe care o publicaseră trei englezi⁴⁾ la Editura Ullstein. Însă nici acest documentar al catastrofei navale - ce-i drept, destul de obiectiv, dar scris prea neutru, după cum trebuie să recunosc - n-a putut să-i fie pe plac:

- Toate astea-s lipsite de trăire personală. Nu le vine din inimă!

Iar apoi mi-a spus, când i-am făcut o scurtă vizită la Großen Dresch:

- Ei, poate-o să scrie Konradchen al meu într-o zi ceva despre asta...

De-aceia l-a luat cu ea la Damp. A venit, ba nu, și-a făcut apariția într-o rochie lungă până la glezne și închisă până la gât, de catifea neagră, care îi accentua părul alb tuns scurt. Oriunde stătea, fie în picioare, fie așezată la cafea și prăjituri, era centrul atenției. Îi atrăgea în special pe bărbați. După cum se știe, așa a fost dintotdeauna. Prietena ei din școală, Jeni, mi-a povestit despre toți acei bărbați care, în tinerețea mamei, pur și simplu nu se puteau dezlipi de ea: se spune că putea a clei de oase încă din copilărie; iar eu afirm: chiar în Damp se mai putea simți o dără din acest miros.

ERAU acolo domni bătrâni, cei mai mulți îmbrăcați în costume de stofă bleumarin, dintre care ea se înălța zveltă, tenace și îmbrăcată în negru. Între corpolenții cu părul sur se număra un fost căpitan de rangul doi și comandant al torpilorului *T36*, al cărui echipaj salvase câteva sute de naufragiați, și un ofițer supraviețuitor al navei scufundate. Dar cea mai vie amintire i-o păstrasera mamei membrii echipajului de pe torpilorului *Leul*. Mi se părea

că toți acei domni o așteptaseră doar pe mama. Au înconjurat-o, ea se purta abuziv feciorelnic, iar ei nu se mai dezlăbeau de ea. O auzeam chicotind, vedeam cum poza, cu brațele încrucișate. Dar nu se mai vorbea despre mine și nașterea mea în ceasul scufundării, ci mai degrabă despre Konny. Mama îl prezenta acelor domni în vârstă pe fiul meu, de parcă acela ar fi fost propriul ei fiu; iar eu am păstrat distanța, căci nu voiam să mi se pună întrebări sau poate chiar să fiu sărbătorit de veteranii de pe *Leul*.

De la o oarecare distanță m-a frapat faptul că același Konny, pe care îl știam mai degrabă ca pe un băiat timid, se mișca absolut stăpân pe sine în rolul compus pentru el de mama, dădea răspunsuri scurte dar clare, punea întrebări, asculta concentrat, risca un răs adolescentin și se oprea chiar, pentru câteva secunde, spre a fi fotografiat. La cei aproape cincisprezece ani ai lui - pe care avea să-i împlinească în martie - nu arăta de fel infanțil, ci mai curând copt pentru intenția mamei de a-l face părtaș la cunoașterea acelei tragedii și - după cum avea să se arate - propovăduitorul legendei unei nave.

De-acum încolo totul se învârtea în jurul lui. Deși la întâlnirea supraviețuitorilor participa cineva care se născuse pe *Gustloff* în preziua scufundării și, atât lui cât și mie, ne-a fost înmănat personal, de autorul însuși, câte un exemplar din cartea lui Schön - în vreme ce mamei li s-au oferit pe scenă buchete în semn de omagiu -, mie mi se părea că tot ce se întâmpla era numai pentru a-i lua fiului meu jurământul de credință. În el își puneau întreaga speranță. De la Konny al nostru se așteptau în viitor lucruri mari. Toți erau siguri că el nu-i va dezamăgi pe supraviețuitori.

Mama îl vârâse într-un costum bleumarin la care îi impuseseră o cravată-de-colegiu. Cu ochelari și părul lui ondulat făcea impresia unui amestec de catecumen și arhanghel. Și-a făcut apariția ca cineva care are de comunicat, de anunțat

ceva incredibil, ca cineva care avusese parte de o iluminare.

Nu știu la a cui propunere, la serviciul divin comemorativ, care s-a ținut la ora când torpilele au lovit nava, Konrad trebuia să bată acel clopot-gong atârnat lângă altar, salvat de scafandrii polonezi la sfârșitul anilor șaptezeci de pe epavă, din partea superioară a pupei. Or, cu ocazia întâlnirii supraviețuitorilor, echipajul navei de ranfluare *Szkwal* le înmânase lor acest obiect găsit, ca semn al apropierei polono-germane. Totuși domnul Schön a fost până la urmă cel care în încheierea slujbei comemorative, a putut să lovească de trei ori la rând clopotul-gong cu ciocănelul.

ASISTENTUL-trezorer de pe *Gustloff* număra optsprezece ani când nava s-a scufundat. Nu vreau să trec sub tăcere faptul că tocmai lui, care a strâns și a cercetat aproape tot ce s-a mai putut descoperi după catastrofă, i s-a arătat prea puțină recunoștință în Damp. Când, la începutul solemnităților, și-a ținut discursul pe tema *Scufundarea lui Wilhelm Gustloff pe 30 ianuarie 1945 din punctul de vedere al rușilor* și, în cursul discuțiilor, a devenit clar cât de des vizitase în timpul cercetărilor sale Uniunea Sovietică, întâlnindu-se chiar cu un marinăr de pe submarinul *S13*⁵⁾, ba mai mult, a reieșit că avea legături amicale cu acel Vladimir Kurocikin, care, la ordinul comandantului său, lansase cele trei torpile - fusese chiar fotografiat dând mâna cu bătrânul -, el și-a pierdut "unii prieteni", după cum scria mai târziu, rezervat, Heinz Schön în cartea sa.

I-au mai tăiat din expunere. Mulți dintre ascultători l-au considerat de-acum încolo rusofil. Pentru ei războiul nu încetase niciodată. Pentru ei rusul era Ivan, iar cele trei torpile - armele crimei. Dar pentru Vladimir Kurocikin nava scufundată, anonimă din punctul său de vedere, a fost plină de naziști care îi atacaseră patria, iar retrăgându-se nu lăsară în urma lor decât pământul ars. Abia de la Heinz Schön

aflase că, în urma torpilării, peste patru mii de copii s-au înecat, au înghețat sau au fost târați de navă în adânc. Și desigur acești copii îi vor fi apărut încă multă vreme în vis, nu o dată.

Faptul că totuși Heinz Schön a fost cel care a putut suna gongul salvat de pe navă i-a mai atenuat probabil puțin din jignirea adusă. Dar fiul meu, care, pe acea *homepage* a lui l-a prezentat lumii întregi pe lansatorul torpililor fotografiat împreună cu cercetătorul navei *Gustloff*, comenta acest detaliu al unei tragedii cu efect de liant național, indicând proveniența submarinului atât de precis, accentuând calitatea de "marfă nemțească veritabilă" și încumetându-se chiar să afirme: numai grație unui vas construit după un proiect german, sovieticii au înregistrat succesul din apropierea lui Stolpebank¹⁾.

Și eu? După slujba comemorativă am șters-o pe țărâmul întunecat ca noaptea. Am rătașit încolo și-ncoace, singur și fără un gând. Și fiindcă nu bătea vântul, valurile Balticii loveau și ele doar fără vlagă țărâmul și fără glas.

ASTA îl roade pe bătrân. De fapt, spune el, ar fi fost sarcina generației lui să exprime toată mizeria refugiaților din Prusia orientată: a convoaielor de căruțe cu emigranți străbătând iarna către Vest, a morții în viscol, a celor care crăpau la marginea drumului și în copcile din gheață, atunci când pojghița de gheață de pe Frisches Haff a început să cedeze în urma bombardamentului și sub povara căruțelor trase de cai, și totuși din Heiligenbeil pomeau tot mai mulți oameni, de frica răzburării rusești, pe întinderi nesfârșite de zăpadă... Fuga... Moartea cea albă. Niciodată, spune el, oamenii n-ar fi trebuit să treacă sub tăcere atâta suferință, numai pentru că propria vină și căința recunoscută au fost mai imperioase în toți acești ani, n-ar fi trebuit să lase tema îndelung evitată celor care reconstruiesc schelaria drepte. Această pierdere este uriașă...

Dar acum bătrânul, care a ostenit să mai scrie, crede că a găsit în mine pe cineva care s-ar putea lăsa provocat să relateze în locul lui – ca "locuitor", spune el – despre invazia armatelor sovietice în Imperiu, despre Nemmersdorf și consecințele sale. Este adevărat, și-mi caut cuvintele. Dar nu el, mama mă constrânge. Și doar de dragul ei se amestecă și bătrânul, constrâns și el de ea să mă constrângă, ca și cum totul n-ar trebui scris decât sub

constrângere, ca și cum nimic nu s-ar putea petrece pe această hârtie fără mama.[...]

Pe atunci își mai punea încă speranțele în mine. Dar cum din mine nu putea scoate nici o scânteie și doar timpul se irosea, de-ndată ce zidul a dispărut, ea a început să-l prelucreze pe fiul meu. Konny n-avea decât zece sau unsprezece ani când a căzut în ghearele bunică-sii. Iar de la întâlnirea supraviețuitorilor în Damp, unde eu n-am fost decât o nulitate marginalizată în vreme ce el a devenit principala moștenitor, a început să-l îndoape cu istorii cu refugiați, istorii cumplite, cu violuri, pe care, chiar dacă nu le trăise pe propria-i piele, le auzise povestite și răspândite pretutindeni, ca să imprăstie groaza, de când în octombrie patruzeci și patru tancurile rusești trecuseră granița răsăriteană Imperiului și pătrunseseră în regiunile Goldap și Gumbinnen. Așa o fi fost, se poate să fi fost așa. Cam așa a fost. Când, la câteva zile după asaltul gârziilor armatei a doua sovietice, localitatea Nemmersdorf a fost recucerită de unitați ale armatei a patra germane, s-a putut banui, vedea, număra, fotografia și filma pentru toate cinematografele din Imperiu, la Jurnalul de actualități, câte femei fuseseră violate de soldații ruși, apoi ucise, tînuite de porțile șoproanelor. Tancuri *T 34* trecuseră peste refugiați și îi zdrobiseră. Copii împușcați zăceau în grădinițele din fața caselor și în șanțurile drumului. Chiar prizonierii francezi care își îndeplineau munca forțată în gospodăriile din apropierea Nemmersdorfului au fost lichidați, patruzeci la număr, după cum s-a spus.

Acestea și alte detalii le-am găsit la adresa, de-acum familiară, din Internet. Alături de ele putea fi citit în traducere în apel compus de scriitorul rus Ilia Ehrenburg, prin textul cărui li se cerea tuturor soldaților ruși să ucidă, să violeze, să se răzbune pentru patria pustiită de bestiiile fasciste, pentru *maicuța Rusia*. La adresa www.blutzeuge.de, fiul meu, recognoscibil doar mie, denunța în limbajul comunicatelor oficiale de odinioară:

- Asta le-au făcut rușii subumani femeilor germane lipsite de apărare...

- Așa s-a dezlântuit soldătimea rusă...

- Această teroare amenință încă întreaga Europă, dacă n-o să înălțăm nici un stăvilă în calea puhoiului asiatic...

Suplimentar scanase și atașase un afiș electoral CDU din anii cincizeci, care înfățișa un monstru feroce de tip asiatic.

Răspândite în rețea și frec-

ventate de cine știe câți utilizatori, aceste sentințe și texte ilustrate se citeau ca atacuri la lucruri ce păreau să se-ntâmpie chiar azi, deși nu erau numite nici Rusia în dezagregarea ei neputincioasă, nici ororile din Balcani și din Ruanda africană. Ca să-și illustreze programul cu ceva nou de fiecare dată, fiului meu îi ajungeau câmpurile de luptă acoperite de cadavre ale trecutului; ele rodeau de fiecare dată, indiferent cine le cultivase.

Nu-mi mai rămâne să spun decât că în acele zile, când Nemmersdorf a devenit totuna cu esența ororii, disprețului cu care lumea era deprinsă față de ruși s-a transformat în frica de ruși. Relatarile gazetărești, comentariile radio, imaginile jur-

mult pe calea navală. Sute de mii – statisticile indică peste două milioane de fugari salvați în Vest – s-au îngâmădit la bordul navelor de război, de pasageri și comerciale; așa a fost luată cu asalt și *Wilhelm Gustloff*, care staționa de ani de zile legată la cheiul Oxhöft din Gotenhafen.

AȘ VREA să pot și eu să-mi simplific situația, ca fiul meu care anunța pe pagina sa

web:
- În liniște și ordine nava a primit la bord fetele, femeile, mamele și copiii care fugeau de bestia rusă...

Oare de ce i-a escamotat pe cei o mie de marinari de submarin imbarcați și ei, la fel ca echipele militare din serviciul tunurilor anti-aeriene, montate în grabă? E drept că în trecut a menționat faptul că la început și spre sfârșit au fost admiși la bord și răniți:

- Printre ei erau combatanți de pe frontul din Kurland, care mai țineau piept încă navalei

nalelor de actualități vehiculate în localitatea recucerită, au declanșat în Prusia orientată o fugă în masă care, începând de la mijlocul lui ianuarie, s-a amplificat până la panică. Odată cu fuga pe drumul de țară, a început și moartea la marginea drumului. Nu pot s-o descriu. Nimeni n-o poate descrie. Doar atât: o parte din fugari a ajuns în orașele portuare Pillau, Danzig și Gotenhafen. Sute de mii au încercat să scape de oroarea care se apropia tot mai

puhoiului roșu...

Dar când a început să descrie reechiparea navei-cazarmă pentru a deveni un vrednic transportor-oceanic, chiar dacă a socotit cu acribie câte chintale de făină și lapte praf, câți porci tăiați s-au încărcat la bord, el a trecut sub tăcere voluntarii croați, prost instruiți, cu care a trebuit să fie întregit echipajul navei. Nimic despre insuficiențele aparate de radio-emisie. Nimic despre exersarea manevrelor în caz de

catastrofă: "Închideți școtele!" Bineînțeles că a laudat peste măsură amenajarea prevăzătoare a unui punct de nașteri, dar ce l-a împiedicat să facă orice aluzie la starea cu gravidă a bunicii lui, care tocmai stătea să nască? Și nici un cuvânt despre cele zece barci de salvare lipsă, care fuseseră transferate pentru fumizarea portului în timpul atacurilor aeriene și fuseseră înlocuite cu barci cu vâsle cu o capacitate mai redusă și cu câteva plute de salvare din kapok presat, stivuite în grabă și amarate strâns. *Gustloff* trebuia să fie prezentată utilizatorilor din internet doar ca navă a refugiaților.

De ce mințea Konny? De ce se înșela băiatul meu pe sine și pe ceilalți? De ce tocmai el, altminteri un negustor atât de pedant de mărunțișuri – căruia nava i-a fost practicabilă încă din vremurile *EpB*²⁾, de la valul făcut de elicea navei până în cel mai îndepărtat ungher al spălătoriei publice de la bord -, nu voia să recunoască faptul că la chei nu staționa nici un transportor al Crucii Roșii, nici un cargobot plin doar de refugiați, ci o navă de pasageri înarmată, subordonată Marinei Militare, în care fusese îngheșuită cea mai felurită încărcătură? De ce nega ceea ce fusese tipărit de ani de zile și nu mai era contestat nici măcar de eternii pasești? Voia să construiască o crimă de război și să se impună în fața capetelor rase din Germania și de aiurea cu versiunea artificial însuflețită a evenimentului real? Simțea oare atât de imperios nevoia unui bilanț onest al victimelor, încât pe pagina sa web nu putea să apară nici măcar pandantul militar al căpitanului civil Petersen, căpitanul de covertă Zahn, împreună cu câinele său ciobănesc?

Pot doar să intuiesc ce l-o fi îndemnat pe Konny să trișeze: dorința de a păstra o imagine clară a dușmanului....

Prezentare și traducere de Maria-Magdalena Anghelescu

Note:

¹⁾ Nava *Wilhelm Gustloff*, declanșatoare a conflictului nulei, a fost construită, ca vas de croazieră, pentru organizația nazistă *Energie-prin-Bucurie*, transformată apoi în transportor de trupe și navă-lazaret în timpul celui de-al doilea război mondial și scufundată, în cele din urmă, de un submarin rusesc, ca transportor de refugiați, la sfârșitul războiului.

²⁾ Este vorba despre întâlnirea supraviețuitorilor de pe nava *Gustloff*, care a avut loc în localitatea balneară Damp, după reunificarea Germaniei.

³⁾ Cartea lui Heinz Schön, fostul asistent-trezorier de pe nava *Gustloff*, se intitulează *Catastro-*

fa-Gustloff, relatarea unui supraviețuitor.

⁴⁾ Cartea se intitulează *Scufundarea lui Wilhelm Gustloff* și a apărut la Berlin în 1995, iar cei trei englezi sunt: Christopher Dobson, John Miller, Ronald Pyne.

⁵⁾ *S13* este submarinul-torpilor rusesc care a scufundat nava *Wilhelm Gustloff*.

⁶⁾ În apropiere de Stolpebank s-a produs naufragiul navei *Gustloff*.

⁷⁾ *Energie-prin-Bucurie (EpB)* este traducerea numelui organizației naziste *Kraft durch Freude (KdF)*, care oferea croaziere pe mare, în concedii, membrilor de partid, pentru a-i câștiga și mai tare de partea Mișcării.

cartea străină

de Grete Tartler

La concurență cu Debussy

A ORICE muzician atras de estetica mallarmeană, Șerban Foarță își demonstrează virtuozitatea creativă, glissând, arpeggiind, flautând între planurile de idei și sunete, păstrând cât mai precis atmosfera originalului (uneori, aceleași rime, ba chiar și aceleași cuvinte: *Rien, cette écume, vierge vers/ à ne désigner que la coupe;/ telle loin se noie une troupe/ de sirènes mainte a l'envers* : „Nimic, această spumă, vers/ virgin redescupând o cupă/ sirenele cum una după cealaltă multe-n larg s-au șters”). Dar poate mai captivante chiar decât hiperfinisatele translații sunt glosele traducătorului, fiindcă „indisociabilă, în fond, de exegeza propriu-zisă, traducerea rămâne totuși o practică, o po(i)ezie; drept care propriile-i probleme necesită, în continuare, un șir de note, separate, ale traducătorului...”

E neîndoelnic că opera lui Mallarmé reprezintă pentru Șerban Foarță o „carte de căpătâi”, un model îndelung asimilat. Cum se poate face o translație când aproape fiecare vers din originalul abordat e atât de celebru, încât ocupă pentru todeauna memoria cititorului? Păstrând o puritate de cristal a echivalărilor, renunțând la neoașisme, polizând cu maximă dăruire. Și încă - tot mai rămâne riscul de a nu conșona cu imaginația cititorului, care și-a consolidat deja părerile (riscul pe care și-l asumă și un regizor care pune în scenă un Shakespeare arhicu-

noscut: știm deja piesa pe dinfară din lecturi, i-am făcut de mult propria regie). De pildă, eu nu pot citi acele *mourantes violentes* din *Apparition* altfel decât ca pe tot mai stinsele instrumente grave, cu ecou tot mai depărtat, ca într-un final de Adagio (indicația *morendo* din partitură), și nu mă convinge varianta „veste de viole” (care sugerează vegetalul). De aceea rămân glosele traducătorului atât de interesante. Fiindcă oferă uneori formulele și chiar gramajul substanțelor introduse în Athanor.

Iată, de pildă, cum comentează Șerban Foarță *După-amiaza unui faun*: „Intraductibil, pe cât cred, „acompaniamentul muzical”, cum îl numește Mallarmé, al poeziei: „pianotajul” paralel mai fiecărui vers, adică - și care face alexandrinul să „se ivească doar la zile mari”. Pe lângă, așadar, umoarea de Magna Grecia a eclogiei (nu prea ușor nici ea de prins, de refăcut în românește - căci autorii de idile, ai noștri, sunt din alt secol) ne scapă și rumoarea ei (aceasta, evident, nu numai nouă). E pentru ce traducătorului optim rămâne, deocamdată, Debussy”.

Concurându-l pe impresionistul muzician, Șerban Foarță surprinde deseori „rumoarea”, indicibilul. Chiar conștient - cu argumente care amintesc de *Lauda Consoanelor* a lui Ernst Jünger - că „șopotitoarea *torche* e, în română, o flacăra țiuitoare: *torță!*”, echivalările sale mallarméene au perfecțiune sinestezică, sunt o partitură pe care nu numai romanștii ar trebui să o studieze în amănunt.

A CEEAȘI virtuozitate, indelebila amprentă „foarțiană”, poate fi descoperită de cititor în traducerea *Baladelor* lui Victor Hugo. În concepția hugoliană, „baladele... sunt niște schițe într-o manieră capricioasă: tablouri, vise, scene, povestiri, legende superstițioase, tradiții populare. Autorul a dorit să redea, prin ele, o palidă idee despre ceea ce vor fi putut să fie poemele primilor trubaduri din Evul Mediu - rapsozi creștini al căror singur bun fiind o spadă și chitara, umblau dintr-un castel în altul, plătindu-și ospetia cu cântări”. Haina cea nouă e oferită de Șerban Foarță, în linia îndemnulului lui Joachim du

Bellay - „așijderea, orice vechi cuget, nou să-l facem”, unor piese celebre precum *Zâna, Silful, Bunica, Urișul, Logodnica toboșarului, Cei doi arcași, La un trecător, Vânătoarea burgravului, Legenda călugăriței, Hora Sabatului ș.a.* .... scoțând în lume un Hugo nici prea retoric, nici prea pletoric, cu scripuri funambulești, cu exerciții acrobatiche de rime rare, cadențe „brevilocvente”, jocuri de cuvinte ca niște mordente care decorează - pentru pura desfătare - linia pură a versului. Și nu în ultimul rând, același apetit pentru comentariul viu, savant și jucăuș, broderii la broderia în sine, ducând fantezia și înțelegerea cititorului în sfere unde niciodată un exeget hugolian n-a îndrăznit să le poarte. Iată, de pildă, adnotarea la *Écoute-moi, Madeleine (la amante, Magdalină)*: „Primăvărata, adică reavănă și verde, poezia e o *reverdie* (și în sens tehnic, și la propriu), altoită pe o *pastourelle*. Cu tot motto-ul din Ronsard (ce are noima unui *carpe diem*), una din „sursele” baladei pare a fi truverul Huon de Saint-Quentin...” Brocartul „primilor poeți români” e astfel redrapat de Șerban Foarță: „De ce nu pot, Magdalina/ În închisa ta grădină / Ochi de fluture să am; / Ah, de ce nu-s pervaneaoa/ Ce te vede prin perdeaua/ Luminatului tău geam;/ Pe când pieptu-ți, Magdalina,/ Alb și plin, se desgrădină...” Mai poate spune un june cititor ale zilelor noastre că Hugo e vetust și plectisitor?

Stéphane Mallarmé. *Album de versuri*. Ediție bilingvă. Traducere, prefață, glose și iconografie de Șerban Foarță. Institutul European, 2002.

Victor Hugo, *Ballades/Balade*, 1823-1828. Ediție bilingvă. Traducere și glose: Șerban Foarță. Editura Pandora, Târgoviște, 2002.

tă, mișcarea de partizani albanezi în timpul invaziei italiene din 1939) sunt tratate, fără exagerări patriotarde, într-o serie de parabole. Nu fără rost se află, printre capitolele numerotate, câte un „capitol fără număr”, plasabil oriunde.

Un general și un preot (probabil italieni) sunt trimiși, în urma unui acord între guverne, să dezgroată și să repatrieze soldații căzuți pe pământ albanez în cel de-al doilea război mondial. Plecat cu sentimentul unei misiuni înălțătoare, generalul descoperă curând nu numai mizeria propriei sale misiuni, ci și mizeria trecutului război, pentru că oasele sunt „esența războiului” (ajunge, de altfel, să-și închipuie, obsesiv, craniul oamenilor vii pe care-i întâlnește)... „Râul, ramul” sunt evident ostile: ploii, noroaie, munți amenințători, un gropar care moare din cauza unui microb bine-păstrat în morminte, bătrâni veterani în care se trezește amintirea războiului și care defilează demonstrativ, cu puști și decorații, prin fața săpătorilor, dar și (după cum reiese din aluzii), lumea comunistă, cu „ochiul și timpanul” plasat la hotel, cu parade militare. Dacă unii morți fuseseră îngropați în formă de V, ca un stol de cocori („pe deasupra mea zbură un cimitir în formă de V”), sau - simbol biblic - într-un staul, alții sunt (ironie macabră) îngropați în plin stadion, de unde nu pot fi scoși decât după încheierea campionatului de fotbal, și chiar și cei din „stol” sunt furați, dintr-o confuzie, de o altă echipă de deshumatori (probabil nemți) și „își iau zborul” spre o țară străină. În urma săpătorilor, albanezii „îmblânzesc pământul”, cultivând „imediat ceva în locul cimitirelor”...

Căutătorii dau de jurnalele unor dezertori, de istoria unor eroi ai rezistenței albaneze sau a unei prăstimate care însoțea armata, fiind și ea considerată „căzută pentru parte”, dar și de urmele colonelului Z., a cărui frumoasă văduva, admirată de cei doi căutători, îi idolatriza amintirea, și care se dovedește a fi fost un groaznic criminal de război. Oasele lui le sunt aruncate la picioare, de către mama unei victime, în timpul unei nunți la care participă neinvitați, crezând în împăcarea definitivă între popoare. (Eros și Thanatos, ca într-o baladă albaneză care amintește de finalul „Mioriței”!). Dându-și seama de realitate, generalul, rușinat de un astfel de compatriot, îi aruncă oasele într-o prăpastie (chiar dacă apoi visează să le înlocuiască)... Își dă astfel seama că un război nu se încheie odată cu încheierea păcii, că trecutul nu poate fi indiferent. E apogeul evoluției sale psihologice, descrise cu mare finețe. Datorită ei, ajunge să se considere generalul unei armate de morți în saci de nailon: „... armata lui albastră, cu două dungi albe și șnur negru. Ce să fac cu ei? se întrebă. Sunt o mulțime și probabil că tremură de frig sub mantalele lor de nailon. Mulți. Generalii lor incapabili i-au părăsit pe câmpul de luptă. Mi i-au lăsat mie pe toți. Aș fi putut câștiga cu ei o groază de batalii.” Definitiv pentru roman rămâne însă o zicală albaneză, spusă de socrul marelui dramatic nuntă: „Ploaie și moarte găsești peste tot, caută altceva, omule...” ■

Ismail Kadare, *Generalul armatei moarte*, traducere, postfață și note de Marius Dobrescu, editura Polirom 2002.

Viva Malcolm!

cititorilor din toată lumea, care, pornind de la text, dezbat subiecte de mitologie mexicană și chiar schimbă între ei rețete de tequila. În imagine, Malcolm Lowry în 1934.

● Mare admirator al lui Malcolm Lowry, Daniel Stewart a înființat pe Internet un *site* dedicat capodoperei *Sub vulcan*. La adresa <http://home.istar.ca/~stewart/volcano.htm> se pot găsi date biografice și bibliografice despre autorul englez mort în 1957 la 48 de ani, analize ale genezei textului, fotografiile, referințele la filme, piese de teatru și muzică inspirate de Lowry și romanul său, precum și discuții ale

Caută altceva, omule...

GENERALUL *armatei moarte*, primul roman al lui Ismail Kadare, e totodată cel care i-a stabilit faima de mare prozator, fiind tradus în peste patruzeci de limbi. În limba română a fost transpus, în 1973, de către Fochion Miciacio, înaintea prezentei versiuni, datorate lui Marius Dobrescu.

În ciuda „dezghețului” ideologic temporar și a bunelor relații ale lui Kadare cu dictatorul Enver Hodja, e surprinzător că un astfel de roman, nemarcat de realismul socialist, a putut să apară în Albania anulului 1963. Obsesii împărtășite și de ideologia vremii (rezistența anti-fascis-

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
 Str. Păștipanilor 21, sector 2
 Tel: 406 21 210 00 00 Fax: 406 21 210 00 00
 Cod 07128 BUCUREȘTI
 E-mail: info@prior.ro www.prior.ro | Librărie virtuală: www.ebookshop.ro

Prima metodă de învățare bazată pe tehnica recunoașterii vocale

Tell me More
 The Complete Method
 Headset included

ENGLISH

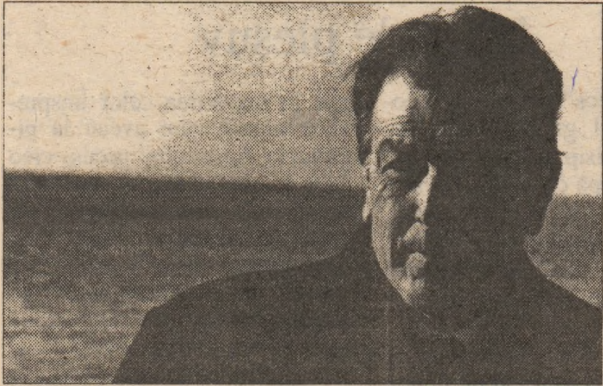
SPEECH RECOGNITION
LEVEL 1-BEGINNER

Ofertă promoțională:
 Pachet 3 niveluri preț 1 998 000 lei

Vizitați librăria virtuală www.ebookshop.ro!

Un scriitor "de graniță"

● Eforturile conjugate a trei instituții din trei țări învecinate (Italia, Slovenia și Croația) au făcut ca, la trei ani de la dispariția prematură a lui Fulvio Tomizza, cel de-al treilea Congres ce i-a fost dedicat să-i poarte pe participanți pe urmele scriitorului la Triest, Capodistria și Umago. Reușita a fost deplină, grație Universității de stat triestine, mai exact Școlii Superioare de Limbi Moderne pentru Interpreți și Traducători și cercurilor culturale din Capodistria slovenă și din Umago croat.

Congresul itinerant, ținut în prima parte la Triest (care i-a inspirat scriitorului proza de ambient urbană), cu temele *Omagiu lui Tomizza, A-1 traduce pe Tomizza, respectiv Limbă și limbaje în scrierile tomizziane*, a

continuat la Capodistria (locul studiilor celui în cauză) și s-a încheiat în sediul comunității italiene din Umago. Atât în Slovenia cât și în Croația a fost continuată seria intervențiilor consacrate aspectului verbal al romanelor și poeziei, cărora i s-a adăugat *Frontiera și globalizarea și Tomizza și Istria*. Numeroasele intervenții datorate unor scriitori, istorici literari, traducători (din diferite limbi slave, germană, maghiară, română) și ziariști au fost nu numai pertinente, ci și percutante. Nici nu se putea altfel, personalitatea și scrierile istrianului Fulvio Tomizza suscitând un crescând interes. Cu atât mai mult astăzi, în acea parte a Europei, cu nervii încă descoperiți, cu sensibilitatea acutizată de experiența ultimelor conflicte

duse – derutant și perfid – sub stindardul identității etnice și religioase.

Veteran al traumelor istriene (în prelungirea celei de-a doua conflagrații mondiale, convenția din 1954 a dus la golirea satelor și orașelor din hinterlandul triestin, pînă atunci majoritar italian, pentru a nu rămîne de partea vitregită a Cortinei de fier) și al celor personale (propria familie, descendența a întemeietorului Materadei, a fost dur lovită de titoiști), în mijlocul patimilor dezlănțuite de ură, Fulvio Tomizza a oferit exemplul autodepășirii prin toleranță și înțelegere într-o comunitate multietnică, plurilingvă, pentru care granițele sînt o insuportabilă realitate cotidiană. Ramurii de măsline fluturate de Tomizza în mijlocul încrincenărilor dintre sloveni, croați și italienii de la frontieră i s-a răspuns cu atacuri furibunde din toate părțile; "e simplu să fii astăzi tomizzian", s-a tot repetat la congres. Dar mesajul artistului continuă să fie prezent prin beletristica lui, de incontestabilă valoare estetică, grație căreia, în ciuda înțepirii granițelor statale pe mica peninsulă, Istria continuă să existe ca entitate socio-culturală distinctă. (Doina **Condrea Derer**)

D.H.L. și H.G.W.

● D.G. Lawrence și H.G. Wells nu se suportau. Într-o recenzie distrugătoare, Lawrence califică, în 1926, *Lumea lui William Clissold* de Wells, drept "un cuiabar de șoareci". Cînd *Amantul doamnei Chatterley* a apărut în 1928, la Florența, 1000 de exemplare numerotate au fost vîndute prin subscripție, iar exemplarul nr. 498 a fost plătit de Wells. Lawrence mărturisea atunci unui prieten că l-ar amuza să știe ce gîndește Wells despre roman. Luna trecută a fost vîndut la licitație la Londra acest exemplar și e sigur că Lawrence nu s-ar fi amuzat să vadă ce gîndește autorul *Omului invizibil* despre el. Pe pagina de gardă, sub autograful autorului, Wells scrisese "Doamne, ce mai chestie!" și desenase caricaturi obscene înfașîndu-l pe D.H.L. în posturi deloc magulitoare la adresa bărbăției sale.

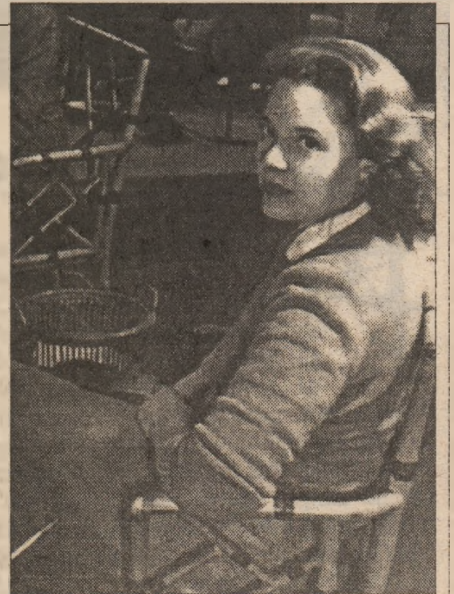
O versiune ratată

● Dacă franceza veche cere cîteodată o "traducere", filologii se mulțumesc cu modernizarea ortografiei și explicarea unor cuvinte și expresii devenite obscure. Așa a procedat marele umanist Pierre Champion în cazul operei lui Charles d'Orléans (1394-1465). Recent, în colecția Poésie Gallimard, a apărut o nouă ediție "bilingvă" Charles d'Orléans, *En la forêt de longue attente et autres poèmes*, alcătuită de Gérard Gros. În "Lire" nr. 307-été 2002, editorul e aspru criticat pentru intervențiile sale abuzive în transpunerea modernă și pentru faptul că, nefiind poet, distruge poemele prin parafraze prozaice. "Bogăția lexicală a limbii franceze pare a fi dușmanul intim al d-lui Gros, atunci cînd n-ar fi avut decît să restituie culoarea și savoarea termenilor care n-au căzut în desuetudine. El ucide poemul de îndată ce îl atinge, coborîndu-l în banalitate"

scrie
- Claude Michel Cluny.

Portretul Soniei Orwell

● Biografia lui George Orwell au folosit cuvinte grele pentru soția lui: intrigantă, interesată, văduvă abuzivă, snoaba... S-a căsătorit cu un om pe moarte fiindcă romanele acestuia începuseră să aibă succes și apoi, ca executor testamentar, a vegheat cu gelozie asupra operei soțului, punînd bețe în roate editorilor. Hilary Spurling a considerat că, la 20 de ani de la moarte, Sonia are încă nevoie de un bun avocat care să-i facă dreptate și a scris volumul *The Girl from the Fiction Department: A Portrait of Sonia Orwell* (Ed. Hamish Hamilton), în care poate fi descoperită o blondă superbă, născută la Calcutta în 1918. Și-a făcut o parte din școală la călugărițe, la Roehampton, suportînd greu atmosfera minăstirească, și o alta la un pension din Elveția, unde a învățat bine franceza. A fost, datorită frumuseții ei, model și prietenă a tinerilor pictori Francis Bacon și Lucian Freud. Angajată ca asistentă literară la revista "Horizon", creată de Cyril Connolly și Peter Watson, Sonia a devenit o persoană importantă în lumea literară engleză. Pentru că respinsese avansurile lui Connolly, s-au răspîndit bîrfe că ar fi lesbiană

sau frigidă. De fapt, arata biografa, ea a fost îndragostită de filosoful Maurice Merleau-Ponty și buna prietenă cu Michel Leiris, scriitorul și etnologul, căci avea o slăbiciune pentru francezi. Cultivată și ambițioasă, foarte conștiințioasă și exigentă, putea fi agresivă cînd bea ceva mai mult dar, în general, lucrurile rele care s-au spus despre ea nu sînt adevărate – scrie "TLS".

Naufragii

● Scriitorul chilian Francisco Coloane a alcătuit o antologie originală avînd ca temă naufragiile. Volumul amestecă reflecțiile antologatorului cu documente de epocă și extrase din cărți: piraiți, marinari, pasageri clandestini, aventurieri, vase fantomă, istorie și legendă, lupte navale din cinci secole sînt evocate în paginile volumului *Naufragii*, apărut acum și în traducere franceză la Ed. Phébus

Soljefrenia

● Scriitorul satiric rus Vladimir Voinovici denunță în ultimul său volum, *Portret pe fondul unui mit*, "soljefrenia". El denumește astfel cultul necondiționat al lui Aleksandr Soljenițin, considerat un megaloman cu talent mediocru (!) și recente luări de poziție contestabile.

Familia albă

● Publicat la o mica editură londoneză, Saqi Books, noul roman al scriitoarei Maggie Gee, *The Withe Family*, s-a epuizat în cîteva săptămîni și figurează pe lista cărților nominalizate pentru prestigiosul Orange Prize. Cartea are ca subiect viața unei familii modeste de albi într-un cartier multietnic al Londrei. Inadaptarea la schimbări, teama de celalalt, care naște rasismul, sînt minuțios descrise în acest roman ce evită stereotipurile. Dorința sexuală este omniprezentă în relațiile dintre comunități altfel destul de închise, ceea ce dă narațiunii realiste o notă picantă.

Investiție

● 4,2 milioane de dolari e suma plătită de Editura Knopf din New York unui necunoscut, despre care se știe doar că e profesor de Drept la Universitatea Yale, pentru romanul lui de debut, care va avea un tiraj inițial de 500.000 de exemplare. Knopf mizează pe un câștig substanțial de pe urma acestui *thriller* care se petrece în lumea burghezii de culoare, absentă pînă acum din peisajul literar american.

Apariția

● Scriitorul italian Rocco Carbone s-a născut în 1962 în Calabria, și-a făcut studiile la Roma și și-a luat doctoratul la Paris cu o teză despre Alberto Savinio (scriitor care a trăit între 1891-1952 și a fost fratele lui Giorgio De Chirico). Carbone e colaborator permanent la revistele "Paragone" și "Nuovi Argomenti" și la ziarul "Il Messagero" și "Il Mattino", a publicat mai multe lucrări de critică și patru romane. Cel mai recent, *L'Apparizione* (Ed. Mondadori) se bucură de un frumos succes de critică, datorită faptului că e virtuos construit pe mai multe registre: povestire clasică, tragedie antică și roman psihologic. Subiectul îl constituie angoasele unui profesor de literatură greacă, Iano, cuadrigenar căsătorit, căzut brusc pradă unei pasiuni devastatoare pentru soția unui prieten.

post-restaurant

de
Constanța Buzea

EL MAI fascinant spectacol t.v. al verii ni-l oferă Turul Ciclist al Franței pe Eurosport. În mod inexplicabil, paginile sportive ale cotidianelor, buletinele de știri sportive de la televiziune și chiar gazetele de specialitate (mai puțin "Prosport") îl ignoră. Mai ales televiziunea pare a prefera (doar e vară!) culisele sportului în locul sportului propriu-zis. Ca să spun că tot ce nu e fotbal aproape că nu există ca eveniment sportiv. Marile evenimente sînt vânzările de locuri în Divizia Națională, prețul jucătorilor, declarațiile agramate ale cite unui jucător și conflictele dintre antrenori și cluburi. Turul Franței care ocupă zilnic ore bune pe canalul amintit trece așa dar neobservat în media românească.

Și ce eveniment! Și ce spectacol! Săptămîna a doua a Turului a avut în centru o etapă excepțională, lungă de peste 200 km și care se sfîrșea cu o ascensiune de peste 20 km pe Muntele Ventoux. Bizar acest munte și la fel de misterios pentru geologi ca și Măgura Codlei de la noi. Situat în sud, aproape de climatul mediteranian, înalt de aproape 2000 m (cam cît cabana Caraiman din Bucegi), muntele îmbină o vegetație "caldă" cu o

cronica tv

Muntele pleșuv

pleșuvie "rece": vîrfurile e gol-goluț ca gîtul gînilor din rasa Leghorn. Nisip, pietriș, uscăciune. Asta după ce șoseaua a serpuțit printre arbori meridionali, ale căror coroane inextricabile fac și mai fără sens absența completă de vegetație de deasupra.

Ei bine, etapa cu pricina din Turul Franței a plecat de la șes, a fost cit se poate de plată peț de 200 de kilometri, dînd ocazie să se afirme sprinterilor, pentru ca brusc, cînd nu mai erau decît 21 de kilometri, să înceapă serpentinele, fără cea mai scurtă "pauză", strînse în ac de pâr, cu pantă medie de 9%. Și-au intrat în rol cățărătorii. Plutonul, relativ compact pînă atunci, s-a risipit ca bătut de vînt. Cîțiva fugari, care rulară laolaltă, s-au risipit și ei. Între primii și ultimii clicliști din caravană s-a scurs peste o oră. Așa ceva se vede foarte rar. Liderul necontestat al Turului, americanul Lance Armstrong, deja de trei ori învingător, a mers în pluton 214 km din 221. S-a desprins de cei doi urmași ai săi în clasament, doi spanioli, cu o ușurință incredibilă și a pornit de unul sin-

gur în urmărirea celor unsprezece fugari, care aveau la picioarele teribilului urcuș vreo zece minute avans. A ajuns din urmă nouă dintre ei. Nu i-a mai ajuns pe ceilalți doi, între care un cățărător de meserie, francezul Richard Virenque, ciclist formidabil, dar care venea după o lungă suspendare pentru dopaj și era considerat de specialiști "terminat". Virenque a păstrat două minute avans, cu un efort colosal, vizibil pe chipul lui crispăt. Armstrong a recuperat șapte minute pe durata a 7 kilometri, pedalînd ca și cum ar fi mers la vale. Dacă echipa sa, U.S.-Postal, l-ar fi ajutat să plece din pluton cu cîțiva kilometri mai devreme, Virenque n-ar fi avut nici o șansă. Dar coechipierii lui Armstrong trudeau din greu în coada plutonului. Bătălia pentru Muntele pleșuv a fost extraordinară.

Nu pot încheia fără o vorbă despre comentariul plin de haz și profesionist al celor doi români care asigură de ani buni transmisia Turului pe Eurosport, Baci și Naum. O plăcere să-i ascuți.

Telefil

voci din public

Stimată Redacție,

Juste observațiile Telefilului *României literare* cu privire la limba vorbită în televiziunea română. Eu aș mai adăuga intonația folosită în special de cei de la PRO TV, chiar a prezenta-toarei Andreea Esca. Ai zice că toți se ceartă cu cineva. Oricum, nu este intonația firească a limbii române. Mai este influențată limba de acolo și de anumite clișee întilnite mai cu seamă la bucareșteni:

- Doisprezece pentru douăsprezece (cînd nu e cazul);
- În primul și primul rînd (!);
- Spuneți-mi, duceti-vă ș.a. în loc de spuneți-mi, duceți-vă ș.a.;
- mi-a plăcut foarte tare/ pentru mi-a plăcut mult (foarte mult);
- a rezolvat din prima (!).

Cît despre crainicii (comentarii sportivi), nu mai comentăm!

Cu stimă și respect,
Petrache Mureș
Cluj

P.S.: Domnului Mihăilă în legătură cu folosirea lui â din a și a lui î din i, indiferent cît de mare lingvist o fi fost, i-aș spune că în cele din urmă românii au

adoptat scrierea fonetică și nu etimologică. Nu este nici o deosebire în pronunția lui "i" indiferent în ce poziție s-ar afla! Cum procedăm atunci la scrierea numelor proprii: BARLAD sau Birlad, BÂRSAN sau Bîrsan? Îmi vine să RAD!!

*
* *

Stimate domnule
Gabriel Dimisianu,

Mă număr printre cititorii *României literare* de ani buni și de fiecare dată aștept cu nerăbdare și curiozitate să lecturez din autorii care mi-au devenit preferați și au dovedit în timp competență, autoritate profesională și probitate.

Mărturisesc că vreau de mult timp să mulțumesc colaboratorilor dumneavoastră pentru exigențele manifestate în față textului și în transmiterea informațiilor de interes cultural.

Dar acum am o nedumerire. Ea a fost generată de articolul *Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 2001*, din numărul 25/2002, în care la secțiunea: *Premiul pentru debut* figurează printre altele și cartea: *Filosofii terapeutice ale modernității târ-*

zii, Editura Polirom, autor Radu Neculau. Am citit cu mare atenție cartea, care este o lucrare adresată specialiștilor în filosofie, în mod special, în epistemologie și filosofia științei. Vă întreb în ce măsură un autor din domeniul științelor socio-umane poate obține un astfel de premiu dat de Uniunea Scriitorilor și nu de alte instituții abilitate în aceste specializări? Au mai existat și alte cazuri de acest tip?

Sper din tot sufletul ca nu cumva să se fi strecurat altceva ce ține mai degrabă de inducere în eroare, ca să evit, de altfel, o altă încadrare juridică.

Vă doresc dumneavoastră și tuturor colaboratorilor acestei reviste, sănătate, putere de muncă și respect.

Cu alese considerații,
Gabriela Anastasiu

1 iulie 2002, Iași

N.R.: Juriul U.S. a avut în vedere, pe lîngă alte însușiri ale cărții lui Radu Neculau, expresivitatea ei literară. Prin aceasta se adresează și altora decît numai "specialiștilor în filosofie". Alte cazuri de același tip, încadrabile, cum spuneți, "științelor socio-umane"? *Omul recent* de H.-R. Patapievic, carte premiată de același juriu la secțiunea eseu. (G.D.)

F RUMOS sugerată starea de grație a sufletului încântat de cuvinte, părtaș al albului, marmurei și frigului laolaltă, lumina lui ca o lebădă făcînd să vibreze misterios pe cît de simplu versul, ca un mediu în care supraviețuiește. Val fără țarm pulsul, ori lipsita de culori și de unghere secunda intrării în ținutul poeziei ca într-o vînaătoare de șerpi, mie mi se pare că nu este puțin lucru, dar nici mult pentru a convinge lumea de bunele dvs. intenții și posibilități. Probabil că foarte curînd ne veți trimite volumul de versuri la care spuneți că lucrați și stă să vă apară. Vă mulțumesc de pe acum. (*Talia Kleinman, Israel*)
☒ Dacă am lua doar ca exercițiu liric lungul poem intitulat *Catalina*, o poveste de iubire pe aproape o sută de foi de caiet studentesc de dictando, cu un cuprins sistematizînd materia în 12 capitole: *Prolog, Vino, iubite!, De ce?, Puterea lui 7, Olimpul. Piei, drace!, Judecata de apoi, Jurămîntul de credință, Nuntă în Paradis, Catalina se întoarce, Epilog, Cuvîntul din urmă și Distrugătorul Catalina*, parcurgîndu-l cu sentimentul sacrificiului de timp și de răbdare, ambiționîndu-ne a descoperi măcar un căpetel, un indiciu că întreprinderea autorului nu este de tot un eșec, o nesfârșită trufie, la capătul drumului ispașim propria-ne trufie de a găsi acul în carul cu fîn, ori și mai precis spus, să cauți talentul acolo unde el nu există. Să vedem pînă unde se poate întinde iluzia. *Puterea lui 7* începe așa, și cam așa peste tot, poemul, de la un capăt la altul, o relatare amestecată de plată: "Bagajul gata. Trenu-n gară./ Rude, prieteni și vecini./ Sosesc cu toții s-o salute.../ Privesc de parcă-

scrisori portugheze

de Mihai Zamfir

José Luís Peixoto

Cum apare în orizontul literaturii un scriitor extraordinar? Pe neașteptate, pe nesimțite, din întâmplare: există nenumărate adverbe și locuțiuni adverbiale care notează aceeași percepție a surprizei fericite. Cum apare pe firmamentul literaturii o nouă stea? Cu discreție – până în momentul exploziei. Iată o problemă asupra căreia teoreticienii literaturii au ezitat ierure să se pronunțe.

Și în literatura portugheză, ca în oricare alta, au loc câteodată apariții strălucitoare. Ultima se numește José Luís Peixoto. În urmă cu câteva luni, nimeni nu auzise de acest tânăr de douăzeci și ceva de ani. (Are, de altfel, un nume imposibil, dintre cele mai banale, nume de mic funcționar la percepție, nume de mahalagiu de la marginea Lisabonei, un

nume condamnat istoric la insignifianța culturală). Oricând însă se poate transforma "porecla în renume". Ne este întotdeauna greu să propunăm cuvintul *geniu* în legătură cu un tânăr contemporan, dar el ar trebui uneori utilizat, măcar drept indicație categorială.

La început a scris versuri – extrem de ingenioase, dar cine se apleacă atent pe volumul de versuri al unui debutant de optsprezece ani? Când a scris însă primul său roman, când el a fost remarcat, dintre alte treizeci, de însuși José Saramago, de unicul Premiu Nobel portughez pentru Literatură de până acum, lucrurile au început să se schimbe: acest roman a propulsat în câteva zile numele lui José Luís Peixoto pe prima pagină a ziarelor.

E foarte greu ca la vârsta de douăzeci și ceva de ani un romancier (repet, un romancier!) să provoace senzație. E destul de rar și ca un astfel de romancier să uimească prin problematica

atacată în opera sa: omul în fața neantului, semnificația ultimă a sinuciderii. Sper din tot sufletul că această proză nu conține nici o premoniție autobiografică! În ceea ce privește, mai mult decât premiul oferit de José Saramago, mai mult decât proiecția mediatică ce-l înconjoară actualmente, tânărul m-a convins prin textele pe care le scrie de câteva luni în *Jornal de Letras*, cea mai cunoscută revistă literară portugheză, cu apariție bilunară, i-a pus la dispoziție o pagină în fiecare număr; iar recentul prozator o umple cu mici bijuterii literare.

Într-o revistă unde nouăzeci la sută dintre articole sunt comentarii critice și eseuri, unde literatura își face apariția doar rareori și numai sub formă de poezie, iată că tânărul Peixoto merită excepția: rubrica *Adevăruri aproape adevărate* se detașează astăzi între toate celelalte. E greu de spus cărei specii îi aparțin textele autorului; sunt mărturii autobiografice impresionante, smulse din propria existență, dar formulate într-o proză de-a dreptul artistă. S-a spus că nu se poate scrie proză bună decât după vârsta de patruzeci de ani: cu mult înainte de a fi împlinit treizeci, tânărul speranță a literaturii portugheze își extrage din scurta sa biografie o mare cantitate de fragmente exemplare, pe care le transformă, nonșalant, în tot atâtea mici capodopere.

Dacă existența fiecărui om reprezintă o loterie, existența unui scriitor reprezintă o loterie la cub: nimeni nu poate prevedea cât și cum va continua, când și cum se va sfârși. Istoria literară este plină de promisiuni, pe cât de strălucite, pe atât de neonorate, e plină de furori geniale epuizate în câțiva ani. A aplauda apariția unui tânăr geniu rămâne, în eternitate, o acțiune prematură.

Eu pariez însă pe José Luís Peixoto. Nu numai pentru că, la o anumită vârstă, vrei să sperii cu orice preț, dar mai ales pentru că bănuiesc – în toate micile sale proze – o vibrație care poate ajunge departe. Sper că, în opoziție cu mesajul romanului său de debut, tânărul prozator nu va alege renunțarea. Și că, peste un număr indeterminabil de ani, un viitor istoric al literaturii portugheze ar putea semnala (într-o notă de subsol) ciudatul entuziasm premonitory pe care un scriitor din România îl manifestase, în deja depărtatul an 2002, față de José Luís Peixoto, autorul portughez acoperit apoi de glorie, și pe care puțini ar fi jurat la începutul secolului XXI.

În asta constă, până la urmă, istoria literară: într-o suită de pariuri, majoritatea pierdute. Și într-o minoritate de străfulgerări, în care la început nu crede nimeni, apoi doar câțiva vizionari, la sfârșit – toată lumea. ■

la microscop

de

Cristian Teodorescu

Uimiri de ministru

PARCĂ mai întristătoare chiar decât catastrofele de la concursul de titularizare

pe post din învățământ e uimirea d-nei Ecaterina Andronescu, ministru. Ceea ce știe și portarul de la Ministerul Educației, că în învățământ s-au oploșit nenumărați oameni care nu știu care nici pentru ei, necum să-i mai învețe și pe alții e prilej de mirare maximă pentru d-na ministru.

Dacă s-ar face și un concurs pentru verificarea titularilor – cinstiți și cu un grad mediu de dificultate – uimirea d-nei Andronescu ar crește până la stupefacție. Mustesc școlile de dascăli titulari față de care dl Vucea (personajul lui Delavrancea) e un geniu pedagogic. Inspectoratele sînt și ele grele de impostori vinoși de titularizarea unor săraci cu duhul sau a unor ignoranți periculoși.

(Am scris, mai mult, un *microscop* despre manualul de "română" al unui anume inspector Marin Iancu. Sint convins că inspectorul Iancu e și acum inspector, iar manualul său zburdă fericit prin licee, zăpăcînd elevii sau provocîndu-le indigestii intelectuale cronice. Ba nu m-aș mira dacă dl Marin Iancu m-ar da în judecată pentru că i-am prejudiciat și îi prejudiciez imaginea.)

Sîntem o țară liberă în care și un bou se poate înscrie la doctorat cu șanse mari de reușită. Totul e să se înscrie. Profesorul care nu vrea să mai fie sîcîit de examene de grad îi trage un doctorat cu cine știe ce îndrumător care are dificultăți cu ortografia și se lipește de vreo comisie de universitari semialfabetizați în domeniul lor. Dacă îi spui ceva unui asemenea produs doctoral, îți da cu patalamaua peste ochi și te pune să-i ceri scuze că ți-a luat vederea.

Dar exemenle de grad! Ce odisee a plocoanelor!! Dacă ar avea doar un pic de curiozitate, d-na Andronescu ar putea afla cât mai costă, în dolari, un examen de grad sau la cit a ajuns în euro.

Ceea ce mă necăjește în istorioara asta e că ea îi poate

face și pe oamenii cinstiți și învățați din școli să se simtă atinși de cele scrise pînă aici. De fapt, acest *microscop* lor li se adresează. Celor care se încăpăținează să-și cumpere cărți, deși au un salariu de supraviețuire, celor care mai vorbesc la ore despre idealuri, deși nu-i obligă programa, celor care roșesc în fața elevilor de rușinea care le lipsește altor dascăli. Oamenii aceștia s-au resemnat să tacă și să-și vadă de treabă, sfidați în cancelarii de impostori susținuți de alți impostori. Unii dintre cei ce poluează școlile cu catalogul sub braț sînt foști turnatori de nădejde ai Securității care și-au provocat și apoi trădat colegii și elevii fie pentru bani, fie pentru funcții, fie din complexul nebagării în seamă, adică din ranchiuni de proști, de frustrați sau de mediocri.

A avut d-na Andronescu minima curiozitate să afle cum e cu turnătorii Securității din ministerul pe care îl conduce? A încercat să afle ceva despre securiștii cu grad din învățământ și despre indelemicirile lor actuale? Chiar dacă e colega de partid cu dl Ristea Priboi, Ecaterina Andronescu ar trebui să igienizeze măcar inspectoratele de foști securiști – unii poate actuali sereiști –, această pegră producătoare de corupție și înainte și după '80.

D-na Andronescu, preocupată în ultima vreme de cumpărarea de mijloace de transport pentru școlari în parteneriat cu premierul Năstase, uimită de lucruri evidente, mă tem că nu va îndrăzni să facă mare lucru.

Cei care ar putea aduce învățămîntul autohton, dacă nu la linia de plutire, măcar undeva între ape sînt tot *amăriții* care tac la această oră din școlile țărișoarei noastre. Acești amăriți fiindcă sînt conștiințioși, fiindcă dau notele cinstite și fiindcă își iubesc atît de mult meseria asta prost plătită și adesea umilitoare încît nu se îndură să se ducă în altă parte unde ar fi plătiți de zece ori mai bine, ei sînt cei ce ar trebui să se opună medicilor, securiștilor și pleșcarilor care îi fac de rîs și care ucid lent școala din România. ■

Protest

Centrul PEN Român - împreună cu alți scriitori șocați de nepăsarea și disprețul față de carte manifestate în ultimii ani de autoritățile de stat și de media electronică din România – protestează împotriva incredibilului act destructiv care este însușirea de către Guvern a sediului în construcție al Bibliotecii Naționale.

Este de necrezut că, dintre toate clădirile existente în București, Guvernul și-a ales tocmai un edificiu care aparținea, ironie!, încă din vremea regimului de tristă amintire al lui Ceaușescu, patrimoniului funcțional al culturii.

Nu este destul de precară, oricum, situația cărții, care a ajuns un obiect de lux, cu prețuri prohibitive și inaccesibil nu numai cititorilor, ci și majorității bibliotecilor?

Dacă se atentează chiar la casa națională a cărții românești, cum vom mai putea asigura dănuirea culturii noastre atît de apreciate, din păcate mai mult în străinătate decât acasă?

Nădăjduim că un act de, măcar tardivă, înțelepciune va împiedica atentatul anticultural care se pregătește.

Centrul Român PEN

POLIROM

NOUȚĂȚI august 2002

Michael Ondaatje

Obsesia lui Anil

J.D. Salinger

Dulgheri, înălțați grinda acoperișului și Seymour: o prezentare

Luis Sepúlveda

Bătrînul care citea romane de dragoste

În pregătire:

Gabriela Melinescu

Jurnal suedez II

Umberto Eco

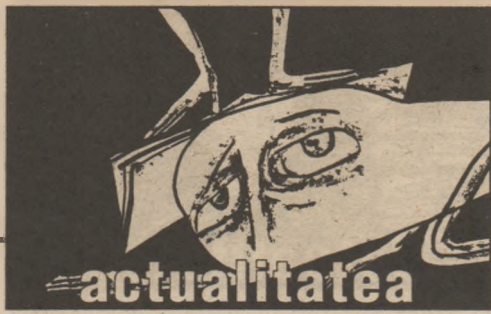
Numele trandafirului

Reduceri de 30%

Pentru oferta săptămîinii în site-ul www.polirom.ro Agenda

Comenzi la CP 266 6600 Iași Tel & Fax (0232)214100 (0232)214111 (0232)217440
București Bd I C Brătianu nr. 6, et. 7, Tel (021)3136978, Timișoara Tel. 0722/646735
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

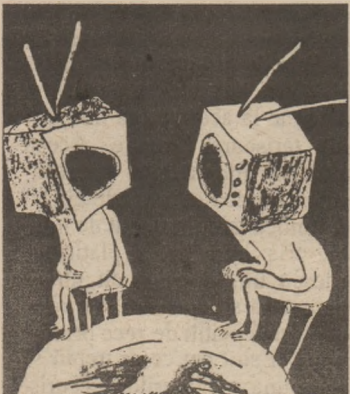
revista revistelor

A.P., ambasadorii și mesele festive

ADOUA oară, într-un interval de timp relativ scurt, actualul senator și fostul poet Adrian Păunescu se comportă, dacă e să credem informațiilor din cotidiene, ca un mitocan. Iertat să fie Cronicarul pentru neacademica expresie, dar alta mai potrivită cu "ieșirile" lui A. P. nu a găsit. Cu ocazia unei vizite la Beijing, s-a supărat atât de tare pe ambasadorul României în capitala Chinei, încât a determinat, se pare, rechemarea lui de la post. Motivul? Aplicarea de către dl Donca a unui protocol în care familia poetului n-a avut locul cuvenit la întâlnirile cu oficialii chinezi. De curînd, A.P. a recidivat: a părăsit pur și simplu masa oferită în cinstea lui de primăria localității Uzdin din Serbia, prilejuită de acordarea unui premiu pentru poet și a cetățeniei de onoare, fiindcă, vezi Doamne, gazdele n-ar fi fost prompte în servirea mîncării. Zadarnic l-a rugat ambasadorul nostru la Belgrad să rămînă. Cu un aer marțial, de pompier la pensie, senatorul s-a urcat în mașină și dus a fost. Călătorie sprincenată!

M.M. la Tilburg

N ORIZONTUL de pe iulie, dl Mircea Mihaieș relatează cu umor două călătorii în SUA în care a avut șansa de a întîlni o groază de personalități: pe Leon Wiseltier, pe Llosa, pe Joseph Frank, pe Michael Ignatieff (biografia lui Dostoievski și respectiv Isaiah Berlin), pe James Wood (pe care Tismăneanu îl consideră cel mai mare critic literar din lume în acest moment), pe Rob Riesen, olandezul nezburlător care organizează seminariile de la Tilburg, și pe alții. Nostimada prezentărilor îi pune de exemplu față în față pe Mihaieș și pe Llosa. "Sînt Mircea Mihaieș",

spune primul. Adăugînd repede, din modestie: "Din România". La care Llosa răspunde rîzînd: "Sînt Mario Vargas Llosa și sînt din Peru". "Cu o voce care seamănă cu a lui Placido Domingo", observă M.M. ● **FLACARA** din iulie a avut ideea de a pormi pe urmele lui... Jules Verne. Un reportaj de Paul Agarici redescoperă (pentru mulți, descoperă) prototipul real al *Castelului din Carpați*. E vorba de un castel, azi în ruine, din Țara Hațegului, ridicat în secolele XII-XIII de familia Cîndea (devenită în secolul XV Kennedy). Romancierul francez a avut informații excepționale de la una din ultimele proprietare ale castelului, care i-a fost prietenă și care trăia la Paris. Reporterul nu găsește nici o indicație, nici un panou rutier care să atragă turiștilor atenția asupra castelului. Incultura șefilor turismului românesc, îndrăgostiți de Drakula, este crasă. ● "Trebuie să recunosc că, scriînd acest lung articol, am început să mă satur, pe de o parte, mă enervează faptul că Al(exandra) L(aigniel) L(avastine) mă copiază fără jenă; pe de altă parte, mă enervează că mă copiază atât de prost", scrie d-na Marta Petreu în episodul al patrulea al serialului *Laigniel-Lavastine: metoda "franceză"* din revista 22 (nr. 29). Există într-adevăr un risc în lungul articol al d-nei Petreu: transformarea unei afaceri naționale și internaționale într-una de familie. Marile vicii ale unei cărți care ne înșală de două ori (o dată, prefăcîndu-se că a mers la surse, cînd, în realitate, a preferat moda "second hand", și a doua oară, interpretînd abuziv și excesiv datele) tind să fie umbrite de fidelitatea

suspectă cu care ea o copiază pe aceea a d-nei Petreu. Dar problema *Uitării fascismului* nu este că reprezintă o clonă nefericită a cărții d-nei Petreu, ci că păcătuiește grav împotriva adevărului istoric și că are o metodă neștiințifică.

O scrisoare de turnătorie amoroasă

DOAMNĂ doctor, Daniela Roșca, a remis presei o scrisoare deschisă în care afirmă că a avut timp de trei ani o legătură amoroasă cu fostul președinte Constantinescu pe vremea cînd acesta se afla la Cotroceni. D-na Roșca a făcut parte din echipa care asigură asistență medicală președintelui Constantinescu. Cronicarul a citit de cîteva ori scrisoarea d-nei doctor – pare verosimilă în litera ei, dar mai aflînd unele amănunte din biografia publică a d-sale, scrisoarea pierde serios din credibilitate. După ce a făcut parte din echipa de la Cotroceni, d-na Roșca a fost repartizată la Guvern, pentru a asigura asistență medicală premierului Năstase. Pentru cineva care afirmă că l-a iubit pe fostul președinte pare destul de bizar că s-a lăsat repartizată pentru a acorda asistență medicală unuia dintre cei mai înverșunați adversari ai săi. Nu cred că d-na Roșca a fost obligată să devină medicul premierului. S-a dus d-na Roșca la Guvern ca să ispășească greșeala unei legături adultere cu fostul președinte? Cam dubioasă formă de ispășire, dar cine știe. Sînt însă alte semne de întrebare, mai puțin metafizice decît

acesta. E posibil ca în România, țara unde se află și ce n-ai făcut, să rămînă secretă relația președintelui țării cu d-na Roșca, relație care a durat nu mai puțin de trei ani potrivit d-nei doctor? În acești trei ani au existat la Cotroceni iscoade care au informat opoziția de fiecare mișcare a președintelui Constantinescu. În această perioadă au existat două acuzații de adulter împotriva sa – cea cu Rona Hartner și cu Luminița cu cip-ul plantat în picior. Dacă președintele Constantinescu ar fi alergat după d-na Roșca, așa cum ne dă de înțeles dumneaei, greu de crezut că acest lucru nu s-ar fi aflat. În afară de asta viața președintelui României are loc potrivit unui program strict în care acesta e în permanență însoțit de cel puțin o persoană. Indirect, acuzația d-nei Roșca aruncă o lumină urită asupra celor ce trebuia să se ocupe de programul, de consilierea și nu în ultimul rînd de paza președintelui. Timp de trei ani această mică armată s-a lăsat păcălită de președintele Constantinescu sau, mai rău, i-a fost complice în aventura sa? Nu e cam mare piatra pe care o aruncă d-na Roșca? Și apropo de temerile sale că serviciile secrete și presa i-ar fi putut da de urmă, după declarațiile premierului Năstase împotriva președintelui Constantinescu despre o anume doctoriță, povestea d-nei Roșca începe să se prăbușească. Dacă d-sa l-a întîlnit în secret, cum afirmă, pe fostul președinte Constantinescu, putea nega liniștită orice legătură cu acesta, fiindcă e greu de crezut că dl Constantinescu și-ar fi povestit posibilele legături, extraconjugale din timpul mandatului său. D-na doctor afirmă că e o fe-

meie credincioasă. Și că din acest motiv rupe tăcerea. Povestea cu credința sună bizar în acest context. O femeie credincioasă nu se spovedește ziaristilor, ci unui preot, fiindcă nu presa trebuie să o ierte de presupusul ei păcat, ci Bunul Dumnezeu, prin reprezentantul său pe pămînt. În sfîrșit, pentru o femeie *necăsătorită*, ideea că i-ar putea dezamăgi pe cei care o cunosc fiindcă a avut o aventură cu un bărbat însurat care a fost președintele României stîrnete cel puțin zîmbetul Cronicarului. Mai degrabă cei care o cunosc de aproape pe d-na Roșca vor fi încântați de dezvăluirea ei și îi vor cere detalii căzuți pe spate de admirație. Poate că mai degrabă îi vor reproșa că n-a avut încredere în ei pentru a le dezvălui o asemenea aventură. Căci, după cum bine se știe, la noi femeile nemăritate care au o aventură cu un bărbat căsătorit sînt condamnate de opinia publică, dacă sînt, numai dacă încearcă să strice căsnicia bărbatului în discuție. Altfel ele sînt privite cu o bunăvoință direct proporțională cu discreția lor. Or și din acest punct de vedere, d-na doctor Roșca are un comportament bizar. Dezvăluie o relație care s-a încheiat cu doi ani în urmă – s-o credem, nu? – din cauza presiunii morale apărute cu cîteva zile în urmă. Adică pînă atunci presiunea morală, cu servicii secrete și ziaristi de investigație n-a existat? Plus credința, regăsită în cîteva zile.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundației "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86. Tel./Fax: 212.79.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9, 30-13. Abonamente în 2002: 3 luni - 130.000 lei; 6 luni - 260.000 lei; 1 an - 520.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la Tipografia Ana

32 pag. - 10.000 lei La redacție: 8.000 lei